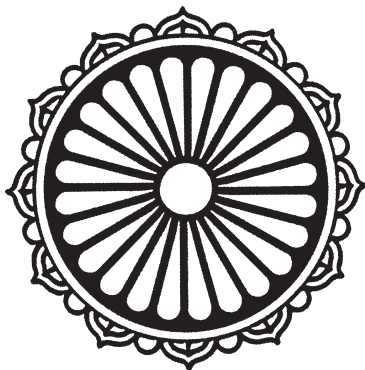

อายุสมตาทา อาทิจจวิสตเถเรน
โสตารานัน วากยพนนธนอุจจารณูปเทสนเยสุ
ปารงคตเนกตถาย สมมา วิริจิตโต
ปาพินญูปเทโส นาม

ปทสงคโท

สิริสยามรฎุเจ ลำปาง นครเร
ท่ามะโอ อารามะ สัสสิริโต
๒๕๔๗ พุทธรุสเส

มหาเถรคุณคีติ

๑. สธมมपालิย์ เถโร	มาตาว ฌาณชীরโ
สีลาหุยลงกตिया จ	ภูสโก ชนโก วย.
๒. นานาทีสาคตาเนก-	ลิสสปกขีน'มตฺตโน
ปิณฑาทิผลทายี โส	กปฺปรุกุโขว ชาติ.
๓. สุขา วตฺตส ฉายา'ยั	สาสนุชฺชิตการิโน
ตณฺหิ นิสฺสาย สมฺพุทฺธ-	ธมฺมวฺภูติคตา พหู.
๔. คุณาธาโร ส อณฺเณสั	คฺคุณิ อกาสิ'นปฺปกั
มหาสยสฺส สมฺโพธิ-	สत्ตตฺตส จริยา อยั.
๕. คจฺจนฺเต กाले จตุราสีติ-	วสฺสิโก เถรปฺจฺคโว
วิชาตสมฺมโต กาลิ	สมฺปตฺโต สมฺมทาวโ.
๖. ทีชฺมายุกิ ภาวํ โหตุ	วตฺถุตฺตยสฺส เตชสา
สุชี นีรामโย'นีโฆ	จิรํ โชเตตฺตฺ สาสนั.

คณฺธสาราภิวํโส

คำพรรณนาคุณของพระเถระ

๑. พระเถระยังศิษย์ให้ดื่มน้ำนมคือปัญญาในภาษาบาลีและพระธรรม เหมือนดั่งมารดาให้น้ำนมบุตร และตกแต่งศิษย์ด้วยเครื่องประดับคือศีลเหมือนบิดาตกแต่งบุตร

๒. ท่านปรากฏตั้งต้นกัลปภุกษที่ให้ผลไม่คือโภชนาหารเป็นต้นแก่ศิษย์ของตนจำนวนมากซึ่งเปรียบเสมือนสกุณาติมาจากทิสานุกิต

๓. ร่มเงาของท่านผู้เผยแผ่พระศาสนา ร่มเย็นจริงหนอ เพราะมหาชนพึงพาท่านแล้วถึงความเจริญในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๔. ท่านเป็นที่รองรับคุณธรรมความดี บำเพ็ญคุณประโยชน์เป็นอันมากแก่ผู้อื่น ลักษณะนี้เป็นความประพฤติของพระโพธิสัตว์ ผู้มีอัธยาศัยไพศาลโดยแท้

๕. เมื่อกาลเวลาล่วงไป พระเถระผู้ประเสริฐมีอายุครบ ๘๔ ปี กาลที่ชาวโลกสมมุติว่าเป็นวันคล้ายวันเกิดซึ่งนำปีติยินดี ได้มาถึงแล้ว

๖. ด้วยอานาภาพแห่งพระรัตนตรัย ขอให้ท่านมีอายุยืน มีความสุขปราศจากทุกข์โศกโรคภัย เผยแผ่พระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดกาลนาน

คำอานุโมทนา

พระพุทธานุภาพที่สืบทอดมาราวสองสหัสวรรษตราบในนานาประเทศ เปรียบเสมือนพระเจดีย์ที่สง่างาม เป็นศักดิ์ศรีและเปี่ยมด้วยคุณค่าสูง ในใจชาวพุทธผู้มุ่งหวังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน แต่เจดีย์เก่าแก่นี้ ย่อมชำรุดทรุดโทรมได้ตามกาลเวลา เปรียบได้กับความฝันเพื่อนเลือนหาย แห่งพระสัทธรรมซึ่งเกิดจากสัทธรรมปฏิรูปนานัปการ

สัทธรรมปฏิรูปดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการมิได้ศึกษาเล่าเรียน ภาษาบาลีและพระอภิธรรมเป็นอย่างดี จึงดำริตีความตามความเห็นของตนทำให้ไม่มีข้อยุติว่าความเห็นของใครถูก เหมือนการถกเถียงของ เจ้าศากยะ ๓ พระองค์ คือ เจ้ากิมพิละ เจ้าภัททียะ และเจ้าอนรุฑะ ในครั้งพุทธกาล ซึ่งมีอยู่ว่า วันหนึ่งเจ้าชายทั้งสามพระองค์นั้นทรง ถกเถียงกันว่า “ข้าวเกิดที่ไหน” เจ้ากิมพิละตรัสว่า “ข้าวเกิดที่ฉาง” เจ้าภัททียะตรัสว่า “ข้าวเกิดที่หม้อ” ส่วนเจ้าอนรุฑะตรัสว่า “ข้าวเกิดที่ถาดทอง” ความคิดเห็นของเจ้าชายเหล่านั้นแตกต่างกันไปตาม ประสบการณ์ของตนที่เห็นข้าวในสถานที่ต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ การสร้างคัมภีร์ไวยากรณ์บาลี (สัททาวีเสส) และ พระอภิธรรมเพื่อการศึกษาเล่าเรียนจึงเป็นการต่ออายุพระพุทธานุภาพ เปรียบเหมือนการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดสึกหรอของพระเจดีย์ และนับ

ได้ว่าเป็นมหากุศลยิ่งใหญ่กว่าการสร้างศาสนวัตถุอื่น เช่น โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูป ฯลฯ เพราะพระพุทธรูปไม่สามารถสอนใครได้ แต่พระธรรมคัมภีร์คือพระพุทธรูปเจ้าที่ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ได้ สมจริงดังพระพุทธรูปจะว่า

ลียา โข ปนานนุท ตุมหากัม เอวมสฺส. “อดีตสตถุกัม ปาวจณัน.
นตฺถิ โน สตฺถา”ติ. น โข ปเนตฺ อานนุท เอวํ ทภูทพฺพ. โย โว อานนุท
มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส มมจฺเจยน สตฺถา.

(ที. มหา. ๑๐.๒๑๖.๑๓๔)

“ดูกรอานนท์ พวกเธอพึงดำริอย่างนี้ว่า ‘พระสัทธรรมปราศจาก
ศาสดาเสียแล้ว พวกเราไม่มีศาสดา’ ดูกรอานนท์ พวกเธอไม่พึง
ทราบอย่างนี้ ดูกรอานนท์ ตถาคตแสดงธรรมและวินัยไว้แล้ว
ธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของพวกเธอ เมื่อตถาคตล่วง
ลับไป”

แม้พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทรงกระทำปิตุฆาต ซึ่งจัดเป็นอนันตริย-
กรรมประการหนึ่งที่ส่งผลให้ตกนรกอเวจีหลายกัปนับไม่ถ้วน แต่พระองค์
ทรงอุปถัมภ์ปฐมสังคายนา ณ ถ้ำสัตตบรณคูหา กรุงราชคฤห์ ผลานิสงส์
จากการอุปถัมภ์ครั้งนี้ส่งผลให้พระองค์พ้นจากนรกอเวจี เพียงตกนรกโลห-
กุมภีซึ่งเป็นนรกขุมเล็กเป็นเวลา ๖ หนี่ปี แล้วจะตรัสรู้เป็นพระปัจเจก-
พุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่าการสร้างคัมภีร์มีอานิสงส์มาก คนที่ทำบาปมากจะได้

รับผลบาปลดน้อยลง คนที่ทำบุญไว้น้อยจะได้ขึ้นสวรรค์ชั้นสูง ส่วนคนที่ทำบุญมากอยู่แล้วจะประสบแต่ความสุขความเจริญในขณะท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ดังสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) กล่าวว่า

“การต่ออายุพระธรรมคัมภีร์อันสงฆ์มากมายเขี้ยวนา คนตกนรกสักจะได้มาขุมตื้น คนตกนรกขุมตื้นจะได้ขึ้นมาบนสวรรค์ คนขึ้นสวรรค์ชั้นแรกก็จะขึ้นสวรรค์ชั้นสูงขึ้นไป ชีวิตในสังสารวัฏจะไม่มืดดำจนกว่าจะเข้าถึงแดนศิวโมกข์ จริงๆ นะจำไว้”

ขออนุโมทนากุศลเจตนาของคุณชวนชื่น บุญเสรษฐ และพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ในการพิมพ์หนังสือเล่มนี้เพื่อการศึกษาภาษาบาลีและเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎกต่อไป ขอให้ทุกท่านมีความสุขกาย สุขใจ และประสบความเจริญรุ่งเรืองในธรรมของพระอริยเจ้าทั้งปวง

พระธัมมานันทะมหาเถระ

(พระธัมมานันทะมหาเถระ)

อัครมหาบัณฑิต

วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

คำนำ

งานทำบุญอายุหลวงพ่อัมมานันทะมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง เวียนมาถึงในเดือนมกราคม ทุกปี ที่งานทำบุญอายุเวียนมาถึง ญาติโยมลูกศิษย์ลูกหามักร่วมกันจัดพิมพ์ หนังสือธรรมะเผยแพร่ ทั้งนี้เพื่อสืบสานเจตนารมณ์ของท่านในการธำรง รักษาพระพุทธศาสนา ปีนี้ ท่านอายุ ๘๔ ปี ทางวัดได้จัดพิมพ์คัมภีร์ “ปทสังคหะ” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลงานทางวรรณกรรมบาลี เกี่ยวกับหลักภาษาที่ใช้เป็นแบบเรียนของพระภิกษุสามเณรและผู้สนใจ บาลีโดยทั่วไป

ปทสังคหะ แปลว่า “ประมวลบท” หมายถึง การรวบรวมบทใน ภาษาบาลีทั้ง ๔ อย่าง คือ นาม อาชยัต อุปสรรค และนิบาต แล้ว นำมาอธิบายแจกแจงตามหลักภาษาโดยละเอียด เปรียบเหมือนช่อดอกไม้ อันงดงามที่รวมดอกไม้หลากสีนานาพันธุ์ไว้ด้วยกัน

เนื่องจากท่านผู้แต่งมีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีสันสกฤตพร้อม ทั้งพระไตรปิฎก จึงได้ประมวลเนื้อหาอันเป็นแก่นสารจากไวยากรณ์บาลี ที่สำคัญ ๓ คัมภีร์ คือ กัจจายนไวยากรณ์ โมคคัลลานไวยากรณ์ และ สัททนีติปกรณ์โดยเลือกสรรเฉพาะหลักภาษาที่สำคัญมาประมวลแต่งเป็น ร้อยกรองเพื่อให้เรียนรู้ได้ง่าย ทั้งยังแสดงลำดับบท (ปทมาลา) ของบท

นามและอาชยาตไว้พร้อมด้วยศัพท์แจกตามอื่นๆ ดังนั้น คัมภีร์นี้จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ปรารถนาจะเพิ่มพูนความรู้ภาษาบาลีให้มากยิ่งขึ้นจากพื้นฐานไวยากรณ์ที่มีพอสมควรแล้ว

คัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น ๙ ปริจเฉท คือ

๑. นามนามวิภาค	จำแนกนามนาม
๒. สรรพนามวิภาค	จำแนกสรรพนาม
๓. สมาสนามวิภาค	จำแนกสมาสนาม
๔. ตัทธิตนามวิภาค	จำแนกตัทธิตนาม
๕. กิตนามวิภาค	จำแนกกิตก์นาม
๖. อพยยวิภาค	จำแนกอพยยศัพท์
๗. อาชยาตวิภาค	จำแนกอชยาต
๘. วากยนยูปเทศ	ชี้แนะวิธีแห่งพากย์
๙. สัททัตถวิภาค	จำแนกศัพท์และอรรถ

ข้อความ ๖ ปริจเฉทแรกเรียกว่า สยาทยันตกัณฑ์ คือ กัณฑ์แสดงนามศัพท์ที่ลงวิภัตตินามมี สิบ เป็นต้นอยู่ท้าย ปริจเฉทที่ ๗ เรียกว่า ตยาทยันตกัณฑ์ คือ กัณฑ์แสดงกริยาศัพท์ที่ลงวิภัตติอาชยาตมี สิบ เป็นต้นอยู่ท้าย ส่วนสองปริจเฉทหลังเรียกว่า สมุจจยกัณฑ์ คือ กัณฑ์แสดงเรื่องทั่วไป

ท่านผู้แต่งเห็นว่าการศึกษาอย่างเป็นระบบจะช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี จึงแต่งคัมภีร์นี้เพื่อใช้เป็นหลักสูตรเรียน และรัฐบาลพม่าก็ได้บรรจุไว้เป็นหลักสูตรกลางสมัยครั้งเป็นเมืองขึ้นของ

อังกฤษ ต่อมาเมื่อได้เอกราชแล้วจึงยกเลิกการบังคับใช้คัมภีร์นี้ไป

โดยความเป็นจริง การศึกษาหลักภาษาอย่างถูกระบบวิธีย่อมส่งผลดีต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก และในกรณีตรงกันข้าม หากศึกษาไม่ถูกวิธีย่อมทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ดังข้อความในคำนำของคัมภีร์ (หน้า ๖) ว่า

อดเถณฑุโถ อนตถมฺหิ

กโรติ วีริยํ พหุํ

ซีรตฺถิโก ยถา พาโล

ซีรํ สิงฺคมฺหิ ทฺยฺยหฺติ.

อกตตฺพเพ กโรนฺโตปิ

อนตฺโถว สมฺมุจฺจติ

เตลตฺถิโก ยถา พาโล

มรुํ ยนฺตมฺหิ ปิพฺติ.

“ผู้ปรารถนาประโยชน์แต่กระทำความเพียรอย่างมากในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ย่อมเปรียบดังคนต้องการนมแล้วรีดนมจากเขา

เมื่อกระทำการที่ไม่พึงทำย่อมสำเร็จแต่สิ่งที่ไม่ดีมีประโยชน์ เหมือนดังผู้ต้องการน้ำมันแล้วค้นทรายจากเครื่องค้น”

ผู้ชำระหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้นักเรียนบาลีสามารถเข้าใจในหลักภาษาเป็นอย่างดี ทั้งสามารถศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกได้โดยไม่สับสนในอรรถและพยัญชนะอันละเอียดลึกซึ้ง ดังคำปฐกถาที่กล่าวไว้ในคำนำของคัมภีร์ (หน้า ๘) ว่า

มฺพฺโหปิ โย อถมโต ภวตํ นิมฺมุโค

อุสุสฺสาคิโก ชุมฺนโส ยทิ สุตฺตถาริ

เอว่ หิ ทินมตโก มติมา ภเวยย

สิกุเช สมาจริยเก ปทสงฺคเหทํ.

“บุคคลใดแม้มีปัญหาน้อยก็มิใช่คนไปเป็นอย่างต่ำ ถ้ามีใจซื่อตรง
พากเพียรทรงปริยัติศาสตร์ เมื่อเป็นดังนี้ผู้มีปัญหาทราวมก็อาจ
เป็นผู้มีปัญญามาก จึงควรเรียนคัมภีร์ปทสังคหะนี้ในสำนักของ
ครูผู้สอนดี”

โย เหตุถ วิตลสิโก ปริยาปุณฺเอยย

ณโก ส ธีรปวโร ปิฎฺเฎ ภเวยย

ลทฺฐา วินิจฺจนนํ สุมตี ฬเรยย

มฺนฺโต มุณินฺทมตโก นิปฺถนํ คเมยย.

“บุคคลใดปราศจากความเกียจคร้านพึงศึกษาคัมภีร์นี้ เขาพึงเป็น
บัณฑิตผู้ฉลาดในพระไตรปิฎก เมื่อได้รับนัยวินิจฉัยแล้วเป็นผู้มี
ปัญญาแฝงไป พึงมีความรู้เข้าใจมติของพระจอมมุนี บรรลุ
พระนิพพานอันประณีตสุขุม”

ด้วยอานุภาพแห่งรัตนตรัยและบุญกุศลอันเกิดจากการตรวจสอบ
คัมภีร์นี้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยเกื้อหนุนให้หลวงพ่อกามีสุขภาพแข็งแรง
มีอายุยืน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของศิษย์นานๆ

พระคันธसारากิจังศ์

ประวัติผู้แต่ง

คัมภีร์นี้แต่งโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณมา (มีชีวิตอยู่ในระหว่างพุทธศักราช ๒๔๒๕-๒๔๙๔) ขณะแต่งคัมภีร์นี้ได้พำนักอยู่ ณ วัดโศการาม จังหวัดมณฑลเญ้ย แต่งจบในพุทธศักราช ๒๔๕๕ เมื่อมีอายุ ๓๐ ปี ผลงานวิชาการที่ท่านแต่งและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป มี ๔ คัมภีร์ คือ ปทสังคหะ กัจจายนสังคหะ มิลินทปัญหานิสสัย และศิลาจารึกเสาอโศก แม้คัมภีร์นิสสัยของปทสังคหะ ท่านผู้แต่งก็เขียนขึ้นตามคำอาราธนาของพระญาณธชะ (แลติสยาตอ)

ในพุทธศักราช ๒๔๖๑ เมื่อมีพรรษาครบ ๑๗ พรรษา ท่านได้เดินทางไปศึกษาภาษาอังกฤษและเผยแพร่พระศาสนายังประเทศอินเดีย ลังกา และอังกฤษ เนื่องจากเป็นคนมีพรสวรรค์ในด้านภาษา จึงสามารถศึกษาภาษาอื่นนอกจากภาษาบาลี สันสกฤต และอังกฤษ อันได้แก่ภาษาฮินดี เบงกาลี ชูรัมซี อูรดู และญี่ปุ่น หลังจากเดินทางไปเผยแพร่ศาสนาในประเทศยุโรปมีฝรั่งเศสและอิตาลีเป็นต้นแล้วจึงได้เดินทางกลับมาถึงประเทศสหภาพพม่าในวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๗ พุทธศักราช ๒๔๗๑

หนังสือสารานุกรมพม่า (เล่ม ๑๔ หน้า ๓๔๒) กล่าวยกย่องท่านผู้แต่งว่ามีความสามารถทางภาษาที่ทัดเทียมกับโบราณจารย์ชาวพม่า ๖

ท่านตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา กล่าวคือ

๑. พระอัครควงศ์ ผู้แต่งสัททนีติปกรณ์
๒. อามตย์จตุรงคพล ผู้แต่งคัมภีร์อภิธานปิทีปิกาฎีกาและโลกนีติ
๓. พระญาณวร ผู้แต่งคัมภีร์ปทวิจากร
๔. พระญาณากิวงศ ผู้แต่งคัมภีร์เนตติมหาฎีกาและศีลขันธวรรคฎีกาใหม่
๕. พระจักกินทะ ผู้แต่งคัมภีร์ชุกทสิกขานิสสัย
๖. พระญาณธชะ ผู้แต่งคัมภีร์นิรุตติทีปนีและปรมัตถทีปนี

ท่านผู้แต่งเป็นพระภิกษุผู้มีวิริยะอุตสาหะยิ่งนัก กล่าวกันว่าท่านชอบอ่านตำราวิชาการจนบางครั้งราวมิได้จำวัดหลายวัน และได้ศึกษาพระไตรปิฎกจบถึง ๔๐ รอบ ในบั้นปลายชีวิตของท่านได้เปิดหลักสูตรสอนพระไตรปิฎกโดยย่อ ๖ เดือน และได้สอนหลักสูตรนี้หลายครั้งจนถึงวาระสุดท้าย

สารบัญ

มหาเถรคุณคีติ	๓
คำพรรณนาคุณของพระเถระ	๔
คำอนุโมทนา	๕
คำนำ	๘
ประวัติผู้แต่ง	๑๒
ปกรณนิทาน	๑๙
บทสวด	๓๑

๑. นามนามวิภาค

ปูลูลึงคปพพ	๓๒
อิติถิลึงคปพพ	๕๒
นปฺสคปพพ	๖๒

๒. สพพนามวิภาค

ปูลูลึงคปพพ	๖๘
อิติถิลึงคปพพ	๗๓
นปฺสกลึงคปพพ	๗๖
อลึงคสพพนาม	๗๗
อลึงคสงขฺยา	๗๙

๓. สมาสนามวิภาค

อพยยัภาวสมาส	๘๑
กมฺมฉารยสมาส	๘๕
ทิกฺขุสมาส	๘๗
ตปฺปฺปริสสมาส	๙๑
พหุพฺพีหิสมาส	๙๕
ทวนฺทสมาส	๑๐๑

๔. ตทฺธิตนามวิภาค

อปจฺจตทฺธิต	๑๐๕
อเนกตฺถตทฺธิต	๑๐๘
อสุสฺตฺถิตทฺธิต	๑๑๖
สงฺขฺยตทฺธิต	๑๑๘
ภาวตทฺธิต	๑๒๒
อพฺยยตทฺธิต	๑๒๕

๕. กิตนามวิภาค

กิตนาม	๑๒๙
เตกาลิก	๑๓๕
อนฺตฺตกาล	๑๔๒
กิจฺจนฺต	๑๔๓
ตสฺสีลาทฺยนฺต	๑๔๔
อิสาทฺยนฺต	๑๔๖

อุปมานพท	๑๕๐
ปาฏิปกิ	๑๕๑
ตุมาทุนต	๑๕๒
สาธนสตตก	๑๕๕

๖. อพฺยยวิภาค

อุปสคคปท	๑๖๐
นิปาตปท	๑๖๕

๗. อาขยตวิภาค

วตตมามา	๑๗๓
ปณจมี	๑๗๖
สตตมี	๑๗๘
หิยตตนี้	๑๘๑
อชชตนี้	๑๘๕
ปโรกขา	๑๘๙
ภวิสสนตี	๑๙๑
กาลาติปตติ	๑๙๔
ปโรปริส	๑๙๙
วิกกรณ	๒๐๐
ภูวาทิคณ	๒๐๑
รฐาทิคณ	๒๐๕
ทิวาทิคณ	๒๐๖
สวาทิคณ	๒๐๗

กียาทิคณ	๒๐๗
ตนาทิคณ	๒๐๘
จุราทิคณ	๒๐๙
ธาตูปุจย	๒๑๐
นามโยค	๒๑๗

๘. วากยนยูปเทศ

การก	๒๒๓
อการก	๒๒๖
วาจจวากวิเสส	๒๓๔

๙. สหฺตตถวิภาค

จान	๒๓๗
กรณ	๒๓๘
ปยตน	๒๓๘
สหฺตวิภาค	๒๓๙
มุขยปฺปเภท	๒๓๙
อุปจารปฺปเภท	๒๔๐
อตุถวิภาค	๒๔๑
สหฺตตถวิภาค	๒๔๖
สทิสาสทิสสหฺต	๒๔๗
อุจจารณูปเทศ	๒๔๙
อุจจารณปฺปวตฺติ	๒๕๓
นิคมน	๒๕๗

ปกรณ์ทาน

๑. มุณีนทกโก สมุเทติ โมहनุทธการหารยี่
มูพุห่าน ฐมมรสีหิ โส มํ ปาเลตุ มารชิ.

๒. พุทฺธสฺส กิร ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส มหากรุณาย
สญฺโฆทิตมานโส ปญฺจจตฺตาลีสวสฺसानิ สตฺตานํ อมตปานํ ปายโต มุตฺตาว
วลี อวฺวณฺหํ วย เทลิตํ สาสนํ ปริยตฺติปฺปฏิปตฺติปฺปฏิเวธวเสน ติพฺพิธํ.

๓. เตสุ จ ปริยตฺติ นาม เตปิฎกํ พุทฺธวจนํ ตํ หิ ปริจยสวณฺุคฺคหณ-
ธารณปฺจเวกฺขณวเสน ปริยาปฺุณิตตฺตา ปริยตฺติ นาม.

๔. สจ จ อาณารเหณ ภควตา อาณาพาหุลฺลโต เทลิตา อาณา-
เทสนา จ โวหารกฺุสเลน ภควตา โวหารพาหุลฺลโต เทลิตา โวหารเทสนา จ
ปรมตฺถกฺุสเลน ภควตา ปรมตฺถพาหุลฺลโต เทลิตา ปรมตฺถเทสนา จาติ
ติพฺพิธา. ตาเยว ยถากุกมํ วินยสฺตฺตฺตนาภิธมฺมาติปิ วุจฺจนฺติ.

๕. ตตฺถ หิ-

วิวิธวิเสสณยตฺตา วินยนโต เจว กายวาจานํ

วินยตฺถวิพฺพิ อยํ วินโย วินโยติ อุกฺขาโต.

อตุถานํ สฺวจนโต	สุวุตโต สวานโต'ถ สฺวนโต
สุตฺตาดานา สุตฺตสฺมา	คโต จ สุตฺตนฺติ อกฺขาทํ.
ยํ เอตถ วุฑฺฒิมนฺโต	สลกฺขณา ปุชฺชิตา ปริจฺฉินฺนา
วุตฺตาทิกา จ ฐมฺมา	อภิธมฺโม เตน อกฺขาโต.

๖. เตเยว จ-

อตุลฺลสุคตปาวจเน	หิตะ สกฺหิตะ ตโย วินยาทโย
ปริยาปุณฺณภาชนโต	ปิฎกวิทฺโถ ปิฎกนฺติ อาหุ ฐโย.

๗. ตเทตํ ภควโต ปาวจนํ เอกเมว วิมุตฺติรสฺสนฺติ รสวเสน เอกวิธํ.
ธมฺมวินยวเสน ทฺพพิธํ. ปจฺจมฺมชฺฉิมปจฺฉิมวจนวเสน ติพฺพิธํ.

ทีโฆ เจว นิกายो จ	นิกายो จาปิ มชฺฉิมโ
สํยุตฺตงฺคฺคตฺตรา เจว	นิกายो จาปิ ชุทฺทโกติ

นิกายวเสน ปญฺจวิธํ.

องฺควเสน

สุตฺตํ เคยยํ พฺยากรณํ	คาถา เจว อุทานกํ
อิติวุตฺตญฺจ ชาตกํ	อพฺภุตญฺจ เวทลฺลนฺติ

นาวิธํ.

ธมฺมกฺขนฺธวเสน

ทฺวาสิตี พุทฺธโต คณฺหี	เทว สหสฺसानิ ภิกฺขุโต
จตฺราสิตีสหสฺसानิ	เย เม ฐมฺมา ปวตฺติโนติ

ธมฺมภณฺฑาคาริกานนฺทเถรวเรน สพฺพปริยตฺติธเรน ปริทีปิตวเสน

วินเย นุ-น-อา-กา-รา สุตตนะเต นุ-น-อุ-ป-รา

ภิมเม ฌา-น-โอ-โรหุตา จตุสสีตีสหสสกาติ

ไปราณัจริยานัน วิภาคนเยน จตุราสตีตีสหสสปปเภท. เอว อเนกป-
 ปเภทมปิ ภควโต ปาวจนัน ปริจยสวณุกคคณธารณปัจจเวกขณวเสน
 ปริยาปุณิตตตทา ปริยตติ นาม. ภควโต ปน ยถานุสิฏฺฐัง ปฏิปชชนัน ปฏิปตติ
 นาม. สจฺจาริโกโม ปฏิเวโร นาม.

๘. ตตถ ปฏิเวโร ปฏิปตติมุลโก, ปฏิปตติ จ ปริยตติมุลกา. ปริยตตี
 หิ นิสสาย ปฏิปตติ จ ปฏิเวโร จ สมปชชนนติ. ยถากถํ. ตทภิกขุณชนตทา
 หิ อกฺขเรสุ จ ปเทสุ จ อสมฺมุยหนตทา พุทฺธสฺส ภควโต ปาพิยตถํ ยถาภูตํ
 ปฏิวิชฺฌิตฺวา ยถานุสิฏฺฐัง ปฏิปชชนนตทา ธีรา นวโลกุตฺตรปปฏิเวธํ ลภนติ.

๙. ตสฺมา ตทตฺถิกานัน กุลปฺตตทานัน ตทตถสมปาทนตถํ กตานิ ตทตถ-
 สมปาทนมูลภูตานิ ปทฺรูปสิทฺธิ จ สทฺทนีติ จาติ เทว มหาพฺยากรณานิ
 สรีรัง กตฺวา ตทถณณานิ จ สาสนิกสากฺกิกพฺยากรณานิ นิสสาย สฺยาทฺยนต-
 ตฺยาทฺยนตทาเทนน วเสน ปทานิ สฺสุฏฺฐ วิชิตฺวา ลิงฺคการนตวเสน ปริจฺเฉชช
 ปิฏฺกตตเต สนฺทิสฺสมานากาเรน ยถา นาม สฺสุเทสโก อิมินา มคฺเคน
 คจฺจมาเน อีทิสฺทิสสา ปรีปนฺถา ภวิสฺสนนฺติ, ตทนฺนุปฺปาทนตถํ อิถนฺนิจิถนฺจ
 อุกฺปรณํ คเหตุวา คจฺเฉยยาถาติ มคฺเค สนฺทิสฺสมานปรีปนฺถํ ตปฺปฏิ-
 หารนฺนุปรณนฺจ อจฺจิกฺเขยย. ตถา ปิฏฺกปรีปนฺถตปฺปฏิหารนฺนุปรณ-
 ภูตา ปทมาลีย สชฺชิตฺวา ปุเนตํ วากฺยนฺนฺยฺยปเทสทฺทตถเภทอฺจฺจารณฺ-
 ปเทสนเยหิ ปฏิมณฺเฑตฺวา สพฺพปรียตติปารจฺคตตถาย ปิฏฺกตตยนโต-

คธานี นานาปทานิ จ สพฺเพสุ พุยากรณานุพุยากรณฺสุ อาคตวินิจฺฉย-
สารานิ จ สงฺคเหตุวา อายสฺมตฺตา อาทิจจฺวสฺตฺเถเรน ปิฎฺกตฺตยพฺยปถ-
จารินา นานาพุยากรณโคจเรณ **ปทสงฺคหํ** นาม ปริยตฺติสาครสมฺไปต-
ปกรณํ วิรจิตํ.

๑๐. ตณฺหิ อุทฺเทสโต นิทฺเทสโต ปฏฺินิทฺเทสโต คณโต ลิงฺคโต
การนฺโต วากฺยนฺยฺปเทสโต วาจฺจโต วาจโกโต สทฺทโต อตฺถโต สทฺทตฺถโต
ตปฺวตฺตินิมิตฺตโต อุจฺจารณฺปเทสโต ตปฺวตฺตติพุยาปารโต วินิจฺฉยโต
จาทิ สฺมฺมจฺจฺวเรหิ วิภาคนฺเยหิ วิภจฺติวาว วิรจิตํ.

วฺจฺจตํ หิ-

สรุปโต จ ปทานํ	มาลาโต ลิงฺคโตเถ การนฺโต
วากโยปเทสโตปิ จ	นานาวินิจฺฉยโต สทฺทตฺถโต.
อุจฺจารณตปฺวตฺติ-	นเยหิ จาทิ วิเวเหหิ สารนเยหิ
ภูสฺยิ ปิฎฺกปทานํ	สงฺคยฺห สมฺมาสพุยาสโต ภาจฺติวาทิ.

๑๑. เสยฺยถาปิ นาม เณโก วิจฺจิตฺรจิตฺตจฺรณฺ ชวนณฺณานิ ปฏฺิภาณี
สพฺพตฺถกมฺมิโก มหาวฑฺฒกํ คมนาคมนสมฺปนฺเน ฉายฺยทกสมฺปฺนฺณเณ
นานาชนสโมสฺรเณ จตฺมहाปเถ สพฺพเคหฺงคปฺริปฺนฺณ นานาชนหทย-
วิหฺงโคภูฏฺนสมตฺถํ สมฺปฺริปฺนฺทิตฺมิว โลกรามเณยฺยกํ นานาริสฺมุชฺชลํ
นานาชนิจฺฉานิปฺพาทกํ มณฺโฆตฺริสฺมิว สพฺพกามทํ มหาวิชฺฐํ กเรยฺย,
เอวเมว โข นานาปณฺทิตฺสโมสฺรเณ ปิฎฺกตฺตยสงฺขาตจตฺมहाปเถ สพฺพ-
ปกรณฺงคปฺริปฺนฺณํ นานาโสตุหทยวิหฺงโคภูฏฺนสมตฺถํ สมฺปฺริปฺนฺทิตฺมิว

ปิฎกสารสงฆาตปณฺหิตรามณฺยยกํ นานาสทฺตถวฺรสีสมุชฺชลํ นานาโสตุ-
ริจฺฉานิปฺผาทกํ มณฺโฆติรสฺมิว วิเนจฺฉนฺยกาเมทํ ปิฎกสารภฺจปณฺจฺจานํ
ปทสงฺคหฺมหาวิญฺหํ อกาสิ.

ตถา หิ วุตฺตํ-

นามณฺจ สพฺพนามณฺจ	สมาสํ ตทฺธิตํ ตถา
อุปสฺสโค นิปาโตติ	ปทโต ปฺน ปณฺจธา.
ป-ปฺรา-นิ-นฺยุ-ทฺ-สํ-วิ-	วานุ-ปรีธฺยภิ-ปติ
สฺวา'ตฺยา'ปฺยา'ปฺ'เป'ตานิ	อุปสฺสคานิ วิสฺติ.
การโก ฉพฺพิโธ กตฺตา	กมฺมณฺจ กรณํ ตถา
สมฺปทาน'มปาทานํ	โอกาโสติ สฺรูปโต

อิจฺจาที นานาปทวิภาคณฺจ

ปณฺจาทฺยภฺจจารสนฺดา จ	สงฺขยา กติปทํปี จ
สทา พหฺวจนฺนฺดา	ติลฺิงฺเคปิ สมานกา.
เอกปทตฺถภาวณฺจ	เอกวิภตฺตฺปาคมํ
ปทานํ ตีหิ สงฺเขปํ	เอตํ สมาสลฺกขณํ.
นิจฺจํ กตฺตริ กมฺเม จ	ตปฺจฺยนฺดา ติลฺิงฺคิกา
ภาเว ตฺ ตปฺจฺยนฺดา	นิจฺจเมว นปฺุสกา

อิจฺจาที วิเนจฺฉนฺยคาธาปทณฺจ

จาทโย วีย ปฺพพฺนฺดา	นิจฺจํ ปฺพพทสฺสีตา
ปาทโย ปฺรสมฺพนฺธา	ปฺราทิว จฺุฑีริตา.

เตนายมาจริโย ออกตตพพกถานัน วิปริตฺตสุสฺสกานัน พหุ อนาคตสมฺปาถนํ
 สมฺปสฺสสมาโน โมฆมา วติเมสํ กุลปฺตฺตทานัน ออกตตพเพ กโรหนฺทานัน วิปริตฺตภู-
 จาเน อุตฺตํ อปาปนฺนानัน มหาปุริสปรกฺกมา มหุสฺสาหา. สาธุ วตาทัน เตสํ
 กุลปฺตฺตทานัน หิตํ สุขเน อภินิพฺพตฺเตยฺยํ, ยถียํ อจิเรเน กาเลน โมฆํ
 กาลัน อเชเปเนโตว อปปเกเนปิ ปุริสธาเมเน ปิฎฺกมหนฺณวสฺส อุตฺตรณฺญาโย
 สุขเนเว วิชาเนตพฺพิฎฺกนยฺูปเทโสติ พลวการุณฺณตํ อปาเพเนโต อิมํ
 สุขเน วิชาเนนสมตฺถํ ปิฎฺกนยฺูปเทสํ **ปทสงฺคหํ** นาม ปกรณํ อกาสิ.

๑๔. ตสฺมา ตพฺคคาหกานัน โสตารานัน ปทฺรูปสิทฺธิสทฺทหนิตีตฺยาทีนิ
 พฺยากรณานิ จ สทฺทตฺถเกทจินตาคจฺจาเยนสาราทินอญฺพยากรณานิ จ
 ปิฎฺกปาถนินฺปาถนตฺถาย อุกฺคหิตพฺพานิ นตฺถิ. สทฺทสตฺถเสสุ กตตพพํ ปิฎฺก-
 มคฺโคเปเทสสงฺคหปณฺณํ หตฺถคตํว โหติ. ตถา ปาพิวากฺยพนฺธเนวิจรณฺภู-
 จาณิ อจฺจาเรเนเย จ อุนํ นาม นตฺถิ. วิเสสโต วินยปิฎฺกภูจฺจาเนปิ กมฺม-
 วาจาเย อจฺจาเรณฺญาปเทสํ สห พฺยณฺชนพฺพุธิยา สพฺพเมว ปริปฺปณฺณํ โหติ.

๑๕. อิมํ ปน ปทสงฺคหํ อุกฺคณฺหิตฺตกาเมเน อตฺถเนน สห สุตฺตมาลา
 วาจฺจคฺคตา กาทพฺพา โหติ อนตฺมโส กจฺจาเยนสุตฺตมาลาปิ. ตโต
 สมาจฺริยานัน สนฺติเก

อฺภูจฺจาเน อฺปปฺภูจฺจาเน จ สฺสสุสา ปาทจาริตา
 สกฺกจฺจคฺคหณฺ สิสฺโส ปณฺจจํ ปริปฺรเยติ

วุตฺตํ สิสฺสงฺคํ ปริหรเนเตน เอตํ อุกฺคหิตพฺพํ ปริจยิตพฺพํ ปริปณฺหิตพฺพํ
 วาจฺจคฺคหิตํ กาทพฺพํ.

ตถา หิ วุตตัม-

มูฬุโหปิ โย อธมโต ภวตัม นิมฺมโค
 อุตฺตสาหิโก'ชฺฆมนโส ยทิ สุตฺตธารี
 เอวํ หิ ทินฺมตฺติโก มตฺติมา ภเวยฺย
 สิกฺขเช สมาจริยเก ปทสงฺคเหตุหนฺติ.

๑๖. เอวณฺหิ อุตฺตคาหเกน สิสฺเสน สทฺทวิสเย อุปฺตถมฺภกํ ญฺยปเทสํ
 ลทฺฐา ปิฏฺฐกพฺยปถปริพฺพโย ปริปุริโต นาม โหติ. ตโต ยถารหํ อุตฺตสาหํ
 อาลมฺพิตฺวา เตปิฏฺฐโก ปริยตฺติมหณฺณเว อติสุโร ปณฺชิตาธิปติมหานโกปิ
 ภเวยฺย. ปจฺฉิมเ ปน สุปฺปฏฺฐิปตฺติโก หุตฺวา ปฏฺฐิเวธสมฺปนฺโน อิจฺฉิตามต-
 สมฺปตฺโตว ภเวยฺย.

ตถา หิ วุตตัม-

โย เหตุถ วิตลลฺสิโก ปริยาปฺุณเยย
 ฉเโก ส ธีรปวโร ปิฏฺฐเก ภเวยฺย
 ลทฺฐา วินิจฺฉยนนํ สุมตฺติ ผหเรยฺย
 มนฺโต มุณินฺทมตฺติโก นิปฺุณํ คเมยฺยยาติ.

๑๗. อิมินา ปนาจริเยน เอตปฺปรมํ สโตฺตฺชนหิตนฺิปาทนสมตฺถมฺหิ
 น อตฺตโน ฅาณานุสาเรน วิรจิตํ, อถ โช มรฺมมฺวิสเย เตปิฏฺฐกานํ ปิฏฺฐกชฺช-
 ปมานํ คุรฺวรานํ สพฺรหฺมจารินฺณจ ปิฏฺฐกนยณฺณนํ ฅาณน สํสนฺทิตฺวา
 เตสํ ทินฺนฅาเยเนว วิรจิตํ. เก ปน เต.

๑.	ปิฎกเถ คมภีรณาโณ
วินยาจารย์สมณุตโต	สกุณภูณณมุตโตโม
ฌาณินโท เม ครุตตโตโม.
๒.	วินเย อปปฏิหโต
คมภีรณาณโก เกตุ-	ปลเม ชยมุตโตโม
มาโล มมุปนีสสโย.
๓.	ปริยตติสมาปนโน
วิจิตรธมมกถโก	ภาสนนตรสุโกวิโท
ปณณาสามี เม นีสสโย.
๔.	คตติมา วินยาจารย์-
มตติมา สขิลจาโร	สมณุตโต สุกุณุตติมา
อุกุกัสโส เม หิตกุกาโร.
๕.	อภิมเม วิสารโท
สนนตจิตโต หิตกุกาโร	ปวิวิตตาทิธมมโก
เถโร อาโลกนามโก.
๖.	ปริยตตินยาธาโร
สุกถี วินยาจารย์	ปณนโท นยโกวิโท
เถโร จุกกิทนามโก.
๗.	สนนหจิตโต สมหาจารย์
ปณนโท ปิฎกเถ เณโก	ปริยตติมหุสสุโก
เถโร สूरียนามโก.
๘.	ชนตติมา สุขุมจาโร
เมธาวี สุกุณนโย	ธีโร นีวาทุตติมา
เถโร อาจารย์นามโก.
๙.	ธิตติมา นิปุณาจารย์
ปริยตตินเย เณโก	ภิกขุสสมหิตตสโก
ติกขวัสากิธานโก.

๔. ปทตถุณิฉนย์ เสฎฐัจ	วากุยนโยปเทศกั
ปทสนุฉนย์ พนั	สิกุเข ครุณมนุติเก.
๕. ปทานั โทสณจ कुณั	ปทตถุณาน'มलगती
ปทตถุปรियायणज	สิกุเข ครุณมนุติเก.
๖. อเถตं गुसलो โย เจ	กินุनु กิจฺเณ तिเปण्णเก
อกิจฺฉนเปणฺโโก โย เจ	กินุनु กิจฺเณ สตาจเว.
๗. อกิจฺฉนอาจารย์โก โย เจ	กินุनु กิจฺเณ วิโพธเน
อกิจฺฉนโพธโก โย เจ	ปตฺโต ส ภาวสงฺขยั.
๘. อารมฺภถ นิกุภมถ	ยุณฺชถ ชินสาสเน
อารมฺภนุโต อุตฺตมตถุ	ปถฺนุทีโต ลภเต สุขั.
๙. เอตทตถุถัว เทเสณฺติ	พุฑฺธา โลเก มहेสโย
เอตทตถุถัว พุชฺฉณฺติ	โพธิยั สฺจิปุฑฺธโย.
๑๐. เอตทตถุถัวิปุเรณฺติ	ปารมิโย สฺทุกฺกเร
เอตทตถุถั'มภินฺณาย	ปุริสฺสุ ปิณฺณเก ปุเร.
๑๑. เอตทตถุถัมภินฺณาย	ปุเรยฺยั ชินสาสนั
เอตทตถุถัวิปุเรณฺตา	ปุเรยฺยั สมตตามตั.
๑๒. สมฺพุฑฺธภาสิตั เสฎฐัจ	มหาสาสนสาครั
สชฺชิตั ปารคตฺถาย	ปทสงฺคหโปตฺกั.

๑๓. ยถา สาครคมภีรํ
สาคราปารคนตารํ	อิจฺเจยฺยํ ตริตุํ ชนา
ติฏฺเฒยฺยํ สาครุตฺตริ.
๑๔. ตถา ปิฏกคฺมภีรํ
ปิฏกาปารคนตารํ	ตีรํ ตริตุเมสกา
สิกฺเขยฺยํ ปทสงคหํ.
๑๕. นานาสารปติฏฺจานํ
นานापิฏกसारภูจํ	วियฺหํ วिय กามทํ
สชฺชิตํ ปทสงคหํ.
๑๖. ยถา สารภูจฺมิจฺจนฺตา
นานาสารปติฏฺจานํ	กามทํ วิปรกฺกมา
อุคฺคจฺเจยฺยํ วियฺหํ.
๑๗. ตถา สารภูจฺมิจฺจนฺตา
นานापิฏกसारภูจํ	กามทํ วิปรกฺกมา
สิกฺเขยฺยํ ปทสงคฺหนฺติ.

นิตานกถา.

&&&&

ปทสงคห

๑. นามนามวิภาค

๑. พุทฺธจหนฺโท ^๑ สธมฺมาภํ
โโพธนตฺถาย พาลานํ	นตฺวา สสํชตารกํ
ภาสิสฺสํ ปทสงคหํ.
๒. ปทํ วุตฺตํ ทฺฐา ตตฺถ
นามํ พุยฺยณฺจ ตตฺถาปิ	สฺยาทิ-ตฺยาทฺยนตฺเกทโต
อาทิกํ ทฺพุพิธํ ภเว.
๓. ตตฺถ นามํ-	
ก. นามนามํ	
ข. สพุพนามํ	
ค. สมาสนามํ	
ฌ. ตทฺฐิตนามํ	
ง. กิตนามนฺติ ปณฺจวิธํ.	

^๑ต้นฉบับเป็น พุทฺธาทิจจํ (ดวงอาทิตย์คือพระพุทฺธเจ้า) เนื่องจากผู้แต่งมีฉายาว่า อาทิจจวสฺ ท่านจึงใช้อย่างนี้ แต่คำนี้ไม่เหมาะสมกับบทขยายว่า สสํชตารกํ (มีกลุ่มดาวคือพระสงฆ์แวดล้อม) เพราะดวงอาทิตย์ไม่ปรากฏว่ามีหมู่ดาวแวดล้อม ในเวลากลางวัน ฉบับปริวรรตนี้จึงเปลี่ยนเป็นรูปว่า พุทฺธจหนฺโท (ดวงจันทร์คือพระพุทฺธเจ้า)

ปุมิตถินปุกสิงควเสน ปน ติวริธ.

อวณณิวณณวณณเณการนคคหิตนตปปกติเกเทน จ อฏฐวิธ โหติ.

ปุลลึงคปพพ

๔. ตตฺรรายํ อการนโต ปุลลึงโค สุกตสทโท.

วิภตฺติ	เอกวจนํ	วิภตฺติ	พหวจนํ
ปจฺมา (สิ)	สุคโต	(โย)	สุคตา
อาลปนํ (ค)	โภ สุกต สุกตา	(โย)	โภนโต สุกตา
ทุตฺติยา (อ)	สุคตํ	(โย)	สุคเต
ตตฺติยา (นา)	สุคเตน	(หิ)	สุคเตหิ สุกเตภิ
จตฺตฺถิ (ส)	สุคตสฺส	(น)	สุคตานํ
ปญฺจมี (สฺมา)	สุคตา-มหา-สฺมา	(หิ)	สุคเตหิ สุกเตภิ
นฏฺฐิ (ส)	สุคตสฺส	(น)	สุคตานํ
สตฺตฺถิ (สฺมี)	สุคเต-มฺหิ-สฺมี	(สุ)	สุคเตสุ

๕.

- ก. เอวํ สุราสุร-นโรรค-นาค-ยภฺชา
- คณฺฐพพ-กิณฺนร-มนุสฺส-ปิสาจ-เปตา
- มาตงฺค-ชงฺค-ม-ตฺรจฺค-วราห-สีหา
- พฺยคฺษจฺฉ-กจฺฉ-ป-ตฺรจฺฉ-มคฺค-สฺส-โสณฯ

- ข. อาโลก-โลก-นัลยานิล-จาค-โยคา
 วายาม-คาม-นิกมาคม-ธมฺม-กามา
 สงฺโฆสม-โฆส-ปฏิฆาสว-โกธ-โลภา
 สารมฺภ-ธมฺภ-มท-มาน-ปมาท-มกฺขา.
- ค. ปุณฺนาค-ปุค-ปนฺสาสน-จมุปกมฺพา
 หินฺดาล-ताल-พกุลชฺชุน-กีสฺสุกา จ
 มนฺทาร-กุนฺท-ปุจิมนฺท-กรณฺช-รุกฺขา
 วกฺกงฺค-โกณฺจ-รวีหंस-มยฺูร-กาคา.
- ฌ. เทวินฺท-พฺราราหฺมณ-ภฺชงฺค-มหีส-โคธฺนา
 วัสฺสฺส-สฺสฺสจิก-กพาย-กุลตฺถ-มฺคฺคา
 จณฺฑาล-ชตฺตฺย-วิหงฺค-ปฏฺงฺค-สฺสุทฺทา
 สกฺโกฏฺจ-โคธฺม-คหฺมฺจ-ปทีป-โยธฺา

อิจฺจาทโยปิ เถยฺยา.

๖. มโนคณาทิสฺส ตฺ นนา-ส-สฺมีสฺ วิเสสฺ.

ยถา-

มโน	มนา
โภ มน มนา	โภนฺโต มนา
มนํ	มเน
มนสา มเนน	มเนหิ มเนภิ
มนสฺ มนสฺส	มนานํ

มณา มนมหา มนสุมา

มเนหิ มเนภิ

มนโส มนสุส

มนานัน

มนสิ มเน มนมหิ มนสุมี

มเนสุ

๗. วโจ วโย ตโป เตโช

เจตุโรโห ตโม ยโส

ปโย อโย สิโร ฉนโท

สโร รโหติ โสพส.

๘. สาส-โส-สยนโต นา-ส-สมีสุ

มชฺฉเม สมาสตทิตเต

กิริยากรมเม จ โอกาโร

มโนคนสุส ลกฺขณ.

๙. ภควนฺตฺสทฺสส ภโท.

ภควา

ภควนฺโต ภควนฺตา

โภ ภคว ภควา ภคว

โภนฺโต ภควนฺโต ภควนฺตา

ภควนฺตํ

ภควนฺเต

ภควตา ภควนฺเตน

ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ

ภควโต ภควนฺตสุส

ภควตํ ภควนฺตานํ

ภควตา ภควนฺตา ภควนฺตมฺหา ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ

ภควนฺตสุมา

ภควโต ภควนฺตสุส

ภควตํ ภควนฺตานํ

ภควติ ภควนฺเต ภควนฺตมฺหิ

ภควนฺเตสุ

ภควตฺนตฺสมี

๑๐. เอว-

ก. คณวา ฐนวา ยตวา ยสวา

กุลวา คุณวา ฐุตวา สุตวา

กลีมา คติมา พลีมา มติมา

ชุตีมา ฤติมา มฤติมา รุจิมา.

ข. ปณณวา ปุณณวา ปณทวา ปณณวา

สีลวา ถามวา มสสุวา รสุมิวา

จนุฑีมา จกขุมา ปาปีมา ปุตติมา

พนุฑูมา พุฑูฑีมา ภาณูมา ราหุมา

อิฉฉาทโยปี.

๑๑. คจฉนตสทโท ตุ ปฉเมกวฉเน เกโท.

ยถา-

คจฉนํ คจฉนุโต

คจฉนุโต คจฉนุตา

โฆ คจฉนํ คจฉน คจฉนา

โฆนุโต คจฉนุโต คจฉนุตา

คจฉนุตํ

คจฉนุเต

คจฉนตา คจฉนุเตน

คจฉนุเตหิ คจฉนุเตภิ

คจฉนุโต คจฉนุตสส

คจฉนุตํ คจฉนุตานํ

คจฉนตา คจฉนุตา คจฉนุตมหา คจฉนุเตหิ คจฉนุเตภิ

คจฉนุตสสมา

คจฉนุโต คจฉนุตสส

คจฉนุตํ คจฉนุตานํ

คจฉนุติ คจฉนุเต คจฉนุตมุหิ

คจฉนุเตสุ

คจฺจนฺตสฺมี

๑๒. เหวี่

ก. ชหฺ มหฺ จรฺ ติฏฺจํ	ททฺ ภูณฺชํ ชปฺ กริ
ชยฺ ชีรฺ จวฺ มียฺ	ชวฺ ภูพฺพํ ชุหฺ สรฺ.
ข. การยฺ ปาลยฺ กิณฺ	ทิสฺสํ ทกฺขิ อฺปฏฺจหฺ
ภาวยฺ ปาจยฺ ชียฺ	ปสฺสํ ปจํ สยฺ วหฺ.
ค. ปวิสฺ ปาปฺณํ คณฺหํ	อิจฺฉํ ตฺพํ สฺณํ ปิพํ
ชานํ รุณฺธํ วทฺ ทิพฺพํ	วินิจฺฉินฺ ฌปํ ปิวํ

อิจฺจาทโยปิ.

๑๓. สนฺตสทฺโท ตฺ ตติยาปณฺจมีสุ ฌโท.

ยถา-

สํ สนฺโต	สนฺโต สนฺตา
โฆ ส สา สํ	โฆนฺโต สนฺโต สนฺตา
สนฺตํ	สนฺเต
สตา สนฺเตน	สนฺเตหิ สพฺภิ
สโต สนฺตสฺส	สตํ สนฺตานํ
สตา สนฺตา สนฺตมฺหา-สฺมา	สนฺเตหิ สพฺภิ
สโต สนฺตสฺส	สตํ สนฺตานํ
สติ สนฺเต สนฺตมฺหิ สนฺตสฺมี	สนฺเตสุ

๑๔. ภาวนตสทโท.

ภาว	ภานโต ภาวนตา ภาวนโต ภาวนตา
ภาว โภ ภาเนเต ภาเนต	ภานโต ภาวนตา ภาวนโต ภาวนตา
ภานตา ภาวนต ภาวนตา	
ภานตํ ภาวนตํ	ภานเตเต ภาวนเตเต
ภานเตเน ภาวนเตเน	ภานเตหิ-ภิ ภาวนเตหิ-ภิ
ภานตา ภาวตา	
ภานตสส ภาวนตสส	ภานตานํ ภาตํ ภาวนตานํ ภาตํ
ภโต ภาโต	
ภานตา ภาวนตมฺหา-สฺมา	ภานเตหิ-ภิ ภาวนเตหิ-ภิ
ภาวนตา ภาวนตมฺหา-สฺมา	
ภตา ภาวตา	
ภานตสส ภาวนตสส	ภานตานํ ภาตํ ภาวนตานํ ภาตํ
ภโต ภาโต	
ภานเต ภาวนตมฺหิ-สฺมี	ภานเตสฺ ภาวนเตสฺ
ภาวนเต ภาวนตมฺหิ-สฺมี	
ภติ ภาติ	

๑๕. ราชาทิคเณ.

ราชา พุรหฺมา สขา อตฺตา	อาตุมา จ ปุมา รหา
วตฺตหา ทพฺหฺมมา จ	มฺหฺทฺธา วิวฺจฺจหา
วฺตฺตสิรา ยฺวา ราชา-	ทิคเณ เต จตฺทฺส.

๑๖. ราชสทโท.

ราชา	ราชา ราชานโน
โก ราช ราชา	โกนโต ราชา ราชานโน
ราชานัน ราชัน	ราชานโน
รณณา ราชเนน ราชินา	ราชุหิ-ภิ ราชุหิ-ภิ ราชเอหิ-ภิ
รณโณ ราชินโน ราชสส	รณณัน ราชุนัน ราชุนัน ราชานัน
รณณา ราชา ราชมหา-สุมมา	ราชุหิ-ภิ ราชุหิ-ภิ ราชเอหิ-ภิ
รณโณ ราชินโน ราชสส	รณณัน ราชุนัน ราชุนัน ราชานัน
รณเณ ราชินิ ราชเอ ราชมหิ-สุมิ	ราชุสสุ ราชุสสุ ราชเอสสุ

๑๗. พุรหมสทโท ค-นา-ส-สุมิสุ วิเสโส.

ยถา-

พุรหมา	พุรหมา พุรหมานโน
โก พุรหม พุรหม	โกนโต พุรหมา พุรหมานโน
พุรหมานัน พุรหมัน	พุรหมานโน
พุรหมุณา	พุรหมเอหิ-ภิ พุรหมุหิ-ภิ พุรหมุหิ-ภิ
พุรหมุโน พุรหมสส	พุรหมานัน พุรหมุนัน พุรหมุนัน
พุรหมุณา	พุรหมเอหิ-ภิ พุรหมุหิ-ภิ พุรหมุหิ-ภิ
พุรหมุโน พุรหมสส	พุรหมานัน พุรหมุนัน พุรหมุนัน
พุรหมุนิ	พุรหมเอสุ

๑๘. สขสทโท.

สขา
 โภ สข สขา สขี
 สขี สเข
 สขํ สขานํ สขารํ
 สขินา
 สخين สขิสฺส
 สخينา
 สخين สขิสฺส
 สเข สขมฺหิ สขสมฺหิ

สขา สขาโย สขานो สخين
 โภโต สขา สขาโย สขานो
 สخين
 สขาโย สขานो สخين
 สขาเรหิ-ภิ สখেหิ-ภิ
 สขารานํ สขานํ สخينํ สخينํ
 สขาเรหิ-ภิ สখেหิ-ภิ
 สขารานํ สขานํ สخينํ สخينํ
 สขาเรสุ สเขสุ

๑๙. อตตสทโท.

อตฺตา
 โภ อตฺต อตฺตา
 อตฺตํ อตฺตานํ
 อตฺตนา อตฺเตน
 อตฺตโน
 อตฺตนา
 อตฺตโน
 อตฺตนิ

อตฺตา อตฺตานो
 โภโต อตฺตา อตฺตานो
 อตฺตานो
 อตฺตเนหิ-ภิ
 อตฺตานํ
 อตฺตเนหิ-ภิ
 อตฺตานํ
 อตฺตเนสฺสุ

๒๐. อาตุมสทโท.

อาตุมา	อาตุมา อาตุมาโน
โก อาตุมา อาตุมา	โกนโต อาตุมา อาตุมาโน
อาตุมา อาตุมานั	อาตุมาโน
อาตุเมน	อาตุเมหิ-ภิ

เสส สุกต (๔)^๑ สทิสั.

๒๑. ปุมาสทโท.

ปุมา	ปุมา ปุมาโน
โก ปุมา ปุมา	โกนโต ปุมา ปุมาโน
ปุมานั ปุมา	ปุมาโน
ปุมานา ปุมาเนา ปุเมน	ปุมานะหิ-ภิ
ปุมาโน ปุมาสส	ปุมานั
ปุมานา ปุมาเนา	ปุมานะหิ-ภิ
ปุมาโน ปุมาสส	ปุมานั
ปุมานะ ปุมาเน ปุมาเนหิ ปุมาเนหิมิ	ปุมานะสุ ปุมาสุ ปุมาเนสุ

๒๒. รหสทโท.

รหา	รหา รหิโน
เห รห	เห รหา รหิโน
รหานั	รหานะ
รหิเนา	รหานะหิ-ภิ
รหสส	รหานั

^๑ ตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บ คือ เลขข้อที่กล่าวไว้ในปทมาลาณั้นๆ

รหา รหฺมหา-สุมา

รหาเนหิ-ภิ

รหฺสฺส

รหานํ

รหาเน

รหาเนสุ

๒๓. วตฺตหฺสทฺโท.

วตฺตหา

วตฺตหา วตฺตหาโน

โภ วตฺตห

โภโนโต วตฺตหา วตฺตหาโน

วตฺตหานํ

วตฺตหาเน

วตฺตหานา

วตฺตหาเนหิ-ภิ

วตฺตหิโน

วตฺตหานํ

วตฺตหานา

วตฺตหาเนหิ-ภิ

วตฺตหิโน

วตฺตหานํ

วตฺตหาเน

วตฺตหาเนสุ

๒๔. ทพฺุหฺมฺสทฺโท.

ทพฺุหฺมฺมา

ทพฺุหฺมฺมา ทพฺุหฺมฺมานโน

โภ ทพฺุหฺมฺม

โภโนโต ทพฺุหฺมฺมา

ทพฺุหฺมฺมานโน

ทพฺุหฺมฺมานํ

ทพฺุหฺมฺมานเน

ทพฺุหฺมฺมินา

ทพฺุหฺมฺเมหิ-ภิ

ทพฺุหฺมฺมฺสฺส

ทพฺุหฺมฺมานํ

ทพฺุหฺมฺมินา

ทพฺุหฺมฺเมหิ-ภิ

ทพฺพฺหรมฺมสฺส

ทพฺพฺหรมฺมานํ

ทพฺพฺหรมฺเม

ทพฺพฺหรมฺเมสุ

๒๕. มุฑฺฐสทฺโท.

มุฑฺฐา

มุฑฺฐา มุฑฺฐาโน

เห มุฑฺฐา

เห มุฑฺฐา มุฑฺฐาโน

มุฑฺฐํ มุฑฺฐเ

มุฑฺฐาเน

มุฑฺฐานา

มุฑฺฐเหหิ-ภิ

มุฑฺฐสฺส

มุฑฺฐานํ

มุฑฺฐานา

มุฑฺฐเหหิ-ภิ

มุฑฺฐสฺส

มุฑฺฐานํ

มุฑฺฐนิ

มุฑฺฐาเนสุ

๒๖. อทฺฐสทฺโท.

อทฺฐา

อทฺฐา อทฺฐาโน

เห อทฺฐ

เห อทฺฐา อทฺฐาโน

อทฺฐานํ

อทฺฐาเน

อทฺฐนา

อทฺฐาเนหิ-ภิ

อทฺฐโน

อทฺฐานํ

อทฺฐนา

อทฺฐาเนหิ-ภิ

อทฺฐโน

อทฺฐานํ

อทฺฐนิ อทฺฐาเน

อทฺฐาเนสุ

๒๗. วิภจฺจนทสทฺโท.

วิภจฺจนทา

วิภจฺจนทา วิภจฺจนทาโน

โภ วิภจฺจนท

โภนโต วิภจฺจนทา วิภจฺจนทาโน

วิภจฺจนทานํ

วิภจฺจนทานเ

วิภจฺจนเทน

วิภจฺจนเทหิ-ภิ

เสสํ สุกต (๔) สทิสํ.

๒๘. วุตฺตสิรทสทฺโท.

วุตฺตสิรา

วุตฺตสิรา วุตฺตสิราโน

เห วุตฺตสิร

เห วุตฺตสิราโน

วุตฺตสิรานํ

วุตฺตสิราเน

วุตฺตสิรานา

วุตฺตสิราเนหิ-ภิ

เสสํ สุกต (๔) สทิสํ.

๒๙. ยฺวสทฺโท.

ยฺวา

ยฺวาโน ยฺวานา

โภ ยฺว ยฺวา ยฺวาน ยฺวานา

โภนโต ยฺวานา

ยฺวานํ ยฺวํ

ยฺวานเ ยฺเว

ยฺวาเนน ยฺวาเนน ยฺวานา

ยฺวาเนหิ-ภิ ยฺเวหิ-ภิ

ยฺวานสฺส ยฺวสฺส

ยฺวานํ ยฺวานานํ

ยฺวานา ยฺวานมฺหา-สฺมา

ยฺเวหิ-ภิ ยฺวาเนหิ-ภิ

ยฺวฺวา ยฺวฺมฺหา-สฺมา

ยฺวฺวานสฺส ยฺวฺวสฺส

ยฺวฺวาเน ยฺวฺวานมฺหิ-สฺมี

ยฺวฺเว ยฺวฺวมฺหิ-สฺมี

ยฺวฺวานานํ ยฺวฺวานํ

ยฺวฺวาเนสฺส ยฺวฺวาสุ

ยฺวฺเวสฺส

อการนโต.

๓๐. อการนโต ปุ่ลฺลิ่งโค สาสทฺโท.

สา

हे सा

सानं

सानา

สาस्स

साना

สาस्स

साने सामฺหิ सास्सी

सा साโน

हे सा साโน

सानो साने

सानेहि-ภि

सानं

सानेहि-ภि

सानं

सानेสฺस सासฺसु

๓๑. เอวํ ฐา ปจฺจกฺขธมฺมา คาณฺฐीวธฺนฺวา อิจฺจาทยो.

อการนโต.

๓๒. อิการนโต ปุ่ลฺลิ่งโค อคฺคิสทฺโท.

อคฺคิ

हे अक्कि

अक्कि

अक्कि अक्คโย

हे अक्कि अक्คโย

अक्कि अक्คโย

อคคินา	อคคี่หิ-ภิ อคคิหิ-ภิ
อคคิโน อคคิสส	อคคีนัน อคคินัน
อคคินา-มหา-สุม	อคคี่หิ-ภิ อคคิหิ-ภิ
อคคิโน อคคิสส	อคคีนัน อคคินัน
อคคิมุหิ อคคิสมี	อคคีสสุ อคคิสสุ

๓๓. เอว-

ก. คณฺจि สาทิ ปาณิ ฉาติ	ทีปิ กุञ्चि โอิธิ โโพธิ
สนฺธิ สาลิ พุยาธิ ราสิ	วีหิ มุञ्चि โชติ โพนฺหิ.
ข. สิริภฺตติ สมาริปิ	เกสิ สารถิ อคคินิ
ธฺนภฺตติ ตติ วมิ	อุทฺธิ ชลธฺยณฺชลิ.
ค. อริ กปิ ปติ อสิ กิมิ อสิ อธิปติ	
กลิ กวิ ยติ หริ คิริ คินิ คหปติ	
อหิ ทฺธิ ธฺนิ พลิ นิธิ ติมิ นิรุปฺติ	
กลิ มณฺนิ มสิ รวิ วิหิ มุณิ วรมติ	

อิจฺจาทโยปิ.

อิการนฺโต.

๓๔. อีการนฺโต ปุลงฺสิงโค ทณฺฑีสทฺโท.

ทณฺฑี	ทณฺฑี ทณฺฑีโน
โก ทณฺฑิ	โกนฺโต ทณฺฑี ทณฺฑีโน
ทณฺฑินัน ทณฺฑี	ทณฺฑี ทณฺฑีโน ทณฺฑีเน

ทณฺฑีนา	ทณฺฑีหิ-ภี
ทณฺฑีโน ทณฺฑีสฺส	ทณฺฑีนํ
ทณฺฑีนา ทณฺฑีมหา-สฺมา	ทณฺฑีหิ-ภี
ทณฺฑีโน ทณฺฑีสฺส	ทณฺฑีนํ
ทณฺฑีนิ ทณฺฑีเน	ทณฺฑีสฺสุ ทณฺฑีเนสุ
ทณฺฑีมหิ-สฺมี	

๓๕. เอวํ-

- ก. อตุถิ กรี สสี่ ลีชี ภาคี
 อนฺติ ชฺฉี นชี สุชี โภคี
 หตุถิ คณิ ฐนี กถิ โรคี
 มนฺติ ฐชี ผลลิสฺสุ โยคี.
- ข. จกุกิ กามิ การิ สฺฉิมิ รุกฺฉิ
 ฐมฺมิ จาริ สามี ทาจิ นตฺติ
 ปกฺชี มาลิสฺส ปาณิ วาจิ รุปี
 จมฺมิ ผาลิสฺส ฌาณิ จาคิ กุกฺฉิ.
- ค. เกกิ กุสลิสฺส ฐมฺมจาริ สีสฺมยายี
 เมธิสฺส สกฺฉิ มาลยฺกอาริ สีสฺหนาทิ
 เกลิสฺส มุสลิสฺส ฐมฺมวาทิ ภูมิสฺสายี
 เวริ มกฺฉิ มลฺลการิ สจฺจวาทิ.

ฉ. มนสสี่ เมธาวี โทมรี ปาปการี
 ปยสสี่ เสนานี คามณี สารุการี
 ตปสสี่ เตชสสี่ เกสรี ฃายจารี
 ยสสสี่ มายาวี กุณหลี พรหมจารี

อิจจาทยปี.

๓๖. เอตุถ ปน เสนานี-คามณีสททานัน สตุตมเยกวจเน นโอาเทศา-
 ภาโว วเสโส.

อีการนุโต.

๓๗. อุการนุโต ปุลงลิ่งโค ภิกขุสทโท.

ภิกขุ	ภิกขุ ภิกขโว
โภ ภิกขุ	โภนุโต ภิกขุ ภิกขเว ภิกขโว
ภิกขุ	ภิกขุ ภิกขโว
ภิกขุณา	ภิกขุหิ-ภิ ภิกขุหิ-ภิ
ภิกขุโน ภิกขุสสุ	ภิกขุหนัน ภิกขุหนัน
ภิกขุณา ภิกขุมหา-สุม	ภิกขุหิ-ภิ ภิกขุหิ-ภิ
ภิกขุโน ภิกขุสสุ	ภิกขุหนัน ภิกขุหนัน
ภิกขุมุหิ ภิกขุสมิ	ภิกขุสุ ภิกขุสุ

๓๘. เอว-

ก. อณฺ ๓นุ ๓รฺ ๓นฺธฺ ๓งฺคฺ ๓ินฺหฺ ๓ารฺ ๓ายฺ ๓าฐฺ ๓ेतฺ
 ๓รฺ ๓ฏฺ ๓นฺ ๓นฺตฺ ๓งฺ ๓ินฺธฺ ๓าหฺ ๓านฺ ๓เวฬฺ ๓ेतฺ
 ๓สุ ๓รฺ ๓นฺ ๓พฺ ๓ตฺ ๓าณฺ ๓าณฺ ๓ารฺ ๓เรฺ ๓เวณฺ
 ๓นฺ ๓ิปฺ ๓รฺ ๓จฺ ๓จฺ ๓าณฺ ๓ายฺ ๓าทฺ ๓เรฺ ๓ेतฺ
 อิจฺจาทยปิ.

๓๙. ๓ेतถ จ ๓รฺ-๓นฺตฺ-๓ेतฺสทฺทานํ ๓จฺมาล๓นฺตฺติยา๓หฺวจฺเนสฺ
 ๓รฺโน ๓นฺตฺโย ๓นฺตฺโน ๓ेतฺโยติ อธิกรฺ๓านิ โหนฺติ.

๔๐. ๓ตฺถา๓ิ๓ณฺสฺส ๓เ๓โท.

๓ตฺถา	๓ตฺถา ๓ตฺถาโร
โ๓ ๓ตฺถ ๓ตฺถา	โ๓นโต ๓ตฺถา ๓ตฺถาโร
๓ตฺถารํ	๓ตฺถาเร ๓ตฺถาโร
๓ตฺถารา ๓ตฺถนา	๓ตฺถาเรหิ-มิ
๓ตฺถ ๓ตฺถโน ๓ตฺถสฺส	๓ตฺถานํ ๓ตฺถารานํ ๓ตฺถนํ
๓ตฺถารา	๓ตฺถาเรหิ-มิ
๓ตฺถ ๓ตฺถโน ๓ตฺถสฺส	๓ตฺถานํ ๓ตฺถารานํ ๓ตฺถนํ
๓ตฺถริ	๓ตฺถาเรสุ ๓ตฺถสุ

๔๑. ๓ถา-

๓ตฺตา	๓ตฺตา ๓ตฺตาร
โ๓ ๓ตฺต ๓ตฺตา ๓ตฺเต	โ๓นโต ๓ตฺตา ๓ตฺตาร

๓เสํ ๓ตฺถ (๔๐) ๓ทิสํ.

๔๒. เหว็-

ก. ขตุตา ขนุตา ฐาตา เนตา อุกุฉาตา สารยิตา
 คตุตา คนุตา ทาตา เจตา อกุขาตา ทาปยิตา
 วตุตา มนุตา ตาตา เมตา สนุฐาตา ปาลยิตา
 นตุตา หนุตา ฆาตา เซตา ปาเลตา หาปยิตา.

ข. คจฺฉิตา ปุจฺฉิตา ฉेतฺตา ภาสิตา ฆาปิตา ฆेतฺตา
 มุจฺฉิตา ภาวิตา เนตฺตา วสุสิตา พุชฺฉิตา ภตฺตา

อิฉฉาทโยปิ.

๔๓. ปิตุสทโท.

ปิตา	ปิตโร
โภ ปิต ปิตา	ภวนุโต ปิตโร
ปิตริ	ปิตเร ปิตโร
ปิตรา ปิตุณา เปตฺยา	ปิตเรหิ-ภิ ปิตูหิ-ภิ ปิตุหิ-ภิ
ปิตุ ปิตุโน ปิตุสฺส	ปิตรานํ ปิตานํ ปิตุนํ ปิตุนํ
ปิตรา เปตฺยา	ปิตเรหิ-ภิ ปิตูหิ-ภิ ปิตุหิ-ภิ
ปิตุ ปิตุโน ปิตุสฺส	ปิตรานํ ปิตานํ ปิตุนํ ปิตุนํ
ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ ปิตุสุ

เอวํ ภาตา ภาตโร อิฉฉาทิ.

อูการนุโต.

๔๔. อูการนุโต ปุลลิ่งโค ปฏุสทโท.

ปฏ	ปฏ ปฏโว
โก ปฏ	โกนโต ปฏ ปฏโว
ปฏุ	ปฏ ปฏโว
ปฏนา	ปฏหิ-ภิ
ปฏโน ปฏสส	ปฏนั
ปฏนา ปฏมหา ปฏสุมา	ปฏหิ-ภิ
ปฏโน ปฏสส	ปฏนั
ปฏมุหิ ปฏสุมี	ปฏสุ

๔๕. เอว-

ก. สพพาทิฏ ปราภิฏ	โคตรภฏ ปติภุธิฏ
สยมภฏ เวสสภุภิฏ	วตฺตรภฏ สหภฏ วิภฏ.

๔๖. สหภุสทฺโท ตุ โยนั โนอาเทสั กตฺวา สหภุโนติ อธิกรุโป.

๔๗. ตถา สพพณฺณอาทิสทฺโท โยเสว ว วิเสโส.

ยถา-

สพพณฺณ	สพพณฺณ สพพณฺณโน
โก สพพณฺณ	โกนโต สพพณฺณ สพพณฺณโน
สพพณฺณั	สพพณฺณ สพพณฺณโนติ.

๔๘. เอว-

ก. กตถณฺญ กาลถณฺญตถถณฺญ ฐมฺมถณฺญ เวทคทฺฐคฺ
มตฺตถณฺญ รตฺตถณฺญ วิถณฺญ มคฺคถณฺญ ปารคนฺตคฺ.

อฺฏการนฺโต.

๔๙. โอการนฺโต ปฺลฺลิจฺโค โคสทฺโท.

โค	คาโว คโว
เห โค	เห คาโว คโว
คาวุํ คาวํ ควํ	คาโว คโว
คาเวน คเวน	คาเวหิ-ภิ คเวหิ-ภิ โคหิ โคภิ
คาวสฺส ควสฺส โคสฺส	ควํ คฺนฺนํ โคนํ
คาวา ความฺหา-สฺมา	คาเวหิ-ภิ คเวหิ-ภิ โคหิ โคภิ
ควา ความฺหา-สฺมา	
คาวสฺส ควสฺส โคสฺส	ควํ คฺนฺนํ โคนํ
คาเว ความฺหิ-สฺมี	คาเวสฺส คเวสฺส โคสฺส
คเว ความฺหิ-สฺมี	

โอการนฺโต.

๕๐. เอตฺตาวตา-

สฺสฺโคโต มโน ภควา	คจฺฉํ จ สํ ภวํ ตถา
ราชาหิ สาคฺคิ ทณฺฑี จ	ภิกฺขุ สตฺถา ปิตา ปญฺ
โคจฺเจวํ สตฺตวีเสเต	ปฺลฺลิจฺคมฺหิ กมา มตา.

ปฺลฺลิจฺคปพฺพํ.

อิติลึงคปพพ

๕๑. ปุ่ลลึงคฺมฺหิ ยถา วุตฺตทา ปทานํ ปนฺติโย กมา
กมฺโถว ตถา อิตฺติ- ลึงคํ ทานี^๑ ปวฺจจติ.

๕๒. อาการนฺโต อิตฺติลึงโค กณฺณาสทฺโท.

กณฺณา	กณฺณา กณฺณายโย
โกติ กณฺเฆ	โกติโย กณฺณา กณฺณายโย
กณฺณํ	กณฺณา กณฺณายโย
กณฺณาย	กณฺณาหิ กณฺณาภิ
กณฺณาย	กณฺณานํ
กณฺณาย	กณฺณาหิ กณฺณาภิ
กณฺณาย	กณฺณานํ
กณฺณาย กณฺณายํ	กณฺณาสุ

๕๓. เหวํ-

ก. กจฺฉา รจฺฉา ลจฺฉา วจฺฉา อิจฺฉา กิจฺฉา วิจฺฉา กุจฺฉา
ตุจฺฉา ปุจฺฉา มุจฺฉา รุจฺฉา อิขฺชา วขฺชา วิขฺชา สขฺชา.

ข. อาปทา สกฺกรธา เจตนา วฏฺฏกา
การณา สมฺปทา เทวตา ยาปนา
ภาวนา สกฺขธา เวทนา วาลิกา
वासนา ขตฺติยา เมขลา มณฺขฺสา.

^๑ คำว่า ทานี มาจาก อิทานี ลบ อิ หน้าศัพท์ตั้งคำว่า อิตฺถี = ถี, อคฺคินิ = คินิ

- ค. ปพพชชา มทิวา ภิกฺขา นิปฺปชชา ตสิณา วิภา
 พฺยาปชชา จริยา สิกฺขา วิสฺสชชา ลสิกา สีลา.
- ฌ. สฺสฺสฺสา สีสฺปา อุกฺกา มตุรา มนฺตา สภา ปภา
 อฺปาทาลมฺพฺสา สิกฺกา ยตุรา กนฺตา กถา ลตา.
- ง. อภิชฺฌา อฺเปกฺขา ปิปาสา ชฺฌจฺฉา
 จิกิจฺฉา พฺภุกฺขา วิสาชา พลาภา
 อฺปชฺฌา ติตฺติกา ปตฺติจฺฉา ติกิจฺฉา
 วิตฺถนา ปริกฺขา นิสฺชชา สลาภา.
- จ. เอลา เวลา โทลา สาลา ลาลา สีลา ปีลา มาลา
 เอสา อาสา นาสา ภาสา ภสฺสา มฺสา อีหา พาหา.
- ฉ. คีวา คาถา ตฺลา กงฺขา ฉายา จ ปริสา ทิสา
 วีณา นาวา คฺหา สงฺขา ชายา จ วิสิขา สีขา.
- ช. มายา มตุตา สทฺธา เสยฺยา เมธา ลสิกา
 เปกฺขา โคธา นินฺหา โสถฺธา ลงฺกา วนิตา.
 วาจา เมตุตา จินฺตา ภสฺตุรา สีมา สฺลสา
 เชฏฺฐา ราชา ชิวฺหา ฌนฺธา วจฺจา วพฺวา.
- ฌ. ปญฺญา ชฺฌญา กลา อมฺพา สาชาญฺญา กรฺณา รฺฐา
 สญฺญา ชฺฌุภา ขมา อมฺมา เลขานฺนา วสุธา สฺฐา.

ณ. นินฺททา เอชา ชฎา ตณฺหา คงฺคา เสผาลิกา ปปา
 มุฑฺทา เสนา ชฎา ชุณฺหา ชงฺชฺหา สฺถิสฺสา ปชา
 อิจฺจาทโยปิ.

๕๔. เอตฺถ ปน อมฺมา-อมฺพา-อนฺนาสทฺทานํ อาลปนฺเน รุปเกโท.

ยถา-

อมฺมา	อมฺมา อมฺมาโย
โกติ อมฺมา	โกติโย อมฺมา อมฺมาโย
อมฺมํ	อมฺมา อมฺมาโยติ.

อาการนฺโต.

๕๕. อิการนฺโต อิตฺถิลิงฺโก ภูมิสทฺโท.

ภูมิ	ภูมึ ภูมิโย ภูมิโย
हे ภูมิ	हे ภูมึ ภูมิโย ภูมิโย
ภูมิ	ภูมึ ภูมิโย ภูมิโย
ภูมิยา ภูมิยา	ภูมิहि-ภि ภูมิहि-ภि
ภูมิยา ภูมิยา	ภูมินํ ภูมินํ
ภูมิยา ภูมิยา	ภูมิहि-ภि ภูมิहि-ภि
ภูมิยา ภูมิยา	ภูมินํ ภูมินํ
ภูมิยา ภูมิยา ภูมิ ภูมิ	ภูมิสุ ภูมิสุ
ภูมิ ภูมิโย	

๕๖. เอว-

- ก. ปาฬิ ธาติ จ ปณฺณตฺติ วิปตฺติ วาสิ วาณชิ
 ปาติ วาณิ จ ปณฺณตฺติ วิภตฺติ ทิฏฺฐิจิ วาลชิ.
- ข. ปตฺติ กนฺติ อาณิ นาภิ กิตฺติ อิทฺติ มุตฺติ พุทฺธิ นีติ โโพธิ
 วิตฺติ ขนฺติ อาฬิ ชาติ นนฺทิ สิทฺธิ ยุตฺติ รสฺมิ ฎฺติ โทณิ
 รตฺติ ตนฺติ สาณิ หานิ ติตฺติ สุทฺธิ ฎฺตฺติ วุฑฺฒิ ปีติ โฟทฺธิ
 สตฺติ สนฺติ นาฬิ ชานิ สนฺธิ วุฑฺธิ วุตฺติ เนมิ สฺติ โภฏฺฐิ.
- ค. คติ มติ ธิติ อสนิ อฏฺฐวิ อชนนิ
 รติ สติ สฺติ นียติ ทิธิติ อปจิติ
 ฉวิ ตติ จฺติ วสนิ ยฺวติ อภิรติ
 ภูฏฺฐิ ฤติ รุจิ วิกติ วิมฺติ อนุมฺติ.
- ฅ. ฐฺฐิ โอสธิ สมฺภุตฺติ วิมุตฺติ เมตฺติ องฺคฺฐิ
 ยภฺฐิจิ สมฺปตฺติ วิณฺณตฺติ วิภุตฺติ ตฺฐฺฐิจิ ทฺทฺฐริ

อิจฺจาทโยปิ.

๕๗. อตุรารยํ โโพธิอาทีนํ วิเสสปทมาลา.

โพธิ	โพธิ โโพธิโย โพชฺโฆ
เห โพธิ	เห โพธิ โโพธิโย โพชฺโฆ
โพธิ	โพธิ โโพธิโย โพชฺโฆ
โพธิยา โพชฺฉมา	โพธิหิ-ภิ โพธิหิ-ภิ
โพธิยา โพชฺฉมา	โพธินํ โพธินํ

โพธิยา โพชฌมา	โพธิหิ-ภิ โพธิหิ-ภิ
โพธิยา โพชฌมา	โพธินํ โพธินํ
โพธิยา โพชฌมา โพธิ	โพธิสฺส โพธิสฺส
โพธิยํ โพชฌมํ โพชฌโณ	

เอวมมญฺเฌปิ ยถารหํ เวทิตพฺพา.

๕๘. รตฺตีสทฺโท ตฺถ สตฺตมฺเยกาวจเน รตฺโตตฺติ อธิโก.

อีการนฺโต.

๕๙. อีการนฺโต อิตฺถิลิงฺโค อิตฺถีสทฺโท.

อิตฺถิ	อิตฺถิ อิตฺถิโย
โภติ อิตฺถิ	โภติโย อิตฺถิ อิตฺถิโย
อิตฺถิยํ อิตฺถิ	อิตฺถิ อิตฺถิโย
อิตฺถิยา	อิตฺถิหิ-ภิ
อิตฺถิยา	อิตฺถินํ
อิตฺถิยา	อิตฺถิหิ-ภิ
อิตฺถิยา	อิตฺถินํ
อิตฺถิยํ อิตฺถิยา	อิตฺถิสฺส

๖๐. เอวํ-

ก. อปาจี กุกฺกุกฺกฺฐิ กากิ	กปฺปฺสึ โคตฺมึ มิตฺตี
อลกฺขี นาวิกิ ทาสี	มหนฺตึ โอสฺสึ กิกิ.

- ข. เวตตรณี สีสวดี สีหี เมธาวินี คหปตานี
 เอกปที จนุทวดี ยกุขี พาราณสี มหี เทวี.
- ค. รูปวดี กิณหรี กุมารี คนุชพิฬี หัสสี นที กุเวณี
 โปกุชธรณี สุกรี ปตีสิจ คนุธารี โภที สขี อุทีจ.
- ฌ. ปาฏลี พุราหุมนี ขารี มาตุลानी ตปสสินี
 วานรี กิงกิณี นารี สากิยานี กุสาวดี.
- ง. วาปี คุณวดี คาวี หตถินี ปิยภาณินี
 นาคี กุลวดี ปาจี เวนเตยฺยี จ ทณฺฑินี.

จ. คหณี กทลี มหตี อวนี
 ตรุณี กุมุที ปถวี อุตุนี
 ธรณี กฏลี ชคตี นพินี
 วรุณี ทหรี ปุถวี ภาคินี.

- ฉ. อยฺยิกานี วรุณานี อุชฺเชนี กาสุมรี อชชี
 อฏฺจมี สตฺตมี อุพพิ ปณฺจมี เมทนี ฌฎี.
- ช. กุณฺตนี สีสินี เจฎี คพฺภินี ราชนี อาสี
 กุณฺนที ทีปินี ภูรี ยกุขินี ภิกุขนี อีสี.

ณ. คณวดี คติมตี อมาวสี
 พลวดี พลิมตี อุทณฺชนี

ธนวตี มติมตี จตุททสี
ยสวตี สติมตี อนีนี

อิจจาทโยปิ.

๖๑. อตุรายํ ทาสี-โอสธีอาทินํ รูปวิเสโส.

ทาสีสทโท.

ทาสี	ทาสี ทาสีโย ทาสโย
โภติ ทาสี	โภติโย ทาสี ทาสีโย ทาสโย
ทาสียํ ทาสี	ทาสี ทาสีโย ทาสโย
ทาสียา ทาสฺยา	ทาสีหิ-ภี
ทาสียา ทาสฺยา	ทาสีนํ
ทาสียา ทาสฺยา	ทาสีหิ-ภี
ทาสียา ทาสฺยา	ทาสีนํ
ทาสียา ทาสฺยา ทาสียํ	ทาสีสุ
ทาสฺยํ ทาสโย	

เอวํ โอสธี-พฺราหฺมณีสททา.

๖๒. โปกฺขรณีสททาทีนํ ตุ ตติยาทีสุ เอกวจเนสฺสุ โปกฺขรณฺณา นชฺชา
ปถพฺยาติ จ สตตมฺเยกวจเน โปกฺขรณฺณา โปกฺขรณฺณํ โปกฺขรณฺโณ, นชฺชา
นชฺชํ นชฺโซ, ปถพฺยา ปถพฺยํ ปถพฺโยติ จ ปจฺมาลปนหฺตุติยาพหฺวจเนสฺสุ
โปกฺขรณฺโณ นชฺโซ ปถพฺโยติ จ รูปวิเสโส เวทิตพฺโพ.

อีการนฺโต.

๖๓. อุการนโต อิตถิลิงโค เหนุสทโท.

เหนุ	เหนุ เหนุโย
เห เหนุ	เห เหนุ เหนุโย
เหนุ	เหนุ เหนุโย
เหนุยา	เหนุหิ-ภิ เหนุหิ-ภิ
เหนุยา	เหนุนิ เหนุนิ
เหนุยา	เหนุหิ-ภิ เหนุหิ-ภิ
เหนุยา	เหนุนิ เหนุนิ
เหนุยํ เหนุยา	เหนุสุ เหนุสุ

๖๔. เอว-

ก. อนฺทฺ อลฺ กณฺทฺ กเรณฺ	กงฺกฺ อิริฺ อุตฺ ตนฺ กาสฺ ทนฺ ราชฺ
ททฺทฺ กณฺ ขชฺชฺ ปิยงฺคฺ	กงฺคฺ อฺพฺ สสฺสฺ กฺ อฺสฺ วิชฺชฺ.
ข. กจฺจฺ ฐาตฺ ยาตฺ นตฺถฺ	เผคฺคฺมพฺ มงฺกฺ มณฺชฺ จ
มาตฺ อีตฺ ทฺหิตฺ จ	อิจฺจาที เหนุยา สฺมา.

๖๕. อตุรายํ มาตาทินํ เกโท.

มาตา	มาตา มาตโร
ภโถติ มาตา	ภโถติโย มาตา มาตโร
มาตริ	มาตโร
มาตรา มาตุยา มตุยา	มาตราหิ-ภิ มาตุหิ-ภิ
มาตุ มาตุยา มตุยา	มาตรานํ มาตานํ มาตุนํ

มาตรา มาตุยา มตุยา
 มาตุ มาตุยา มตุยา
 มาตริ มาตุยา มตุยา
 มาตุยฺ มตุยฺ

มาตราหิ-ภิ มาตุหิ-ภิ
 มาตรานํ มาตานํ มาตุนํ
 มาตราสุ มาตฺสุ

ธิตฺสทฺโท.

ธิตา
 โภติ ธิตา
 ธิตฺ ฺธิตํ
 ธิตฺรา ธิตฺยา
 ธิตฺ ฺธิตฺยา
 ธิตฺรา ธิตฺยา
 ธิตฺ ฺธิตฺยา
 ธิตฺริ ธิตฺยํ ฺธิตฺยา

ธิตโร
 โภติโย ธิตา ธิตโร
 ธิตโร
 ธิตฺราหิ-ภิ ธิตฺุหิ-ภิ
 ธิตฺรานํ ธิตานํ ธิตฺุนํ
 ธิตฺราหิ-ภิ ธิตฺุหิ-ภิ
 ธิตฺรานํ ธิตานํ ธิตฺุนํ
 ธิตฺราสุ ธิตฺฺสุ

เอวํ ทฺุหิตฺ ฺนตฺตฺ ปนตฺตฺอาทโย.

อฺุการนฺโต.

๖๖. อฺุการนฺโต อิตฺธิลฺิงโค **ชมฺพฺุสทฺโท.**

ชมฺพฺุ
 เห ชมฺพฺุ
 ชมฺพฺุํ
 ชมฺพฺุยา

ชมฺพฺุ ชมฺพฺุโย
 เห ชมฺพฺุโย
 ชมฺพฺุ ชมฺพฺุโย
 ชมฺพฺุหิ-ภิ

ชมพุกยา	ชมพุน้
ชมพุกยา	ชมพุกหิ-ภิ
ชมพุกยา	ชมพุน้
ชมพุกย์ ชมพุกยา	ชมพุกสุ

๖๗. เอวี่-

ก. วฐุ สรภู วาโมธู	สรพู สุตนุ จมุ
วทณญู นาคนาสูรู	กตณญู ภู อภู ปสู

อิจฺจาทโยปิ.

อูการนโต.

๖๘. โอการนโต อิตฺถิลิงฺโค โคสทโท.

โค คาวี	คาวี คาวีโย
เห โค คาวี	เห คาวี คาวีโย
คาวียํ คาวี	คาวี คาวีโย

เสสํ อิตฺถี (๕๙) สมนํ.

โอการนโต.

๖๙. เอตฺตาวตา-

กณฺณามมา ภูมิ โปธิตฺถี	ทาสี เชนุ จ มาตุ จ
ธิตฺตุ ชมพู จ โคจฺเจกา-	ทส ธิยํ กมา มตา.

อิตฺถิลิงฺคปพพ์.

นปฺสกปพพ

๗๐. ปุุมิตฺถิสฺสุ ยถา วุตฺตา ปทานํ ปนฺติโย กมา
 กมโตว นปฺสก- ลิงค์ ทานิ ปวฺจจติ.

๗๑. อการนฺโต นปฺสกลิงฺโค จิตฺตสทฺโท.

จิตฺตํ จิตฺตา จิตฺตานิ

เห จิตฺต จิตฺตา เห จิตฺตา จิตฺตานิ

จิตฺตํ จิตฺเต จิตฺตานิ

จิตฺเตน จิตฺเตหิ-ภิ

จิตฺตสฺส จิตฺตานํ

จิตฺตา จิตฺตมฺหา จิตฺตสฺมา จิตฺเตหิ-ภิ

จิตฺตสฺส จิตฺตานํ

จิตฺเต จิตฺตมฺหิ จิตฺตสฺมี จิตฺเตสุ

๗๒. เอวํ-

ก. ปุญฺญ-ปาป-ผล-รูป-สารณํ โสต-ชฺมาน-สุข-ทุกฺข-การณํ
 ทาน-สีล-ธน-ฌาน-โลจนํ มฺล-กุล-พล-ชาล-มฺงคฺลํ.

ข. นพฺิน-ลิงฺค-มฺขงค-ชลมพฺุชํ ปฺุลิน-ธมฺม-หิรยฺม-ปทามตํ
 ปทุม-ปณฺณ-สุสาน-วนายุกํ ททย-จิวฺร-วตฺถ-กฺุลินทฺุริยํ.

ค. นยน-วทน-ยาโนทาน-โสปาน-ปานํ

ภวาน-ภฺวาน-โลหาลาต-ตฺุณฺทฺุณฺท-ปฺีจํ

กรณ-มรณ-ฌาณารมณารณ-ตานิ
จรณ-นศร-ตীরจตุต-ฉิทโททกั กั.

ฆ. กนก-ตรณ-พยากรณาสนั สกณ-ธรณ-ปุรณ-สูทนั
กลล-คหณ-โพชน-รณุณนั กมล-ลวณ-โรชน-ภุณฺชนั

ง. วชिर-ปมาณ-คณฺหน-ปณิต-กณฺทลั
รุจिर-สรีร-กมุพล-ปตตต-ปลลลั
มทिर-ภคณฺทลคฺคล-ปภาต-มณฺทลั
รุธिर-กรีส-สมุพล-กตตต-ถณฺทลั.

จ. วสนั ปวนั กมฺมึ คคนั ลวนั ชมฺมึ
ปจนั สวนั วมฺมึ คมนั หวนั เวสมึ

อิจฺจาทโยปิ.

๗๓. อตฺตรายั กมฺมาทินั รูปวิเสโส.

กมฺมึ	กมฺมา	กมฺมานิ	
हे กมฺม	กมฺมา	हे กมฺมา	กมฺมานิ
กมฺมึ	กมฺเม	กมฺมานิ	
กมฺมฺนา	กมฺมนา	กมฺเมน	กมฺเมहि-ภิ
กมฺมฺโน	กมฺมสฺส	กมฺมานั	
กมฺมฺนา	กมฺมา	กมฺมมหา-สฺมา	กมฺเมहि-ภิ
กมฺมฺโน	กมฺมสฺส	กมฺมานั	
กมฺมฺนิ	กมฺเม	กมฺมฺมิ-สฺมี	กมฺเมสุ

๗๔. ฆมฺม-จมฺม-เวสฺมานํ ตู สตฺตมฺเยกฺวจฺเน ฆมฺมนิ จมฺมนิ
เวสฺมนีติ รูปรวิเสโส. ตทญฺเอย จิตฺต (๗๑) นโย.

๗๕. คุณฺวณฺดาทีนํ ปน ปจฺมาลปนหุติยาจาเนสุ คุณฺวํ, คุณฺวณฺดา
คุณฺวณฺติ คุณฺวณฺดานีติ วิเสโส. ตทญฺเอย ภควนฺตฺ (๙) สโม.

๗๖. ตถา คจฺจนฺดาทิสฺสุโทปิ.

คจฺนํ คจฺจนฺตํ, คจฺจนฺดา คจฺจนฺตานีติ วิเสโส. ตทญฺเอย คจฺจนฺต-
(๑๑) สโม.

อการนฺโต.

๗๗. อาการนฺโต นปฺุสกลิงฺโค อสฺสทฺธาสฺสุโท.

นตฺถิ สทฺธา เอตฺสฺสาติ-

อสฺสทฺธํ

อสฺสทฺธา อสฺสทฺธานิ

โภ อสฺสทฺธ อสฺสทฺธา

โภนฺโต อสฺสทฺธา อสฺสทฺธานิ

เสสฺมํ จิตฺต (๗๑) สมํ. ตถา มุขฺนาสิกํ. เอตฺถ ปน ทฺวนฺเทกตฺตา
สพฺพตฺถ เอกฺวจฺนเมว.

ยถา-

ปจฺมา. (ลี) มุขฺนาสิกํ

อาลปนํ (ลี) มุขฺนาสิก

ทฺุติยา. (อํ) มุขฺนาสิกํ

ตฺติยา (นา) มุขฺนาสิเกน

จตุตถี.	(ส)	มุขนาสิกสุส
ปณจมี.	(สุมา)	มุขนาสิกกา มุขนาสิกมหา-สุมา
ณฺฐจี.	(ส)	มุขนาสิกสุส
สตุตมี.	(สุมี)	มุขนาสิกเก มุขนาสิกมฺหิ-สุมินฺติ.

อาการนโต.

๗๘. อีการนโต นปฺสกลิงฺโค อฏฺฐิสทฺโท.

อฏฺฐี	อฏฺฐี อฏฺฐีนิ
เห อฏฺฐี	เห อฏฺฐี อฏฺฐีนิ
อฏฺฐี	อฏฺฐี อฏฺฐีนิ

เสสํ อคฺติ (๓๒) สมนํ.

เอวํ-

๗๙. อกฺขิ สตุติ อนุสนฺธิ	ทฺธิ จ ขวาริ วาริ
อจฺฉิ สปปิ อามคฺนฺธิ	ปณฺหิ ปณฺณิ นนฺทฺธิ อจฺฉิ

อิจฺจาทโยปิ.

อีการนโต.

๘๐. อีการนโต นปฺสกลิงฺโค สุขการีสทฺโท.

สุขการี	สุขการี สุขการีนิ
เห สุขการี	เห สุขการี สุขการีนิ
สุขการินํ สุขการี	สุขการี สุขการีนิ

เสสํ ทณฺหี (๓๔) สมํ. เอวํ สีมยายีตฺยาที.

อีการนฺโต.

๘๑. อุการนฺโต นปฺสกลิงฺโค อายฺสทฺโท.

อายฺ	อายฺ	อายฺ	อายฺ
เห อายฺ	เห	อายฺ	อายฺ
อายฺ	อายฺ	อายฺ	อายฺ

เสสํ ภิกฺขุ (๓๗) สมํ.

๘๒. เอวํ	เฌยฺยานิ	อณฺณานิ	จกฺขุ	ทารุ	อสุ	ธนุ
วตฺถุ	มตฺถุ	อสุ	ชตฺตุ	จารุ	วสุ	วปฺ
มธุ	มธุ	มธุ	มธุ	มธุ	มธุ	มธุ
ตาลุ	วายุ	ชตฺ	หิงฺคุ	สิคฺคุ	सानุ	ติปฺ
						อิติ.

อุการนฺโต.

๘๓. อุการนฺโต นปฺสกลิงฺโค โคตฺรณฺสทฺโท.

โคตฺรณฺ	โคตฺรณฺ	โคตฺรณฺ
เห โคตฺรณฺ	เห	โคตฺรณฺ

เสสํ อายฺ (๘๑) สมํ. เอวํ อภิกฺขุ สยมนฺนุ ฐมฺมณฺณตฺยาที.

อุการนฺโต.

๘๔. โอการนฺโต นปฺสกลิงฺโค จิตฺตโคสทฺโท.

จิตฺตา คาโว เอตฺสสาติ-

จิตตคฺ

จิตตคฺ จิตตคฺนิ

โภ จิตตคฺ

จิตตคฺ จิตตคฺนิ

จิตตคฺ

จิตตคฺ จิตตคฺนิ

เสสํ อายุ (๘๑) สมํ.

โอการนโต.

๘๕. เขตตาวตา-

จิตตํ กมฺมมสฺสทฐจฺ

สุขการายฺ โคตรภู

จิตตโค เจติ อฏฺเจเต

นปฺสเก กมา มตา.

นปฺสกปพฺพํ.

๘๖. ปุลงฺคิมิตฺถิลิงคณฺจ

ลิ่งคํ ตถา นปฺสํ

ลิ่งคโต ติวเเนวํ

นามนามํ ปตฺถิจิตนฺติ.

อิติ ปทสงฺคเห นามนามวิภาโค นาม ปจฺโม ปริจฺเฉทो.

&&&&

๒. สัพพนามวิภาค

ปูลลึงคปพพ

๘๗. ลึงคการนุตเภเทน ติลึงคสहितํ สพพ-	นามนามํ วิภชชิตํ นามํ ทานิ ปวฺจจติ.
๘๘. สพพณณิตรณณตริ อณณตมํ ปุพฺพปาปริ อธริ ยํ เตตติมามุ- ตุมาหิ อมฺหณจาทิ สพพ-	กตริ กตโมภยํ ปรณจ ทกฺขิณฺตุตริ. กิเมกฺก-ทฺวิ-ติ-จตุ นามานิ สตฺตวิสฺติ.
๘๙. อตฺตรายํ ปูลลึงโค สพพสทฺโท.	

สพฺโไพ	สพฺเพ
โก สพฺพ	โกนฺโต สพฺเพ
สพฺพํ	สพฺเพ
สพฺเพน	สพฺเพหิ-ภิ
สพฺพสฺส	สพฺเพสํ สพฺเพสานํ
สพฺพมฺหา-สฺมา	สพฺเพหิ-ภิ
สพฺพสฺส	สพฺเพสํ สพฺเพสานํ
สพฺพมฺหิ-สฺมี	สพฺเพสุ

เอวี่ อฉรณตานิ สพพนามานี.

๙๐. ยสทโท.

โย	เย
ยี่	เย
เยน	เยหิ เยภิ
ยสฺส	เยสํ เยसानํ
ยมฺหา ยสฺมา	เยหิ เยภิ
ยสฺส	เยสํ เยसानํ
ยมฺหิ ยสฺมี	เยสุ

๙๑. ตสทโท.

โส	เน เต
นํ ตํ	เน เต
เนน เตन	เนหิ เนภิ เตหิ เตภิ
อสฺส นสฺส ตสฺส	เนสํ เนसानํ เตสํ เตसानํ
อสฺมา นสฺมา ตสฺมา นมฺหา	เนหิ เนภิ เตหิ เตภิ
ตมฺหา	
อสฺส นสฺส ตสฺส	เนสํ เนसानํ เตสํ เตसानํ
อสฺมี นสฺมี ตสฺมี นมฺหิ ตมฺหิ	เนสุ เตสุ

๙๒. เอตสทโท.

เอโส	เอเต
เอตัง	เอเต
ตทญญัง สพุพ (๘๘) สมัง.	
๘๓. อิมสทโท.	
อัยัง	อิเม
อิมัง	อิเม
อนเนน อิมินา	เอหิ-ภิ อิเมหิ-ภิ
อสุส อิมสุส	เอสั-सानัง อิเมสั-सानัง
อสุมา อิมสุมา-มหา	เอหิ-ภิ อิเมหิ-ภิ
อสุส อิมสุส	เอสั-सानัง อิเมสั-सानัง
อสุมี อิมสุมี-มहि	เอสุ อิเมสุ
๘๔. อมุสทโท.	
อสุ อมุ	อมู
อมุัง	อมู
อมุณา	อมูหิ-ภิ
อมุสุส	อมูสั อมุसानัง
อมุสุมา อมุสุมา	อมูหิ-ภิ
อมุสุส	อมูสั อมุसानัง
อมุสุมี อมุสุมี	อมูสุ

กการสหิตเต ปน อมุโก อสุโกตฺยาทีนา สุกต (๔) นโย เนยโย.

๙๕. กีสทโท.

โก	เก
กั	เก
เกน	เกหิ-ภิ
กสฺส กิสฺส	เกสํ เกसानํ
กสฺมา กมฺหา กิสฺมา กิมฺหา	เกหิ-ภิ
กสฺส กิสฺส	เกสํ เกसानํ
กสฺมี กมฺหิ กิสฺมี กิมฺหิ	เกสุ

๙๖. ยทา ปน โส จินฺปาตสหิตโต, ตทายํ รูปนโย.

โกจิ	เกจิ
กิญฺจิ	เกจิ
เกนจิ	เกหิจิ-ภิจิ
กสฺสจิ	เกสณฺจิ
กิสฺมาจิ กมฺหาจิ	เกหิจิ-ภิจิ
กสฺสจิ	เกสณฺจิ
กิสฺมิณฺณจิ กมฺหิจิ กิมฺหิจิ	เกสุจิ

๙๗. เอกสทฺโท.

เอโก เสฏฺฐาสาสหายณฺณ-	ตุลฺยสงฺขยาสุ ทิสฺสติ
เอกวจฺเณ สงฺขยา-	มณฺณตฺเตกพฺหูสุวปี.

ยถา สงฺขยาย-

เอโก, เอกัง, เอเคน, เอกสฺส, เอกมฺหา เอกสฺมา, เอกสฺส, เอกมฺหิ
เอกสฺมินฺติ. อณฺฏตฺถ ตฺ สุพฺพ (๘๘) สมนฺ.

๘๘. อฺภ-ทฺวิ-ติ-จตุ-สพฺพทา.

อฺภ-ทฺวิ-ติ-จตุ-สพฺพทา	สงฺขยายเมว สพฺพทา
เนว เจกวจฺนนฺตา	พฺพวณฺตาเยว สพฺพทา.
อฺภสพฺโท ทิลิงฺเคปิ	สมานรฺูปโก สทา
อตฺถโต ตฺ ทฺวิสทฺตฺถ-	วาจโก ส ภเว สทา.

ก. ยถา-

ปจฺมา.	(โย)	อฺภ อฺภ
อาลปฺนํ	(โย)	อฺภ อฺภ
ทฺติยา.	(โย)	อฺภ อฺภ
ตฺติยา.	(หิ)	อฺภหิ-ภิ
จตุตฺถิ.	(นํ)	อฺภินฺนํ
ปณฺจมี.	(หิ)	อฺภหิ-ภิ
ฉฺฉี.	(นํ)	อฺภินฺนํ
สตฺตมี.	(สุ)	อฺภสุ อฺภสุ

เอว-

ข. เทว ทฺเว, เทว ทฺเว, ทฺวิหิ-ภิ, ทฺวินฺนํ ทฺวินฺนํ, ทฺวิหิ-ภิ, ทฺวินฺนํ

ทฺวิหนฺนํ ทฺวีสุ.

ค. ตโย, ตโย, ตีหิ-ภิ, ตินฺนํ ติณฺณํ ติณฺณนฺนํ, ตีหิ-ภิ, ตินฺนํ ติณฺณํ ติณฺณนฺนํ, ตีสุ.

ฌ. จตุโร จตฺตารो, จตุโร จตฺตารो, จตุหิ-ภิ จตฺตฺภิ, จตฺนฺนํ จตฺตฺหิ-ภิ, จตฺตฺภิ, จตฺนฺนํ, จตฺตฺสูติ.

สัพพนามปฺลลิจฺคปพฺพ

อิติถิลิจฺคปพฺพ

๙๙. อิติถิลิจฺโค สพฺพนามสทฺโท.

สพฺพา	สพฺพา สพฺพายो
เห สพฺเพ	เห สพฺพา สพฺพายो
สพฺพํ	สพฺพา สพฺพายो
สพฺพาย	สพฺพาทิ-ภิ
สพฺพสฺสา สพฺพาย	สพฺพาสํ สพฺพาสานํ
สพฺพาย	สพฺพาทิ-ภิ
สพฺพสฺสา สพฺพาย	สพฺพาสํ สพฺพาสานํ
สพฺพสฺสํ สพฺพายํ	สพฺพาสุ

เอวํ ยสทฺทตฺตานิ.

๑๐๐. ทกฺขิณฺนุตฺตรานํ ตฺ สตฺตมฺเยกฺวจฺเเน ทกฺขิณฺนสฺสายํ ทกฺขิณฺนสฺสํ ทกฺขิณฺนาย, อุตฺตรายํ อุตฺตรสฺสํ อุตฺตรายาติ ฐปฺวิเสโส.

๑๐๑. ตสทโท.

สา	นา ตา นาโย ตาโย
นํ ตํ	นา ตา นาโย ตาโย
นาย ตาย	นาหิ-ภิ ตาหิ-ภิ
ติสฺสาย ตสฺสาย อสฺสาย	นาสํ นาสานํ
นสฺสาย อสฺสา นสฺสา	ตาสํ ตาสานํ
ติสฺสา ตสฺสา นาย ตาย	
นาย ตาย	นาหิ-ภิ ตาหิ-ภิ
[จตุตถีสํ]	
อสฺสํ นสฺสํ ติสฺสํ ตสฺสํ	นาสุ ตาสุ
นายํ ตายํ	

๑๐๒. เอตสทโท.

เอสา	เอตา เอตาโย
เอตํ	เอตา เอตาโย
เอตาย	เอตาหิ เอตาภิ
เอติสฺสาย เอติสฺสา เอตาย	เอตาสํ เอตาสานํ
เอตาย	เอตาหิ เอตาภิ
[จตุตถีสํ]	
เอติสฺสํ เอตายํ	เอตาสุ

๑๐๓. อิมสทโท.

อัย	อิม่า อิม่าโย
อิมัง	อิม่า อิม่าโย
อิมาย	อิม่าหิ-ภิ
อสุสาย อิมิสฺสสาย อสุสา	อิมาสฺ อิม่าसानํ
อิมิสฺสสา อิมาย	
[จตุตฺถีสํ]	
อสุสํ อิมิสฺสํ อิมิสฺสสา อิมายํ	อิมาสฺ

๑๐๔. อมฺสทโท.

อสุ	อมฺ อมฺโย
อมฺ	อมฺ อมฺโย
อมฺยา	อมฺหิ-ภิ
อมฺสฺสา อมฺยา	อมฺสํ อมฺสาณํ
[ตติยาสมํ]	
[จตุตฺถีสํ]	
อมฺสฺสํ อมฺยํ อมฺยา	อมฺสฺ

กการสหิตเต ปน อสุกา อมฺกาทฺยาทีนํ อิตฺถิลิงฺคสพฺพ (๗๙) นโย
เนยฺโย. ตถา กิเมกสทฺทา.

๑๐๕. ทฺวิ-ติ-จตุ-สทฺทา.

ก. เทว, เทว, ทฺวิหิ-ภิ, ทฺวินนํ ทฺวินนํ, ทฺวิหิ-ภิ, ทฺวินนํ ทฺวินนํ,
ทฺวิสฺ.

กี กานี

ตทณณํ ปุ่ลลึงเค เวย (๙๕) เวยยํ.

๑๑๐. เอกสทโท.

เอกํ, เอกํ, เอเคน, เอกสส. ตทณณํ ปุ่ลลึงเค เวย (๙๗) เวยยํ.

๑๑๑. ทวิ-ติ-จตุ-สททา ปุ่ลลึงค (๙๘) สทิสายเว. ปจมาทุตติยาสุ ปน
ติ-จตุ-สงขยานํ ตีณิ จตตารีติ รูป.

นปุ่สกลึงคปพพ์.

๑๑๒. ตเอติมามุกีสททา อดเถ โหนติ ยถากุมํ
ปรมมุขาสนฺนจฺนต- สมีปทฺรปุ่จฺเน.

ติลึงคสพพนาม.

อลึงคสพพนาม

๑๑๓. ติลึงคสหิตํ สพพ สพพนามํ วิภชชิตํ
 อถาลึงคตุมหมหานํ วิภาโค ทานิ นียเต.

๑๑๔. ตุมสทโท.

ตฺวํ ตฺวํ ตุมเห
ตฺวํ ตํ ตฺวํ ตวํ ตุมหากํ ตุมเห
ตฺวยา ตยา ตุมเหหิ-ภิ
ตุมหํ ตว ตฺยหํ ตุมหํ ตุมหากํ

ตฺวยา ตยา	ตฺุมเหหิ-ภิ
ตฺุมฺหํ ตว ตฺยฺหํ	ตฺุมฺหํ ตฺุมฺหากํ
ตฺวยิ ตยิ	ตฺุมฺहेสุ

๑๑๕. อมฺหสทฺโท.

อหํ	มยํ อมฺเห
มมํ มํ	อมฺหากํ อมฺเห
มยา	อมฺเหหิ-ภิ
อมฺหํ มม มยฺหํ มม	อมฺหํ อมฺหากํ อสฺமாகํ
มยา	อมฺเหหิ-ภิ
อมฺหํ มม มยฺหํ มม	อมฺหํ อมฺหากํ อสฺமாகํ
มยิ	อมฺहेสุ

๑๑๖. โว-โน-เต-เมติ อาเทศา	ตฺุมฺหฺมฺหานํ ยถารหํ
ปทโตยว ทิสฺสนฺติ	น ปทาโท กุทาจนํ

ยถา-

ปจฺมา. คจฺฉนฺต โว สกํ คามํ	อิเชว โน วสามเส
ทฺติยา. ปหาย โว คมิสฺสามิ	มา โน อชฺช วิกนฺตยฺมํ.
ตติยา. สฺนุทฺธํ โว กตํ กมฺมํ	กตํ โน สคฺคคามิกํ
จตุตฺถิ. ธมฺมํ โว เทสยิสฺสามิ	รชฺเชน โน วิภชฺชถ.
ฉฺฉจฺฉิ. ปกตํ โวหํ ตฺวญฺโจสฺมิ	สตุถา โน อมตํ คโต
ตติยา. อสฺสุทฺธํ เต กตํ กมฺมํ	กตํ เม สฺสุทฺธกมฺมิกํ.

จตุตถิ. ททามิ เต วรํ คามํ เทहि เม วรสนุตกํ

ฉฏฐิ. อิทํ เม มาปิตํ รฎฺฐํ อิทํ เม สุทฺถโฆชนนฺติ.

อลิงคสงขยา

๑๑๗. ปญจาทุยกฺขารสนฺตานํ ตถา กติปทสฺส จ

อตราลิงคสภาวะตฺตา รุปํ ทานิ ปวฺจจฺติ.

ปญจาทุยกฺขารสนฺตา จ สงขยา กติปทํปิ จ

สทา พหฺวจฺนนฺตา ติลิงฺเคปิ สมานกา.

ยถา-

ก. ปญจ ปุริสา คจฺนนฺติ, ปญจ อิตฺถิโย นิสิตฺนฺติ, ปญจ จิตฺตานิ
ภวานฺติ. ตถา ทุตฺติยาโย. ปญจหิ-ภิ, ปญจจฺนํ, ปญจหิ-ภิ, ปญจจฺนํ, ปญจสุตฺติ.
เอวํ ฉ, สตฺต, อฎฺฐ, นว, ทส.

ข. เอโก จ ทส จ, เอเกน อธิกา ทสชาติ เอกาทส, เอการส. ตถา
ทฺวาทส พารส, เตรส, จตุทฺทส จุทฺทส โจทฺทส, ปญจทส ปนฺนรส ปณฺณ-
รส, โสฬส, สตฺตทส สตฺตรส, อฎฺฐาทส อฎฺฐารส.

๑๑๘. กติสทโท.

กติ ติฎฺฐจฺนฺติ, กติ ปสฺสติ, กติหิ-ภิ, กตฺนํ, กติหิ-ภิ, กตฺนํ,
กตฺติสุ.

อลิงคปพพ์.

๑๑๙. ปุ้มิตุถินปุัสกานํ ภาเทน จ ติลิงคิกํ
 อลึงคณเจติ เทวธาว สพพนามํ ปติฏฺฐิตนฺติ.

อิติ ปทสงคเห สพพนามวิภาโค นาม ทูติโย ปริจฺเจโท.

&&&&

๓. สมาสนามวิภาค

สมาสนาม

๑๒๐. วิภตฺถํ ลิงฺคาลิงฺเคหิ สพฺพนามํ ปภทฺโต
 สฺวิภาคํ “สมาส- นามํ” ทานิ ปวฺจจฺติ.
๑๒๑. เอกปทตฺถภาวณฺจ เอกวิภตฺตฺปาคมํ
 ปทานํ ตีหิ สงฺเขปํ เอตํ สมาสลฺกฺขณํ.
๑๒๒. สมาสํ จพฺพิทฺโธ’พฺยยํ- ภาโว จ กम्मธารโย
 ทิกฺขุ ตปฺปฺริโส พหุพ- พีหิ ทฺวณฺโหติ นามโส.
๑๒๓. อตฺตฺรายํ อพฺยยํภาโว.
 อพฺยยตฺตฺปฺปชาเนน อพฺยเยหิ สมสฺสเต
 อพฺยยตฺตฺตฺวิภาวา ส- พฺยยํภาโวติ วุจฺจเต.

อพฺยยํภาวสมาส

อุปสคฺคฺปฺพก

๑๒๔. อุปนฺครสทฺโท.
 นฺครสฺส สมีปฺนฺติ อตฺเถ-

อุปนครี	อุปนครี
โก อุปนครี	โกนโต อุปนครี
อุปนครี	อุปนครี
อุปนครี อุปนครเรน	อุปนครี อุปนครเรหิ-ภิ
อุปนครี อุปนครสฺส	อุปนครี อุปนครรานํ
อุปนครา-มหา-สฺมา	อุปนครี อุปนครเรหิ-ภิ
[จตุตถีสฺม]	
อุปนครี อุปนครเ	อุปนครี อุปนครเรสุ
อุปนครมฺหิ-สฺมี	
๑๒๕. ปสเม ทฺติเย นิจฺจํ	อํภาโว น ตฺว ปญฺจเม
ตฺติยาจตุตถีสฺมฺหิ-	สตุตฺตมฺสฺส วิกปฺปโต.

๑๒๖. ตถา-

สมีป	กฺมฺภสฺส สมีปํ อุปกฺมฺภํ.
อภาว	ทฺรณํ อภาโว นิตฺทฺรณํ.
ปจฺฉา	รตฺสฺส ปจฺฉา อนฺุรณํ.
โยคฺค	รฺปสฺส โยคฺคํ อนฺุรฺปํ.
วิจฺฉา	อจฺจตฺตมาสจฺจตฺตมาสํ อนฺุ อนฺุวจฺจตฺตมาสํ.
อนฺุปฺพุพ	เชฏฺฏจฺฉานํ อนฺุปฺพุพฺโพ อนฺุเชฏฺฏจฺฉํ.
มฺริยาท	ปาณโกฏฺฐิยา มฺริยาโท อปาณโกฏฺฐิกํ.

อภิวธิ กุมารา อภิวธิ อากุมารัง.

ปฏิโลม โสตสฺส ปฏิโลมํ ปฏิโลตํ.

สมิทฺธิ ภิกฺขาย สมิทฺธิ สฺภิกฺขํ.

อนฺรูปรู รุปสฺส อนฺรูปรํ ปตฺติรूपํ.

อิติสฺส อธิกิจฺจ ปวตฺตา-

(ส) อธิตฺถิ (โย) อธิตฺถิ

(ค) โภ อธิตฺถิ (โย) โภนฺโต อธิตฺถิ

(อ) อธิตฺถิ (โย) อธิตฺถิ

อิจฺจาทิ.

๑๒๗. เหว-

อุปมณฺิฏฺคํ ปฏิสทฺธิ ปฏิวาตํ

อชฺชตฺตญฺจาทิกุมาริ ปจฺจตฺตญฺจ อนฺวาทํ.

๑๒๘. โลปตา จาพฺยยีภาวา อณฺณมหา อการนฺโต

สพฺเพสานํ วิภตฺตีเน ทิฆมานญฺจาปิ รสฺสตา.

๑๒๙. อิจฺจเว-

สมึปภาวปจฺจตฺถ- โยคฺคฺวิจฺจานุปฺพุพิสฺสุ

มรียาทาภิวธิสฺสุ ปฏิโลมสมิทฺธิสฺสุ

อนฺรูปรวิภตฺตาโท พฺยยีภาโว'ปสคฺคิโก.

อุปสคฺคฺพุพฺพกํ.

นิปาทปุพพก

๑๓๐. นิปาทปุพพโก.

ปรภาค ปพพตสฺส ปรภาโค ติโรปพพตํ, ปาการสฺส
ปรภาโค ติโรปาการํ.

ปริจฺเฉท ชิวสฺส ปริจฺเฉโท ยาวชิวํ, ชิวสฺส ยตฺตโก ยาว-
ตายุกํ.

อนตฺติกฺกนฺต สตฺติยา อนตฺติกฺกโม ยถาสตฺติ, พลสฺส อนตฺติก-
กโม ยถาพลํ.

สทิส รูปเณ สทิสํ สรูปํ, ภาเวณ สทิสํ สภาวํ.

เอกตฺถ จกฺเณ สห สจกฺกํ, เนมฺยา สห สเนมฺ.

สกล มกฺขิกาย สห สมกฺขิกํ, ติเณน สห สติณํ.

วิจฺฉา เย เย วุจฺจมา ยถาวุจฺจมํ, เย เย อภิรูปา ยถา-
ภिरูปํ.

ปฏฺธิปาฏฺฐิ วุจฺจมานํ ปฏฺธิปาฏฺฐิ ยถาวุจฺจมํ.

๑๓๑. เหวํ-

อนฺโตกฺกุณฺณํ อนฺโตคามํ ปจฺจมาตฺตํ ปจฺจมากาลํ

อนฺโตวสฺสํ อนฺโตเคหํ เหฏฺฐจามณฺจํ เหฏฺฐจาคงฺคํ.

๑๓๒. อิจฺเจวํ-

ปรภาเค ประจุเฉเท	ปทตถสฺसानตฺกุกเม
สทิสฺเสกสากฺลเยสฺสุ	วิจฺจายํ ปฏิปาณฺฑิยํ
อิจฺเจวมาทิสฺสวพฺพยฺยิ-	ภาโว นิปาตปฺพุพฺโก.

นิปาตปฺพุพฺกํ.

๑๓๓. อพฺพยปฺพุพฺพะเกเนวํ	อพฺพยตถปฺปรชานโต
วฺตุโต เอสาพฺพยฺยิภาโว	นปฺุสโกว ลิงฺคโต.

อพฺพยฺยิภาวปฺพุพฺ.

กมฺมชารยสมาส

๑๓๔. ตฺลุยตฺถํ ทฺวิปทํ ยตถ	เภทเภทฺยภาวโต
สมสฺสเต ส เทวนาม-	ชารโก กมฺมชารโย
อนตฺตปฺทปฺปรชาน โส	ติลลิงฺคฺว ยถารทํ.

๑๓๕. โส จ นววิโร วิเสสนปฺพุพฺพโท วิเสสนตฺตรปฺโท วิเสสโนภย-
ปฺโท อฺุปมานตฺตรปฺโท สมฺภาวนาปฺพุพฺพโท อวชารณปฺพุพฺพโท นิปาต-
ปฺพุพฺพโท กุพฺพุพฺพโท ปาทิปฺพุพฺพโท จาติ.

๑๓๖. อตฺตรายํ วิเสสนปฺพุพฺพโท.

มหนฺโต ปุริโส, มหนฺโต จ โส	ปุริโส จาติ วา-
มหาปุริโส	มหาปุริสา
โก มหาปุริส	โกหนฺโต มหาปุริสา

มหาปฐิส

มหาปฐิส

อิจจาที สุกต (๔) สม.

๑๓๗. เอว-

สปรุส มหาราชา

มามุณี มหาคณ

เสฏฐกิกขุ วราภิก

เชฏฐวิณญ สปราคู.

๑๓๘. ขตติยา กณณา, ขตติยา จ สก กณณา จาตี วา-

ขตติยกณณา

ขตติยกณณา ขตติยกณณาโย

โกตี ขตติยกณเ

โกตีโย ขตติยกณณา ขตติยกณณาโย

ขตติยกณณ

ขตติยกณณา ขตติยกณณาโย

อิจจาที กณณา (๕๒) สม.

๑๓๙. เอว-

เทวกณณา มหาตณหา เสฏฐกมุณี มหานที

กณหเชนุ มหามาตา มหามพพ มหามจุ.

๑๔๐. โลहित จนน, โลहित จ ต จนนกจจาตี วา-

โลหิตจนน

โลหิตจนนนา โลहितจนนนานิ

เห โลहितจนน

เห โลहितจนนนา โลहितจนนนานิ

โลหิตจนน

โลหิตจนนนา โลहितจนนนานิ

อิจจาที จิตต (๗๑) สม.

๑๔๑. เอว-

มหาทุกขั มหาทานั สुरुปปิ พหุลีกัตติ
 มหารณณั มหาฉตตัง มหปผลั มหพพลั.

๑๔๒. วิเสสนุตตรปโท.

สาริปุตฺโต เถโร, สาริปุตฺโต จ โส เถโร จาติ วา สาริปุตฺตตฺ เถโร.
 ตถา โมคคฺคฺลฺลานตฺเถโร, กสฺสปตฺเถโร, พุทฺธโฆสจฺริโย, ธมฺม-
 ปาลาจฺริโย, มโหสฺสธปณฺฑิตฺโต, วิธฺรปณฺฑิตฺโต, วตฺถุวิเสโส.

๑๔๓. วิเสสโนภยปโท.

สินฺฑุโธ อฺณโห, สินฺฑุโธ จ โส อฺณโห จาติ วา สินฺฑุโธ.
 ตถา ขณฺชชฺชฺโข, อนนฺธพริโร, สิตฺตฺถนฺโห, กตาคตฺ, อฺจฺจาวจฺ, ฉินฺน-
 ภินฺนั, ฉิทฺทาวฉิทฺทํ, สิตฺตสมมฺมจฺจํ, คตปจฺจาคตฺ.

๑๔๔. อุปมานุตตรปโท.

สีโห วิย สีโห, มฺุณี จ โส สีโห จาติ มฺุณีสีโห.
 ตถา มฺุณิวสโภ, มฺุณีปฺุณฺคโว, พุทฺธาทิจฺโจ, พุทฺธนาโค, สมณ-
 ปฺุณฺฑทรีโก, สมณปทฺุโม, มฺุขจนฺโท, วินยสาคโร, ปิฎฺกสาคโร, ปทสาคโร,
 สทฺุธมฺมวรีสี, มฺุขปทฺุมํ.

๑๔๕. สมภาวนาบุพพบโท.

ธมฺโหม อิติ สมมโต ธมฺมสมฺมโต. ตถา ธมฺมสณฺณวา, อนิจฺจสณฺณวา,
 ทฺุขสณฺณวา, อนตฺตสณฺณวา, ปาณสณฺณวิตฺตา, พุทฺโธ หุตฺวา ญฺุโต พุทฺธญฺุโต.

ตถา ฐมฺมญฺโต, สํมญฺโต.

๑๕๖. อวธารณปุพฺพปโท.

พฺทฺชเ อเว วโร พฺทฺชวโร. ตถา ปณฺณปาชฺชโต, คุณธนฺ, สทฺธาธนฺ,
ปณฺณธนฺ, สีลธนฺ

๑๕๗. นนิปาตปุพฺพปโท.

ปสชฺชปรียฺกทาส-	วเสน ปฏฺฐิเสธโน
ทฺฐา โหติ ยถา'จนฺท-	ปสฺสา จาปี อพฺรหฺมโณ.
ปสชฺชปฏฺฐิเสธสฺส	ลกฺขณฺ วตฺถุ นตฺถิตา
อณฺณตฺร วตฺถุโต วุตฺติ	ปรียฺกทาสลกฺขณฺ.

ยถา-

น พฺรหฺมโณ อพฺรหฺมโณ พฺรหฺมณฺสทิสฺ. ตถา อสมฺโณ, อมฺนุสฺส,
อพฺยาโกโต, อสํกิลฺลฺโจ, อปรียาปนฺโน, น กุสโล อกุสโล กุสลปฏฺฐิปกฺโข.
ตถา อโลโก, อมิตฺโต, น อีสฺสโร อนิสฺสโร, อนริโย, อนาสโว, อนิฏฺฐโ,
อนฺุปวาโท, อกโรนฺโต, อกตฺวา, อนาทาย, อนโนโลเกตฺวา.

๑๕๘. กุพฺพปโท.

กุจฺฉิตฺ อนฺนํ กทฺนํ.

ตถา กทฺสนํ, กุทฺถิลฺลิจิ, อปฺปกํ ลวณฺ กาลวณฺ, กากฺุพฺผํ, กากฺุริสฺ,
กากฺุริสฺ, กุกฺุตฺโต, กุทฺาโร, กุทฺาโส.

๑๕๙. ปาทิปุพฺพปโท.

ประธาน วจน์ ปาวจน์ ภูสั วฑุฒั ปวฑุฒั ปพทฐั วา, สมั สม่มา
วา อาธานั สม่ทานั, อธิกั จิตตั อธิจิตตั, อธิกั สีสั อธิสีสั, โสภณั กตั
สุกตั, อโสมณั กตั ทุกกภู, วิวิธั กบโป วิกบโป, อธิเทโว, สุนทโร คนุโร
สุคนุโร, กุจฉิตโต คนุโร ทุกคนุโร, อธิปถณา, วมตีติ.

๑๕๐. สม่โส จาพยยีภาโว กุพุโพ ปาทิพุพโก
 วิคคโห อสปเทน นิจจั สม่สภาวโตติ.

กมมธารยปพพิ.

ทิกุสมาส

๑๕๑. นปุสเกกตา เจว สงขุยาย จาปี ปุพพตา
 ทวิลกษณสมายุตโต อิจเจโส ทิกุ วุจจติ.

๑๕๒. โส จ สม่หาราสม่หารวเสน ทุพพิโร.

เตสุ-

สม่หารสส สพพธา นปุสเกกตตเมว โหติ.

ยธา-

เทว รตติโย, ทวินัน วา รตตีนั สม่หฐาติ-

ปจมา.	(สี)	ทวิรตตั
อาลปนั	(สี)	โก ทวิรตต
ทุตिया.	(อ)	ทวิรตตั
ตติยา	(นา)	ทวิรตเตน

จตุตถิ.	(ส)	ทวิรัตตสส
ปณจมี.	(สฺมา)	ทวิรัตตา ทวิรัตตมมหา-สฺมา
ณฺฐิ.	(ส)	ทวิรัตตสส
สตุตมี.	(สฺมี)	ทวิรัตเต ทวิรัตตมहि-สฺมี

ตถา-

เทว คาโว ทิคุ, ติสฺโส รัตติโย ติรัตตํ, ตีณิ ลกฺขณานิ ติลกฺขณั.

๑๕๓. เหว-

ทวํจํ ติกฺกุกมฺจ	จตุสฺสจํ จตุทฺทิสํ
ปณฺจาทํ ปณฺจสีลมฺจ	ณฺปาทํ สพายตณั.
สตุตฺตาหมฺจ สตุตฺตควั	อณฺจาทํ อณฺจปฺกฺคณั
นวํจํ นวเสยฺยมฺจ	ทสสีลํ ทสฺงคิกั.

สมมหาโร.

๑๕๔. อสมมหาโร ปน ยถารหํ ติลิงคิกโก เจว ทวิวจโน จ.

ยถา-

เอโก ปุคฺคโล เอกปุคฺคโล, เอโก ธมฺโม เอกธมฺโม, เทว ปุตุตฺตา ทฺวิ-
 ปุตุตฺตา, ตโย ภวา ติภวา, จตฺสฺโส ทิสฺสา จตุทฺทิสฺสา, ทสสทสฺสจกฺกวาพานิ
 อิจฺจาทิ.

ทิกฺุปพพั.

ตปฺปริสสมาส

๑๕๕. อุภ ตปฺปริสา วุตฺตา ทิคฺ จ กมฺมธารโย
 ปรปฺปทปฺปธาโน โส ทุพฺพิโธ มิสฺสสุทฺธโต.

๑๕๖. กมฺมธารโย ทิคฺคฺติ มิสฺสโก ทุพฺพิโธ ยถา
 อปฺตฺโต อปณฺจปฺปฺลิ อิจฺเจตฺมํ กมฺโต มตฺ.

๑๕๗. ทฺติยา ตติยา เจว จตฺตฺถิ จาปิ ปณฺจมี
 ฉฺฉฺฉิ สตฺตฺมี อิจฺเจว สุทฺโธ ตฺตุ นพฺพิโธ กถํ.

๑๕๘. ทฺติยาตปฺปริโส.

สรณํ คโต สรณคโต ปฺริโส, สรณํ คตา สรณคตา กณฺหา, สรณํ
คตํ สรณคตํ กุลํ. อิจฺเจวํ ติลิงฺเค เนยฺยํ.

ตถา-

อรณฺณํ คโต อรณฺณคโต, ภูมี คโต ภูมิกโต, ฆมฺมํ นิสฺสิโต ฆมฺม-
นิสฺสิโต, ปมาณํ อติกฺกนฺโต ปมาณาติกฺกนฺโต.

๑๕๙. เอว-

สุขฺขปฺตฺโต รถารุพฺโห สพฺพรตฺตปฺปโสภโณ
 ทฺกฺขปฺตฺโต ภาวตีโต โสตาปนฺนตฺถนิสฺสิโต.

๑๖๐. ตติยาตปฺปริโส.

ก. พุทฺเชน ภาสีโต พุทฺธภาสีโต. ตถา ชินฺเทสีโต, สตฺถฺวณฺณโต,

โรคปีพีโต, อีสสรกตัม, สุกาหภูมิ, กาเกหิ เปยยา กากเปยยา นที.

ข. คุณณน หีโน คุณหีโน. ตถา คุณวุฑฺฒโฆ, อสิกลโห, สีลวิกโล, วาจาณิปุณฺโณ, วาจาสนธิโล, มาเสน ปุพฺโพ มาสปุพฺโพ, เอเกณ อุณา วีสติ เอภูณวีสติ.

ค. สีเลน สมปนฺโน สีลสมปนฺโน. ตถา มาตุสทธิโส, ปิตุสโม สตุถารสทธิโส, มิตตสํสคฺโค, ปยวิปฺปโยโค, ฌาณสมฺปยุตฺตัม, สุขสหคตัม, ทุกฺขสหคตัม.

ฌ. อสเสน ยุตฺโต รัตถ อสสรโถ, ฆีเรน สํสฺสุจฺโจ โอทโน ฆีโรทโน, มคฺเคน สมฺปยุตฺตัม จิตฺตัม มคฺคจิตฺตัม.

๑๖๑. เอวํ-

อคฺคิชาฑฺฒโฆ สลลวิทฺโธ ปุณฺณตฺถิโก คุณาธิโก
ชจฺจนฺโธ ชาตสมฺปนฺโน ชมฺพุทฺธิโป คุโพนฺโณ.

๑๖๒. จตฺตถิตฺตปฺปุริโส.

ก. กถินสฺส ทุสฺสํ กถินทุสฺสํ.

ตถา จีวรทุสฺสํ, จีวรมูลํ, สัมภตฺตัม, อาคนตฺตกภตฺตัม, คมิกภตฺตัม.

ข. ภิกฺขุสํฆสฺส อตฺถาย วิหาโร ภิกฺขุสํฆตฺถโถ, ยสฺส อตฺถาย ยทตฺถโถ.

ตถา ททตฺถโถ, เอตทตฺถโถ, กิमतฺถํ, อตฺตตฺถํ, ปรตฺถํ, พุทฺธเทยฺยํ, ฐมฺมเทยฺยํ, สัมมเทยฺยํ.

๑๖๓. ปณจมีตปฺปริโส.

เมณฺสฺมา อเปโต เมณฺนาเปโต, สาสฺนสฺมา จฺโต สาสฺนจฺโต, ภาโต
นิสฺสโฏ ภาวนิสฺสโฏ, พนฺธนา ปมฺตุโต พนฺธนปฺมฺตุโต, อาปตฺติยา วุฏฺจานํ
อาปตฺติวุฏฺจานํ, โจรโต ภยํ โจรภยํ, อมฺนุสฺสโต ภยํ อมฺนุสฺสภยํ, อุกฺกฏฺจโต
อุกฺกฏฺจํ อุกฺกฏฺจุกฺกฏฺจํ.

๑๖๔. เหว-

รฺกฺชคคปติโต ปาป- ภูโต กมฺมสมฺภูจิติ
ปลาปาปคโต ราช- ภยญจ โอมโกมกํ.

๑๖๕. ฦจมีตปฺปริโส.

ราชสฺส ปฺตุโต ราชปฺตุโต.

ตถา ราชภโฏ, ราชทาโส, พุทฺธสฺส ปฺชโก พุทฺธปฺชโก, กายลหฺตฺตา,
ธณฺณราชสิ, อโยปฺตุโต, เตลกฺมฺโภ, สสฺวิสาณํ, ปฺมสฺส ภาโว ปฺมภาโว,
ปฺลลิจฺจํ, หตฺถิปทํ, อิตฺถิรูปํ, รฺกฺชมฺลํ, ชมฺพฺสาชา, มรณฺสฺสตี.

๑๖๖. เหว-

ปานีเยถาลกํ ปฺปผ- คนฺโธ สมฺพุทฺธปฺชโก
สุวณฺณกฺกฺหา สปฺปิ- กฺมฺโภ อาเจรปฺชโก.

๑๖๗. สตตมีตปฺปริโส.

ธมฺเม รโต ธมฺมรโต.

ฉฏฐี คงคาย อุปริ อุปริคงคัม, มาสสุส อฑฒม์ อฑฒมมาส, อหสุส
สายั สายนหฺ.

สตตมี ปุพเพ ทิฏฺโฐ ทิฏฺฐปุพฺโเพ.

๑๗๑. เอว-

ปัจจกข'มวโกกิลั อลํกมโม จ เปยโยโก

ปรหิโยโย ปุพฺพรตตัม ปุพฺพณ्हํ ทิฏฺฐปุพฺพโก.

๑๗๒. อมตัม ททาทิตฺติ อมตฺนทโท.

ตถา รณฺณชโห, ชุตินุรโร, ทีปงฺกโร, อุกฺโตสโสม, อุกฺโตพฺยณฺชนํ,
อตฺตโนปทํ, ปรโตสโสม, ปุพฺพเพนิวาโส, อนฺเตวาสิโก, กณฺเฏกาโล, อฺรสิ-
โลโม, มชฺฌกฺลยาณํ, สรสิชฺ.

๑๗๓. เอว-

ปภงฺกโร จ สหสา- กตณฺจ ปรสฺสปทํ

ภยโตปฏฺจानํ ควฺ- ปตฺติเตโร ชเนสฺสตุ.

ตปฺปฺริสฺสปพฺ.

พหุพฺพีหิสมาส

๑๗๔. ยเตติมาติ อณฺเณสํ อตฺเถ ยตฺร สมสฺสเร

นามานฺยณฺณตฺถปฺปราโน พหุพฺพีหิ ส วุจฺจเต

ลึงฺคโต ส ติลิงฺคโว อณฺณปฺปทปฺปราโนโต.

๑๗๕. โส จ นววิธํ ตุลาธิกรโณ ภินาธิกรโณ ติปปโท นนิปาต-
 ปุพฺพปโท สหปุพฺพปโท อุปรมานปุพฺพปโท สงฺขโยภยปโท ทิสฺนุตฺราพฺตโถ
 พฺยติหารลฺกฺขโณ จาติ. ปจฺมาทิวเสน เจเต ยถารหํ สตฺตฺตฺวิธา.

๑๗๖. อตฺตฺรายํ ตุลาธิกรโณ.

จกฺขุ อิว ภูโต โย ภควาติ-

จกฺขุภูโต

จกฺขุภูตา

โม จกฺขุภูต

โมนโต จกฺขุภูตา

จกฺขุภูตํ

จกฺขุภูเต

อิจฺจาที สุกต (๔) นเยน เนยฺยํ.

ตถา พฺราหฺมณฺภูโต, ฐมฺมภูโต, อตฺตฺภูโต.

๑๗๗. กมฺเม-

อาคตา สมณา อิมฺหฺติ อาคตสมโณ สํฆารามโ, อาคตสมณา
 สาวตฺถิ, อาคตสมณํ เชตวนํ, ปฏฺธิปนฺนา อทฺธิกา ยนฺติ ปฏฺธิปนฺนทฺธิโก
 ปโถ, อภิรฺพฺหา วาณิชา ยนฺติ อภิรฺพฺหฺวาณิชา นาวา.

๑๗๘. ตติเย-

ชิตา มารธา เยนาติ ชิตมาโร ภควา, ชิตานิ อินฺทฺริยานิ เยนาติ
 ชิตินฺทฺริโย ภิกฺขุ, ทิฏฺฐา ฐมฺมา เยนาติ ทิฏฺฐฐมฺโม อรธา.

ตถา ปตฺตฺตฺมฺโม, กตฺกิจฺโจ.

๑๗๙. จตฺตฺถิยํ-

ทินโน สูงโก ยสฺสาติ ทินฺนสูงโก ราชา, อุปนีตํ โภชนํ ยสฺสาติ อุป-
 นีตโภชนโน, อุปฺหโต พฺลฺลิ ยสฺสาติ อุปฺหตพฺลฺลฺลิ.

๑๘๐. ปณฺจมิยํ-

นิกฺคตา ชนา ยสฺมาติ นิกฺคตชโน คาโม, นิกฺคโต อโย ยสฺมาติ
 นิริโย, นิกฺคโต เกลฺโส ยสฺมาติ นิกฺเกลฺโส.

ตถา อปคตวิญฺญาโณ, อปคตภยเกราว.

๑๘๑. ฉณฺฉิยํ-

ฉินฺหา หตฺถา ยสฺสาติ ฉินฺนหตฺถโธ โปโส, อิตถํ นามํ ยสฺสาติ อิตฺถน-
 นามโม. เอวํ โคตฺโต ยสฺสาติ เอวํโคตฺโต, เอวํ รูปํ ยสฺสาติ เอวํรูปํ, อหํ
 เลณเมเตสนฺติ มํเลณา, อหํ ปฏฺฐิสฺรณเมเตสนฺติ มํปฏฺฐิสฺรณา, ภควา มฺล-
 เมเตสนฺติ ภควํมฺลกา, นตฺถิ มาตาปิตโร เอตฺสฺสาติ นิมฺมาตาปิตโร, เอกโก
 ปิตา เอตฺสฺสาติ เอกปิตโร, เทว สตฺถาโร เอตฺสฺสาติ ทฺวิสตฺถาโร, ตีณิ ทส
 เอเตสนฺติ ติทฺสา เทวา, ทฺมฺมจฺ มโน เอตฺสฺสาติ ทฺมฺมมโน, อินฺโท อิติ นามํ
 เอตฺสฺสาติ อินฺทนาโม, อयํ ปจฺจโย เอตฺสฺสาติ อิทฺตปจฺจโย, โโก ปภโว
 เอตฺสฺสาติ กิम्ปภโว, ฉนฺโท ชาโต อสฺสาติ ฉนฺทชาโต, ชาตฉนฺโท วา,
 นตฺถิ สीलํ เอตฺสฺสาติ ทฺสฺสีโล, วิคตํ มลํ เอตฺสฺสาติ วิมฺโล, ทีฆา ชงฺฆา
 ยสฺสาติ ทีฆชงฺโฆ.

ตถา ปหฺตฺตปณฺโณ, มหาปณฺโณ.

๑๘๒. ปุพฺเพ ภาสิตฺตปฺมุติ- วาจโก เจ ปุมาริว

เตน ปุพฺพปเทสิตฺติ- ปจฺจโย เนว สพฺพธา.

พหุพพีหิมหิ อุตฺตร- ปทานุตสฺส จ รสฺสตา
 ที่มฺชงฺโฆติอาทิสฺสุ ปฺุลลิ่งควิสเย สติ.

๑๘๓. เอว-

ก. วีตฺราโค ชีณาสโว ฉพภินฺนโย จ ทฺวิปฺปโท
 ทุมฺมุโข เอวมาหาโร เอวํวณฺเณ จตฺตฺปฺปโท.
 ข. มํทีโป มมุทฺเทสิโก- นนฺตยาเณ ตถาคโต
 ปญจจกฺขุ ทสพโล เตวิชฺโช โสทโร สฺฐี.

๑๘๔. สตฺตมีย-

สมฺปนฺนานิ สสฺसानิ ยสฺมินฺติ สมฺปนฺนสฺสโส ชนปฺโท, สฺลโก ปิณฺโท
 ยสฺมินฺติ สฺลภปิณฺโท คาโม, อาภิณฺณา มนุสฺสา เอตฺสสนฺติ อาภิณฺณ-
 มนุสฺสา ราชธานี, พหุ นทโย อสฺมินฺติ พหุ นทิกอ คาโม.

๑๘๕. ภินฺนาธิกรเณ.

ฉตฺตํ ปาณิมฺหิ อสฺสาติ ฉตฺตปาณิ โปโส, เอกฺรตฺตี วาโส อสฺสาติ
 เอกฺรตฺติวาโส, อุกโต พุยฺยชนํ อสฺสาติ อุกโตพุยฺยชนโก, ทาเน อชฺฌา-
 สโย อสฺสาติ ทานชฺฌมาสโย.

๑๘๖. เอว-

สตฺถปาณิ จ วชิร- หตฺถโก จ พุทฺธภตฺติโก
 สทฺธมฺมคารโว ชคฺค- หตฺถโก จ ทานาธิมฺตฺติโก.

๑๘๗. ติปฺปโท.

ปรกุกเมน อธิคตา สมฺปทา เยหีติ ปรกุกมาธิคตสมฺปทา มหา-
 ปุริสา. ตถา ฐมาธิคตโกคา, โอนีโต ปตฺตโต ปาณิ เยนาทิ โอนีตปตฺต-
 ปาณิ ภควา, สีหสฺส ปุพฺพทฺธํ วีย กายโย ยสฺสชาติ สีหปุพฺพทฺธกาโย, มตฺตา
 พหโว มาตงฺคา อสฺมินฺติ มตฺตพฺพมาตงฺคํ วนํ

๑๘๘. นนิปาตปุพฺพปโท.

นตฺถิ ปฏฺฐิปุคฺคโล เอตฺตสฺสชาติ อปฺปฏฺฐิปุคฺคโล ภควา, นตฺถิ อนฺโต
 เอตฺตสฺสชาติ อนนฺตํ ฌาณํ

๑๘๙. เอวํ-

อสมฺ จ อสฺวาโส	อเหตุโก อปฺตฺตโก
อนาสโว อนนฺตฺตโร	อวฺภูจฺจโก อภิกฺขุโก.

๑๙๐. สหปุพฺพปโท.

สห เหตุนา โย วตฺตตฺตีติ สเหตุโก, สห มฺูเลน อฺุทฺธโฏ โยติ สมฺูลฺุทฺ-
 ฐโฏ, สห มจฺจนเรน เย วตฺตนฺตฺตีติ สมจฺจนรา.

๑๙๑. เอวํ-

สเกลโส สอฺปาทานโน	สปจฺจโย สปีติโก
สเทวโก สมารโก	สโหทฺโฏ สหมจฺจโร.

๑๙๒. อุปมานปุพฺพปโท.

นิโครธ อิว ปริมณฺฑล โยติ นิโครธปริมณฺฑล, อนฺโธ วีย ภูโต
 โยติ อนฺธิภูโต, มุณฺชปฺพพชมิว ภูตา อยฺนฺติ มุณฺชปฺพพชภูตา, ตนฺตาทูล-

มิว ชาตา อยฺหติ ตนฺตาทกุลชาตา, นาคสส อิว คติ อสฺสาติ นาคคติ.

ตถา สีหคติ, สีหหนุ, นาควิกฺกโม, เอณิชนฺโฆ, พุรหมฺสฺสโร.

๑๙๓. อุปมานโปเมยฺยานํ สธมฺมตฺตํ ปสิทฺธิตุํ
 สโยโค อิว-วียนํ เอสา วากฺยาน ธมฺมตา.

๑๙๔. สงฺขโยภยปโท.

เทว วา ตโย วา ปตฺตา ทฺวตฺติปฺปตฺตา, ทฺวีหํ วา ตีหํ วา ทฺวีหตีหํ,
ณ วา ปญฺจ วา วาจา ฉปฺปญฺจวาจา, สตฺต วา อฏฺฐ วา มาสา สตฺตฏฺฐจ-
มาสา.

ตถา เอกโยชนทฺวิโยชนานิ.

๑๙๕. วาติสทฺทสฺส อตฺเถว อุโก สงฺขยา สมสฺสเร
 วาสทฺทตฺถเวย อณฺณตฺถเวย อณฺณปฺปทํ ตฺ วารโว.

๑๙๖. ทิสนฺตราพฺตโถ.

ปฺพุพฺพสฺสา จ ทฺกฺขินฺสฺสา จ ยทฺนฺตราพฺ พฺพุพฺพทฺกฺขินฺนา วิทิสฺสา.

ตถา ปฺพุพฺพตฺตรา, ปฺจฉิมฺมุตฺตรา, อปรทฺกฺขินฺนา.

๑๙๗. พฺยติหารลกฺขโณ.

เกสฺสฺ จ เกสฺสฺ จ คเหตุวา อิทํ ยฺทุวํ ปวตฺตตีติ เกสาเกสิ,
ทณฺฑเทหิ จ ทณฺฑเทหิ จ ปหริตฺวา อิทํ ยฺทุวํ ปวตฺตตีติ ทณฺฑาทณฺฑติ,

มฺภูจฺหิ จ มฺภูจฺหิ จ ปหริตฺวา อิหฺมฺ ยฺทุทฺติ ปวตฺตตีติ มฺภูจฺามฺภูจฺิ.

พหุพพีหิปปพพ์.

ทวนุทสมาส

๑๙๘. ทวนุโท เอกตฺถนามานํ อณฺณมณฺณสมฺมุจฺโย
โส เจตเรตฺรโยโค สมหาโรติ ทฺพพิโร.

๑๙๙. พหฺวตฺถเวตเรตโร ปรลิ่งฺคว สพฺพธา
นปฺสเกกตา สมา- หาโร กฺวจิ พหฺวตฺถตา.

๒๐๐. ยถา อิตเรตฺรโยโค.

สาริปฺตฺโต จ โมคฺคฺลฺลาโน จ-

ปจฺมา. (โย) สาริปฺตฺโตโมคฺคฺลฺลานา

อาลปนํ (โย) โภณฺโต สาริปฺตฺโตโมคฺคฺลฺลานา

ทฺติยา. (โย) สาริปฺตฺโตโมคฺคฺลฺลาเน

ตติยา. (หิ) สาริปฺตฺโตโมคฺคฺลฺลาเนหิ-ภิ

อิจฺจาทิ.

ตถา สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา, ชาติฺโย จ ลิ่งฺคานิ จ
ชาติลิ่งฺคานิ, อหิ จ วิจฺฉิโก จ สตปฺที จ อุณฺณนาภิ จ สรพฺภู จ มฺมุสิกา จ
อหิวิจฺฉิกสตปฺทีอุณฺณนาภิสรพฺภูมฺมุสิกา.

๒๐๑. เอวี-

- ก. อดตสททา จ สททตถา อคคิฐฺมา ชยมปตี
 อดตธมฺมา จ ธมฺมตถา จหนฺทสุวรา ตุทฺมปตี.
- ข. ยกฺขกิณฺนรคณฺหพฺพา เปตารคสุวราสุวรา
 โคณกุกฺกุรหตฺถิสฺส- ตรจฺจพฺยคฺขมฺมสุวรา.

๒๐๒. สมหาโร ปน-

- ก. จกฺขุ จ โสตมฺจ-

ปาณยงค-

- ปจฺมา. (สี) จกฺขุโสตํ
- อาลปน์ (สี) จกฺขุโสต
- ทฺตียา. (อํ) จกฺขุโสตํ

อิจฺจาที.

ตถา-

- ตฺตริยงค คีตมฺจ วาทิตมฺจ คีตวาทิตํ.
 สมมมฺจ ตาฬมฺจ สมมตาฬ.
- โยคคงค ผาลมฺจ ปาจนมฺจ ผาลปาจนํ.
- เสนงค ธนฺ จ กลาโป จ ธนฺกลาป.
- ขุททชนฺตฺก กีโฏจ สรีสโป จ กีโฏสรีสป.
- วิรุทฺธ สีตมฺจ อฺณฺหมฺจ สีตฺอฺณ.

วิสภาค สीलญจ ปญญาณญจ สीलปญญาณเ

วิสภาค ปตฺโตเต จ จีวรญจ ปตฺตจีวรํ.

ข. อสฺสตุโถ จ กปิตฺโถ จ-

รูกฺข อสฺสตุถกปิตถํ, อสฺสตุถกปิตถา วา.

ตถา-

ติณ มุณฺชญจ ปพฺพชญจ มุณฺชปพฺพชํ, มุณฺชปพฺพชา วา,
อชา จ เอฬโก จ อเชฬกํ, อเชฬกา วา, หิริณฺณญจ สุวณฺณญจ หิริณฺณ-
สุวณฺเณ, หิริณฺณสุวณฺณา วา.

ธญฺย สาลี จ ยโว จ สาลียवं, สาลียวา วา.

ชนปท องฺคา จ มคธา จ องฺคมคธํ, องฺคมคธา วา.

ปฏฺธิปท หีนญจ ปณีตญจ หีนปฺปณีตํ, หีนปฺปณีตา วา.

๒๐๓. เหว-

ก. หนุคฺวี ปาณิปทํ จฉิมส์โลหิตกํ
สงฺขปนฺนทฺธิณฺทิมํ หตฺถิสฺสํ รทปตฺตติกํ.

ข. ยุกนงฺคณญจ อสิ- จมมํ กุณฺถกิปิลฺลิกํ
สปรปมณฺฑุกํ ครุฬ- สปรปํ พិฬารมฺมุสิกํ.

ค. นามรูปํ หิโรตฺตปรปํ ถินมิทฺธํ ทุกตฺตติกํ
โอรพฺภิกมาควิกํ ปุกฺกุสฉวทาหกํ.

- ฌ. อุสิรพีรณ กาส- กุสั ควสุสเชพกั
 โคมหีส'มโหระตุตัง มุตุตมณิเวพูริยั.
- ง. กุสลากุสลั กาสิ- โกสลั สุกสาลิกั
 วราหสีหเอณเอยั สากุณิกสุกริกั.
- ๒๐๔. อจจิตปปสุสรัง ปุพพัง อิวณฺณวณฺณกั กุวจิ
 พหุสุ นียโม นตถิ ทวนฺเท ฉญฺจสฺมาสนเ.

ทวนฺทปพพั.

๒๐๕. อิจฺเจว-

อพฺยโย กมฺมโร ทิคุ ตปฺปโร จณฺณปฺพพโก
 ทวนฺโท อิจฺเจว สมาส- นามั ฉธา ปตฺถิจฺจิตนฺติ.

อิติ ปทสงฺคเห สมาสนามวิภาโค นาม ตติโย ปริจฺเฉโต.

๔. ตหุทธนามวิภาค

ตหุทธนาม

๒๐๖. วิมุตตานิ สมาสานิ	ตีหิ ลิงเคหิ สพุพธา.
ติลลิกิกัว ตหุทธ-	นามํ ทานิ ปวฺจจติ.
๒๐๗. ปทปจฺยสงฺเขปํ	ตหุทธํ ตณฺจ ฉพุพธิํ
อปจฺจาเนกตฺถสฺสตฺถิ	สงฺขยา ภาโว จ อพฺพยํ.

อปจฺจตหุทธ

๒๐๘. อตฺรารายํ อปจฺจตหุทธํ.
โณ ณาโน ฌายโน ฌยโย	ณโร ฌิก-ฌิ-อุสฺสุ-กณ
ณโย ฌโว ฌโยตฺยปจฺเจ	สิยฺมํ พารส ปจฺจยา.
๒๐๙. วสิฏฺฐสฺส อปจฺจ-
วาสิฏฺฐโโจ	วาสิฏฺฐา
โก วาสิฏฺฐจ วาสิฏฺฐา	โกหนโต วาสิฏฺฐา
วาสิฏฺฐจํ	วาสิฏฺฐเจ

อิจจาที สุกต (๔) นโย.

วสิฏฺฐสฺส ฐีตา-

วสิฏฺฐี

วสิฏฺฐี วสิฏฺฐิโย

โภติ วสิฏฺฐิ

โภติโย วสิฏฺฐี วสิฏฺฐิโย

วสิฏฺฐี

วสิฏฺฐี วสิฏฺฐิโย

อิจจาที อิตฺถี (๕๙) นโย.

วสิฏฺฐสฺส กุล-

วสิฏฺฐัง

วสิฏฺฐา วสิฏฺฐานิ

โภ วสิฏฺฐ

โภนโต วสิฏฺฐานิ

วสิฏฺฐัง

วสิฏฺฐเจะ วสิฏฺฐานิ

อิจจาที จิตฺต (๗๑) นโย.

ตถา ภาารทฺวาชสฺส อปจฺจํ ภาารทฺวาไซ, วสุทฺเวสฺส อปจฺจํ วาสฺสเทโว,
พลทฺเวสฺส อปจฺจํ พาลเทโว, โคตมสฺส อปจฺจํ โคตโม, เวสฺสามิตฺตสฺส
อปจฺจํ เวสฺสามิตฺโต.

๒๑๐. อยฺวณฺณาน'มาโยว

วฺุฑฺธิ โหนฺติ ยถากฺกมํ

วฺุฑฺธิปากฺติ สโยคา

นีลาทิกาน วฺุฑฺธิ'เม.

๒๑๑. อคฺคิเวสฺสสฺส อปจฺจํ อคฺคิเวสฺसानโน, อคฺคิเวสฺสายนโน.

ตถา กจฺจายนโน, กณฺหายนโน, กจฺจายนโน, สากฺกายนโน, กุณฺณจายนโน,
วจฺจายนโน, วจฺจายนโน, โมคฺคฺคฺลายนโน.

๒๑๒. กตติกาย อปจจํ กตติเกยโย.

ตถา อาหะโย, กาเมโย, คงเคโย, เวนเตโย, สุกิยา อปจจํ
โสเจโย.

ตถา นาเทโย, ภาคินะโย, โรหิณะโย.

๒๑๓. วิธวาย อปจจํ เวธเวโร, พนธุกิยา อปจจํ พนธุกะโร,
สมณสฺส อปจจํ สามณะโร, นพิกสฺส อปจจํ นาพิเกโร.

๒๑๔. สกฺยปฺตฺตสฺส อปจจํ สกฺยปฺตฺติโก.

ตถา นาฏปฺตฺติโก, วิมาตฺตยา อปจจํ เวมาตฺติโก.

๒๑๕. ทกฺขสฺส อปจจํ-

ทกฺขิ

ทกฺขี ทกฺขโย

อิจฺจาที อคฺคิ (๓๒) นโย.

ตถา-

สกฺยปฺตฺติ พาลเทวิ

โทณิ ปาวกิ ทารวิ

สุทฺโธทนิ, นาฏปฺตฺติ

คณฺฐิ วารุณิ วาสวิ.

๒๑๖. มนฺุโน อปจจํ มนฺุสฺโส, มานฺุสฺ.

๒๑๗. อทิติยา อปจจํ อาทิจฺโจ, ทิจฺโจ, กุณฺฑนินิยา อปจจํ โกณฺฑณฺเฒ,
กฺุรฺุโน อปจจํ โกรพฺโย, ภาคฺุโน อปจจํ ภาคพฺโย.

๒๑๘. อุปคฺุสฺส อปจจํ โอปคฺโว.

ตถา โอบวิณฑโว, ปณฺฑโว, ภคฺคโว, มานโว.

๒๑๙. สกฺยปฺตฺตสฺส อปจํ สกฺยปฺตฺติโย.

ตถา นาฏฺพฺตฺติโย, เซนทตฺติโย, อหฺรฺทฺติโย อิจฺจาทโย.

อปจฺปพฺพ.

อเนกตถตฺติ

๒๒๐. ณีโก ณีมิยิกกียา เณยยา'ยิตตฺต-ตา-ณฺย-กณฺ
 มยา'ลฺ-ก-ตฺตกา-วณฺตุ โล-อึเย'ยฺย-อ-อา จ อึ
 ณาโย เณโร'ตฺยเนกตฺเถ จตุพฺพิสฺติ ปจฺจยา.

๒๒๑. เตสฺ

สํสฺญฺเจ ตรณฺธา'เต นียฺตุเต ภาณฺทฺชีวิเก
 สนฺนิธานฺ กตาพาธ ปสนฺนารหสนฺตเก.
 ปริมาณายฺเต สึเล ชาตาคเต ปโยชเน
 ปรียาปนฺนตฺติเก สิปฺเป วหเน ภาตฺติพฺนฺธเน.
 สมฺภฺยูเต จรณฺ เก'เต ทิวฺเพ ราสิมฺหิ สมฺมเต
 สกตฺเถ วิทิตฺเต จาติ พาตฺตึสฺสเถ ณีโก ภาเว.

ยถา-

ติเลน สํสฺญฺจํ โภชนํ เตลิกํ, นาวาย ตรตีติ นาวิกอ, วินยํ อธิเต
 เวนยิกอ, ทฺวาเร นียฺตุโต โทวาริกอ, โลณฺมสฺส ภาณฺทํ โลณิกอ.

๒๒๒. เอวํ ยถารหํ-

- ก. ปาณวิโก ขนฺธิโก อุกฺขิโก
 มาควิโก มจฺฉิโก อัสสิโก
 สารทิกโก คนฺธิโก อทฺธิโก
 มาคธิโก ฐมฺมิโก วสิโก.
- ข. เวทิกโก เตลลิกโก เอกา- สนิโก อาทิกมฺมิโก
 เวณิกโก เสมฺหิกโก จาตุทฺ- ทสิโก นวกมฺมิโก.
- ค. ปูวิโก พุทฺธิโก อาภิ- ฐมฺมิโก ปัสสูกฺลิกโก
 สฺสูจิกโก สุตฺตติโก เอหิ- ปสฺสสิโก รุกฺขมฺมูลิกโก.
- ฌ. สากฺกฺวิโก ปาทิกโก ทณฺฑิกโก
 นาคริโก ปาถิกโก ตกฺกิกโก
 สากฺกณิกโก วาติโก หตฺถิกโก
 นาวุติโก ซาลิกโก ปณฺณิกโก.
- ง. วารตฺตติโก อารณฺณิกโก เหมนฺตติโก สนฺทิกฺกฺลิกโก
 วาสนฺตติโก สาวตฺถิกโก เวสาลิกโก สุตฺตณฺฑติโก.
- จ. โอบายิกโก เนมิตฺตติโก โตมริโก
 โมทิงฺคิกโก สามุทฺทิกโก มุคฺคริโก
 โอรพฺภิกโก เนยฺยายิกโก โมสลิกโก
 โสสานิกโก สาลากิกโก สุกฺกริกโก.
- ฉ. คิมฺหิกโก โคพิโก ราช- คหิกโก ปารทาริกโก
 สีสสิโก โลกิกโก เวยฺยา- กรณิกโก พาฬสิโก.

ช. เถริกา ปญจสุตติกา สาทิกา สตุตสติกกา
 สารีริกา มานสิกา อาสีติกา นาวุติกา.

ฉ. โคพิกัม ฆาติกัม ทาธิกัม โลณิกัม
 โทณิกัม ขาริกัม นาพิกัม มานิกัม
 มาติกัม เปติกัม มตุติกัม เปตุติกัม
 กายิกัม นามิกัม สาทิกัม ฬาลิกัม.

ณ. อาชยาติกัม เนปาติกัม วตุถิกัม โอปสคฺคิกัม
 อาสีติกัม สาหสฺสิกัม โสวณฺณิกัม โอปธิกัม

อิจฺจาทโย เฉยฺยยา.

๒๒๓. รตฺตารตีตีท'มตุถตุถิ ชาตาคตนิवासเก
 เทวตาทตุถิสฺสรนินฺพพฺตเต วิกาเร ปริมาณเก
 วิสยารหสมฺห- ภวาทิสฺสุ ฌปจฺจโย.

ยถา-

รตฺต กสาเวน รตฺตํ กาสาวํ จีวรํ.

อธีต เวยฺยาकरणํ อธีเต เวยฺยาकरणเณ ภิกฺขุ.

อิทฺมตฺถ มหีสฺสส อิทํ มาหีสํ มंसาทิ. สุกตฺตสฺส อิทํ โสคตํ

ปฺริยตฺติ.

นิवासาทิ มถฺรายน นินฺวาโส อตุถิ, ติสฺสํ วา ชาโต, ตโต วา อาคโต,
ตตุถ วา วสติ, อิสฺสโร, นินฺพพฺตโต มาถฺโร ชโน.

เทวตาทตุถิ พุทฺโธ อสฺส เทวตา อตุถิ พุทฺโธ สทฺโธ.

วิการ สุวณฺณสฺส วิกาโร โสวณฺเณ นีวราที.
ปริมาณ บุริโส ปริมาณมฺสชาติ โปริสํ อุกกํ.
วิสย วสาทานํ วิสโย วสาโท เทโส.
อรห สหสฺสํ อรหตีติ สาหสฺสี คาธา.
สมุห ราชปุตฺตานํ สมฺภูโห ราชปุตฺโต, ทฺวิณฺณํ สมฺภูโห ทฺวยํ.
 ตถา ตฺยํ.

ภว ปุเร ภวา โปรี วาจา. มิตฺเตสฺสุ ภวา เมตฺตา มิตฺตสฺมาโว.

นียุตฺต กตฺติกาย นียุตฺโต กตฺติโก มาโส.

๒๒๔. เอวํ ยถารหํ-

- ก. กาสายํ กุฏฺกมํ นิลํ โอทุมฺพรมฺจ โปริสํ
 หาลินฺทํ ปาฏฺงคํ ปิตํ โกสุมฺภํ สุกฺราสภํ.
- ข. เชฏฺโฐโร ภาโท จ มณฺเชฏฺฐจํ เมตฺตาสาพฺหี มาคสิโร
 ยาโม โสโม จ อาริสฺยํ เมตฺตี โปรี อสฺสยฺุชฺ.
- ค. อาสาพฺุโห สารโท จิตฺโต เวสาชฺเวย สวาโณ มาโฆ
 วาสนฺโต สารโส คิมฺโห เหมนฺโต ผคฺคฺโน ผุสฺโส.
- ฅ. มาหิโนโท สิสฺโร องค- วิชฺช จ เวทิสายโส
 เนมิตฺโต นาคโร วตฺถุ- วิชฺช จ ปาวุโสโรโส.
- ง. มายฺุโร กาโปโต ภิกฺุชฺ พุทฺโธ มาหิโส มานุโส
 มานุสฺโส โกกิโล สิกฺุชฺ โอรพฺุโก โอฏฺุโจ โปริโส

อิจฺจาทโย เณยฺยา.

๒๒๕. ชาตตฤทธิภวตฺเตสุ จานิท'มตฺถเก หิตเต
 อิจฺจาทีสุ อิมิยิก- กิยา จตุโร ปจฺจยา.

ยถา-

ปจฺจมา ชาโต ปจฺจิมโ, ปุตุโต อสฺสตฺถิตฺติ ปุตุติโ, ปุตุติโก, โโพธิสฺสตฺต-
 ชาตฺติยํ ชาตโต โโพธิสฺสตฺตชาตฺติโย, โโพธิปฺกฺเข ภวา โโพธิปฺกฺขิยา, ชาตฺติยํ
 นียุตฺโต ชาตฺติเกโย, มทฺนสฺส จานํ มทฺนินํ, อตฺตโน อิทํ อตฺตนินํ, อุปาทานํ
 หิตา อุปาทานิยา.

๒๒๖. เอวํ ยถารหํ-

- ก. อนฺติโ, เหมจฺจิมโ, หตฺถิ- ชาตฺติโย หานภาคิโย
 อสฺสชาตฺติโย มนุสฺส- ชาตฺติโย จิตฺติภาคิโย.
- ข. ปุริโ, ปจฺจิมโ, อนฺธ- กิโย สฺमानชาตฺติโย
 ปุตุติโย กปฺปิโย ปณฺจ- วคฺคิโย ทพฺพชาตฺติโย.
- ค. ชฺฉิโย ปสาทฺนินํ พนฺธนินํ มุจฺจนินํ
 สกิโย จ รชฺชนินํ อุทฺธิยํ ทุสฺสนินํ

อิจฺจาทโย เณยฺยา.

๒๒๗. ชาตารหฺนิวาเสสุ หิตเต จ เณยฺยปจฺจโย.

ยถา-

ปพฺพเต ชาโต ปพฺพเตยฺโย, ทกฺขิณํ อรหฺตฺตีติ ทกฺขิเณยฺโย,
 พารานฺณสิยํ วสฺตฺตีติ พารานฺณเสยฺโย, มาตุยา หิตโต มตฺเตยฺโย, กุเล ชาโต

โกเลเยโย, สา.

ตถา เสเลเยยฺ, โกเสเยยฺ, วาเนเยยฺ อิจฺจาติ.

๒๒๘. ฐโม วิย ทิสฺสติ อหุํ วนํ ตทิทํ-

ฐมายิตตตฺตํ

ฐมายิตตตฺตานิ

ตถา ติมิรายิตตตฺตํ.

๒๒๙. คามานํ สมฺภูโ-

คามตา

คามตา คามตาโย

อิจฺจาติ.

ตาปจฺจยนฺตสฺส นิจฺจमितฺถิลิงฺคตา โหติ.

ตถา นครตา, พนฺธุตา, ชนตา, สหายตา, เทโวเยว เทวตา, อิทฺท-
ปจฺจยตา, ทิสฺสตา อิจฺจาติ.

๒๓๐. ทิเต ภเว จ ชาเต จ สาธุมฺหิ จ ญฺยปจฺจโย.

ยถา เมธาย หิตํ เมชฺฌมฺ. ตถา ปชฺชํ, รจฺจนา.

สมณานํ หิตา สามณฺณา. ตถา พุรหฺมณฺณา.

คาเม ภโว คมฺโม. ตถา กพฺยํ, คพฺยํ, ทิพฺยา.

ตถา อรุเป ภวํ อารุปรูปํ, ถนโต ชาตํ ถณฺณํ, กมฺมนิ สาธู กมฺมณฺณํ.

ตถา สพฺภํ, ปาริสชฺชํ.

๒๓๑. ราชปุตฺตานํ สมฺภูโห ราชปุตฺตโก.

ตถา-

มายฺวโรโก มานุสฺสโก ราชโกภฺวจโก ภิกฺขโก
 มาหีสโก กาโปตโก โปริสโก จ ลิกฺขโก

อิจฺจาที.

๒๓๒. อิทฺธิยา นิพฺพตฺตํ อิทฺธิมยํ. ตถา มโนมยํ, สุวณฺณเณน ปกตํ
 โสวณฺณมยํ. ตถา รุปียมยํ, ทานเมว ทานมยํ. ตถา สีลมยํ.

๒๓๓. อิจฺเจวํ-

ตฺนนฺนิพฺพตฺเต ตปฺปกเต สกฺลตฺเต จ มโย ยถา
 โคมยํ มตฺติกามยํ ตมฺมยํ ภาวนามยํ.

๒๓๔. อภิชฺฌา อสฺส ปกฺติ พฺหุลา วา-

อภิชฺฌาลู อภิชฺฌาลู อภิชฺฌาลโว

ตถา สีตาลู, ทยาลู, ฐชาลู, อภิชฺฌาลูโก วา.

๒๓๕. กุจฺฉิตฺโต สมฺณเณ สมณโก.

ตถา ปณฺชิตโก, พุราหฺมณโก, เวยฺยากรณโก, กโต อิติ สณฺณ
 กตโก. ตถา ภตโก.

อนุกมฺมารโห ปุตฺโต ปุตฺตโก, หตฺถี อิว หตฺถิกโก. ตถา อสฺสโก.

นามโก อาปตติโกฏฐาโส, สุเรน นาม วนจรเกน กตา สุรามชชฺ, วรุณน
 นาม ตापเสน กตา วารุณี มทิวรา, กณณาย อตถิโก กณณเเวโร เวสิเยโร,
 สุวณฺณานํ ราสี สุวณฺณโย.

อเนกตถปพฺพ.

อสนฺตตฺถิตฺทิตฺ

๒๔๐. ตร-ตมิสิทิกิยฺญจา วี-อิโล-วา'ล-อี-สิ-กา
 สี-ณ-รา-วนตุ-มนตุ-ตา อสนฺตตฺถิมฺหิ อฏฺฐารส.

๒๔๑. สพฺเพ อิมํ ปาปา, อยมิเมสํ วิเสเสน ปาโป, ปาปานํ वा
 วิเสโสติ-

ปาปตโร	ปาปตรา
โก ปาปตร	โกนโต ปาปตรา

อิจฺจาที.

ตถา ปาปตโม, ปาปิสโก, ปาปิโย, ปาปิญฺโจ.

๒๔๒. เอวํ-

ก. เนทิกฺโข เนทโย เชฏฺฐจ- ตโร สาริกฺโข สารियो
 เมธิกฺโข เมธโย เสฏฺฐจ- ตโร กณิกฺโข กณियो.

ข. คุณิกฺโข คุณियो หีน- ตโร สตฺติกฺโข สตฺติโย
 วริกฺโข วริโย อสฺส- ตโร ปฏิกฺโข ปฏियो.

ค.	เชฏฺโฐ วรรตโร วรร-	ตโม เชยโย วรรสิโก
	เสฏฺโฐ ปฏฺฐตโร ปฏฺฐ-	ตโม เสยโย ปฏฺฐสิโก

อิจฺจาทโย เณยฺยา.

๒๔๓.	มุกฺกปาปปณฺีตาทิ-	คุณโตเยว ปายโต
	สมภวานฺติ วิเสสตุเถ	ตราที ปณจ ปจฺจยา.

๒๔๔.	วีลาที เตรส ตานฺตา	คุณโต ทพฺพโต สियฺ
	ทพฺเพเยว จ ตทฺนตา	อสุสฺตฺถิวาจกา สियฺ.

ยถา-

เมธา อสุส อตฺถิ ตสฺมี วา วิชฺชตฺตี-

เมธาวี ปุริโส	เมธาวิโน
---------------	----------

เมธาวินี อิตฺถิ	เมธาวินีโย
-----------------	------------

เมธาวิ กุลํ	เมธาวินี
-------------	----------

อิจฺจาทิ.

ตถา มายาวี.

ปิจฺณํ อสุส อตฺถิตฺติ ปิจฺณโโล, เพนโโล, ตฺถุณฺโฑโโล, ชฺฌโโล. ตถา เกสโว
วาชโโล, ทณฺฺฑี, ฉตฺตี, ฐปี.

สุเมธา อสุส อตฺถิตฺติ-

สุเมธโส	สุเมธสา
---------	---------

โภ สุเมธส	โภนฺโต สุเมธสา
-----------	----------------

อิจจาภิ สุคต-กณณา-จิตตนโย.

ทณฺโท อสฺส อตฺถิติ ทณฺโทโก, ฉตฺติโก, ตโป อสฺส อตฺถิติ ตปสฺสี.
ตถา เตชสี, เตชสฺสี, ปยสฺสี, มนสฺสี, ยสฺสสี.

สทฺธา อสฺส อตฺถิติ สทฺโธ, ปณฺโณ พุทฺโธ. ตถา กุณฺชโร, มจฺจโร,
มุขโร, สฺจโร, สฺสิโร, นครโร.

ภโค อสฺส อตฺถิติ ภคฺวา. ตถา คฺคฺวา, คณฺวา, สีลฺวา, ธนฺวา,
ยสฺวา, ยตฺวา, आयุ อสฺส อตฺถิติ आयสฺมา. ตถา โคมา, สติมา, มติมา,
ปาปิมา, พนฺธฺมา, ปพฺพํ อสฺส อตฺถิติ ปพฺพโต, วงฺกโตติ.

อสฺสตฺถิปพฺพํ.

สงฺขยาดทฺธิต

๒๔๕. ถิยํ อีํ ปฺรณฺเณ ตฺย- จ-ถ-มนฺตา ตฺลิ่งคฺเก
ตเถว โโก จ'เนกตฺเถ สงฺขยายํ ปจฺจยา ฉธา.

๒๔๖. ทฺวินฺนํ ปฺรณฺเณ ทฺติโย ทฺติยํ ทฺติยา ทฺติยํ, อจฺจเมน สห ทฺติโย
ทฺยทฺโธ ทฺวทฺโธ.

ตถา ตฺติโย, อจฺจเมตฺติโย, จตฺตฺโถ, อจฺจมุทฺโธ, ปณฺจโม ปณฺจมี
ปณฺจมา ปณฺจมํ, ฉนฺนฺจ สนฺนฺจ ฉนฺนฺจโม, สตฺตฺโม, อจฺจโม, นวโม,
ทสโม, ทสมํ ทสมา ทสมํ.

เอโก จ ทส จ, เอเกน วา อธิกา ทส เอกาทส, เอกาทสนฺนํ ปฺรณฺเณ

เอกาทสี, เอกาทสีโย อิตถิโย, เอกาทสโม.

ตถา ทฺวาทสี ทฺวารสี พารสี พารสโม, เตรสี เตรสโม, จุทฺทสี
โจทฺทสี จาตุทฺทสี จตุทฺทสี จตุทฺทสโม, ปณฺจทสี ปณฺจนฺรสี ปนฺนรสี
ปนฺนรสโม, โสฬสี โสฬสโม, สตฺตทสี สตฺตรสี สตฺตรสโม, อฏฺฐาทสี
อฏฺฐารสี อฏฺฐารสโม.

๒๔๗. สงฺขยา เอกวจนฺนตา เอกฺนวีสตาโย
สงฺขยาเนปิ จ สงฺเขยเย ตา อานวฺติ นาริยํ.
วคฺคเกเท พหฺตเตปิ สงฺขยา กุทาจนํ ยถา
เอกวีสติโย ภิกฺขุ ฉนฺนวฺตีมมาทโย.

ก. เอกน ฐนา วีส์-

- ปจฺมา. (สิ) เอกฺนวีส์ เอกฺนวีสติ
- ทฺติยา. (อํ) เอกฺนวีส์ เอกฺนวีสติ
- ตติยา (นา) เอกฺนวีস্য เอกฺนวีสติยา
- จตุตฺถี. (ส) เอกฺนวีস্য เอกฺนวีสติยา
- ปณฺจมี. (สฺมา) เอกฺนวีস্য เอกฺนวีสติยา
- ฉฎฺฐี. (ส) เอกฺนวีস্য เอกฺนวีสติยา
- สตฺตมี. (สฺมี) เอกฺนวีস্য-ยํ เอกฺนวีสติยา-ยํ

ตถา นวฺตฺยนฺนตา. เอกฺนวีสติยา ปุรโณ เอกฺนวีสติโม.

ข ทส จ ทส จ วีส์ วีสติ, เอกวีส์ เอกวีสติ, ทฺวาวีส์ ทฺวาวีสติ

พาวีส พาวีสติ, เตวีส เตวีสติ, จตุวีส จตุพพิส จตุวีสติ, ปญจวีส
ปญจนวีส ปญจวีสติ, ฉพพิส ฉพพิสติ, สตตวีส สตตวีสติ, อญจวีส
อญจวีสติ, เอกนทีส เอกนทีสติ.

ค. ทส จ ทส จ ทส จ ตีส ตีสติ, เอกตตีส เอกตตีสติ, ทวตตีส
ทวตตีสติ พาทตีส พาทตีสติ, เตตตีส เตตตีสติ, จตตตีส จตตตีสติ, ปญจจ-
ตตีส, ฉตตตีส, สตตตตีส, อญจจตตีส, เอกนจตตาลีส.

ฅ. ตถา จตตาลีส จตตาลีส โจตตาลีส ตาลีส ตาลีสติ, เอก-
จตตาลีส, ทวาจตตาลีส, เตจจตตาลีส, จตุจจตตาลีส, ปญจจจตตาลีส,
ฉจจจตตาลีส, สตจจจตตาลีส, อญจจจตตาลีส, เอกนปญจาลีส.

ง. ปญจาลีส ปญจาลีส ปญจาลีสติ, เอกปญจาลีส, เทวปญจาลีส,
เตปญจาลีส, จตปปญจาลีส, ปญจปญจาลีส, ฉปปญจาลีส, สตตปญจาลีส,
อญจปญจาลีส, อญจปญจาลีส, เอกนสญจ, เอกนสญจ, เอกนสญจียา.

จ. สญจ, เอกสญจ, ทวาสญจ, เทวสญจ, เตสญจ, ติสญจ, จตุส-
สญจ, ปญจสญจ, ฉสสญจ, สตตสญจ, อญจสญจ, เอกนสตตต.

ฉ. สตตต สตตตริ, เอกสตตต, ทวาสตตต, เตสตตต, จตุส-
สตตต, ปญจสตตต, ฉสสสตตต, สตตตสตตต, อญจสสตตต, อญจสสตตตริ,
เอกนาลีสติ.

ช. อสีติ, เอกาลีติ, ทวาลีติ เทวาลีติ, เตอสีติ, จตุราลีติ,
ปญจาลีติ, ฉพาลีติ, ฉาลีติ, สตตาลีติ, อญจาลีติ, เอกนนูติ.

ฉ. นวุติ, นวุติโม, เอกนวุติ, เทวนวุติ, เตนวุติ, จตุนวุติ, จตุน-
นวุติ, ปฏจนวุติ, ฉนนวุติ, สตตนวุติ, อฏจนวุติ, เอกนสत्.

๒๔๘. นปฺสเกกตา เทวปี สत् จาปี สหสฺสํ
 เทว สตานี สหสฺसानี พหฺวตฺเถ วคฺคเกทเก.

๒๔๙. ทสคณนสฺส ทสคฺฉนฺตํ สत्, สत् สเตน อิจฺจาทิ.

ตถา สตคณนสฺส ทสคฺฉนฺตํ สหสฺสํ, สหสฺสคณนสฺส ทสคฺฉนฺตํ ทส-
สหสฺสํ นหฺตุนฺตีปี, ทสสหสฺสคณนสฺส ทสคฺฉนฺตํ สตสหสฺสํ ลกฺขณฺตีปี,
สตสทสฺสคณนสฺส ทสคฺฉนฺตํ ทสสตสหสฺสํ นียฺตุนฺตีปี วุจฺจติ.

๒๕๐. ทสาทิตสลกฺขณฺตา สงฺขยา ทสปรวฑฺฒิตา
 โกฏฺฐยาทิตไต่ ปรี สงฺขยา สตลกฺขปรวฑฺฒิตา.

ยถา-

สตสทสฺसानํ สत् โกฏฺฐิ โกฏฺฐิ โกฏฺฐิโย.

ตถา โกฏฺฐิสตสทสฺसानํ สत् ปโกฏฺฐิ.

๒๕๑. อิจฺจเว-

ก. โกฏฺฐิ เจว ปโกฏฺฐิ จ โกฏฺฐิปรปโกฏฺฐิ นหฺตํ
 นินฺนหฺตญจโกฏฺฐานี พินฺทพฺพทํ นีรพฺพทํ.

ข. อหหาพพาฏฺฐญจ โสคนฺธิกญจ อฺปปลํ
 กุมฺทํ ปุณฺฑริกญจ ปทุมญจ กถานกํ
 มหากถานาสงฺเขยฺยํ สตลกฺขคฺฉนฺ กมาติ.

๒๕๒. ทวิโก ราสี ทวิกัม. ตถา ติกัม, จตุกกัม, ปณจกัม, ฉกกัม, สตุตกัม,
อฏจกัม, นวกัม, ทสกัม, ปณณาสกัม, สตกัม, สหสสกัม.

๒๕๓. ตีลิจฺเจกาทิจจวนฺตยา สงฺขยา จ สพฺพนาไมกา

ปญฺจาทยญฺจารสนฺตยา อลิจฺจา จ พหฺวตฺถกา.

เอญฺหวีสโต ยาว นวตฺยนฺตยา ตฺถ โภฏฺฐิ จ

ปโกฏฺฐิ โภฏฺฐิปปโกฏฺฐิ อกฺโขภานิตฺถิลิจฺจิกกา.

สทฺ สหสฺสํ นหฺตํ ลกฺขมฺจ นียฺตํ ตถา

นิมนฺหฺตมฺจ พินฺหาทิจ- สงฺเขยฺยนฺตยา นปฺปฺสกา.

อีการนฺตยา ถียํ ตีย- จ-ถ-มนฺตยา ตีลิจฺจิกกา

ตีลิจฺจกา จ กการนฺตยา ปายโต ตฺถ นปฺปฺสกา.

๒๕๔. สงฺขยาเยวํ วิเสเสน คฺคฺณิตา มิสฺสกา ตถา

สมฺพนฺธา จาปิ สงฺเกตา อเนกา จาติ ปณฺจธา.

สงฺขยาปพฺพ.

ภาวตทฺธิต

๒๕๕. ญฺย-ณฺย-ณฺย-ณฺย-ตฺต-ตฺตนา ตา-ณ-กณฺ-พฺยา ทฺวิโต พฺหกัม

คฺคฺณตฺถิปเก อิตฺถํ ภาวตฺถे ทส ปจฺจยา.

ยถา-

คุโณ, ยาจกสฺส ภาโว ยาจกตฺตํ ฤรียา, ทณฺหฺติโน ภาโว ทณฺหฺติตฺตํ ทพฺพํ,
จิตฺตสฺส ภาโว จิตฺตตฺตํ นามํ.

๒๖๑. เอวํ-

- ก. สฺวจิตฺตํ ปิยฺรูปตฺตํ ปรุฏฺตํ รามณียตฺตํ
 กลฺยณตฺตํ มนุญฺณตฺตํ โจรตฺตํ ปัสฺสุกุลตฺตํ.
- ข. วิสมตฺตํ ชายตฺตณฺํ โคตฺตํ ปุณฺณชนตฺตณฺํ
 สฺขุมตฺตํ ชารตฺตณฺํ อทฺตมตฺตํ เวทณตฺตณฺํ.
- ค. อปฺปิจฺจตา มนุญฺณตา ปารมิตา กตถฺตมตา
 อทฺตมตา ปฏฺฐตา นิทฺทา- รามตา ปิยฺรูปตา.
- ง. นีลตา ปิตตา สจฺจ- วาทิตา ปัสฺสุกุลตา
 อุชฺฐตา มุฑฺฐตา ภาสฺสา- รามตา รามณียตา

อิจฺจาทโย เวยฺยา.

๒๖๒. อุชฺฐโน ภาโว อชฺชวํ, มุฑฺฐโน ภาโว มทฺทวํ, อุสฺสสฺส ภาโว
อาสภํ, ปฏฺฐโน ภาโว ปาฏฺฐวํ, กุมารสฺส ภาโว โกมารํ, ยฺวสฺส ภาโว โยพฺพนํ,
ครุโน ภาโว คารโว, มนุญฺณสฺส ภาโว มานุญฺณกํ, รมณียสฺส ภาโว
รามณียกํ, โจรสฺส ภาโว โจรกํ, ทาสสฺส ภาโว ทาสพฺยํ, ทฺวินฺนํ ภาโว
เทวพฺพหํ.

- ๒๖๓. เวยฺยาวจฺจํ จ ภาสชฺชํ ปาริภฺภูยญฺจ ปารมี
 สาเถยฺยํ เจวมาทิสฺสุ กมฺเมปิ ภาวปฺจฺจยา.

๒๖๔. ปตตกลลณจ การุณณิ ยถาภูจจํ กมฺมณฺณตา
อากาसानณฺจนฺตยาทีสุ สกตฺเถ ภาวปจฺจยา.

๒๖๕. ญย-ตฺต-ตฺตน-พฺย-พฺหกนฺตา นิจฺจเมว นนฺุสกา
ปายโต ตฺถ กณฺ-ณินฺนตา เณยฺยนฺตยา จ นนฺุสกา
ตานุตา นิจฺจมิตฺถิลิงฺคา ติลิงฺคิกาว ฌนฺตกา.

ภาวปพฺพ.

อพยยตทิต

๒๖๖. กฺขตฺตฺ-ชฺช-ชฺช-ถ-ตฺร-ห- หํ-หิ-หี-รหิ-หิณฺจัน
ธ-ฐนา-ธิ-ว-ทา-ทานิ- ทาจัน-ตฺน-โต-ชฺฌ-ธา
ถา-ตตฺถา-ถํ-โสปจฺจยา ปณฺจวีสาพฺยเย มตา.

๒๖๗. เอกสฺมี วาเร เอกกฺขตฺตฺ.

ตถา ทฺวิกฺขตฺตฺ, อเปยฺ ทสกฺขตฺตฺ, สตกฺขตฺตฺ, สหสฺสกฺขตฺตฺ, พหุก-
ขตฺตฺ, กตฺติกฺขตฺตฺ.

อิมสฺมี กाले อสฺมี วา ทิวเส อชฺช, สมานे กाले สชฺช, อปรสฺมี
ทิวเส อปรชฺช, สพฺพสฺมี สพฺเพสุ วา สพฺพตฺถ.

๒๖๘. เอวํ-

ก. สพฺพตฺรามฺตฺตรณฺตฺรตฺตร ยตฺร ตตฺเรกตฺร กฺตฺร
ยตฺถตฺถตฺถ กตฺถ ยตฺถ ตตฺถามฺตฺถกตฺถ กฺตฺถ.

- ข. สพพทา สพพชยณณทา ยเทกทา กทา ตทา
 ตทานิ กว กุหิณจัน กุหิ กุหิ กุทาจัน
- ค. อฐเนตรหิ ยหิ อีหิธ จ ตหิ ตหิ
 อิจเจเต กาลสตุตมยา นิปาตนามกา สियุ.

๒๖๙. เสว ภาวํ สุวาตनํ สุวาตนา, ปุเร ภาวํ ปุราตनํ, ปุราตนา, อชฺช
 ภาวํ อชฺชตनํ, อชฺชตนี, หิยโย ภาวํ หิยยตนํ, หิยยตนี.

๒๗๐. อนิจฺเจน อนิจฺจโต. ตถา ทุกฺขโต, อนตฺตโต, โรคโต, คณฺหโต,
 สลฺลโต, อฆโต, ปุริสสฺมา ปุริเสหิ วา ปุริสโต.

๒๗๑. เอว-

- ก. ราชโต โจรโตคฺคิโต หตฺถิโต เหตุโตตฺถิโต
 ยุตฺติโต จ ภิกฺขุณีโต ยาคฺโต ชมฺพโต'ยฺโต.
- ข. สพฺพโต ปุพฺพโตณฺณโต อิโต เอตฺโต ยโต กฺโต
 ปุรโต ปจฺฉโต อโต อมฺโต เอกโต ตโต.
 ทกฺขิณโต กตฺรโต อุมฺยโต อิตฺรโต
 อุตฺตรโต กตฺมโต อปรโต อชรโต.

๒๗๒. เอกธา กโรตฺตีติ เอกชฺฉมฺ, ทฺวิธา กโรตฺตีติ ทฺวิชฺฉมฺ, ทฺวชฺฉมฺ,
 เทวชฺฉมฺ วา, เอกน วิภาเคน เอกธา, ทฺวีหิ วิภาเคหิ ทฺวิธา, เทวธา,
 ทฺฐา วา.

ตถา ติธา, เตธา, ๙เปยฺ สตธา, สหสฺสธา, กติธา, พหฺฐา.

๒๗๓. เอกทวิเหว ชฺโฆ เอกา- ทิโต วิภาชเน ตู ฐา
เอกชฺฌมฺ เทวชฺฌเมกฐา เทวฐา สตฐา จ สหสฺสฐา.

๒๗๔. สพุโพ ปกาโร สพุพถา, สพุพํ ปกาโร สพุพถา ๗เปย
สพุพสฺสมิ ปกาเร สพุพถา.

ตถา-

อณฺณตตฺถา อิตฺรถา ยตตฺถา จ ยถา ตถา
อณฺณถา จ อุกฺยถา ตตตฺถา เอวมาทโย.

โก ปกาโร กถํ. ตถา ทฺฐิตยาที. อัยํ ปกาโร อิตฺถํ. ตถา ทฺฐิตยาที.

๒๗๕. สพุพนาเมหิ ถา ตตฺถา ปกาเร กิมิเมหิ ถํ
ยถา อณฺณตตฺถา กถํ อิตฺถเมตํ นิตฺสสนฺ.

๒๗๖. วิภาเค ปกาโร'กาเร เตเหว จ อมิสฺสิตเต
สฺฐุทธิกตตฺติยตฺเถ จ โส ปจฺจโย ภาเว ยถา.

สฺฐุตฺวิภาเคน สฺฐุตฺโส, ปทฺโส, พฺยณฺชนฺโส, พฺหุหิ ปกาเรหิ พฺหุโส,
สพุเพน อากาเรน สพุพโส. ตถา เหตุโส, จานฺโส, โยนิโส.

อพฺยยปพฺพํ.

๒๗๗. อิจฺเจวํ-

อปจฺเจ พารसानเก จตฺพุพีสตี ปจฺจยา
อณฺุจารส อสฺสตฺถมฺหิ สงฺขุยายํ ฉ จ ปจฺจยา.

ทส ภาวะ อพฺยยมฺหิ ปณฺจวีสติ ปจฺจยา
 ตทฺธิเต ปิณฺฐิตา สพฺเพ ปณฺจนฺนฺตฺติ ปจฺจยา.

๒๗๘. อปจฺจณฺเจวเนกตถํ อสฺสตฺถิ คณฺหา ตถา
 ภาโว'พฺยยนฺติ ตทฺธิต- นามํ ฉธา ปติภฺภูจิตฺนฺติ.

อิติ ปทสงฺคเห ตทฺธิตนามวิภาโค จตุตฺถเ อปริจฺเจโท.

&&&&

๕. กิตนามวิภาค

กิตนาม

๒๗๙. สหิตํ เตหิ นามะหิ ตทุธิตํ สุวิภชชิตํ
 สลิงคสาธนํ กิต- นามํ ทานิ ปวุจจติ.
๒๘๐. ปจจุปปนฺน'มตีตญจา- นาคตถจ ติกาลิกํ
 นุตุตกาลนฺติ ปญฺเจว กิตา กาลปฺปเกทโต.

ปจจุปปนฺน

๒๘๑. ปฏิจจ การณํ ตํ ตํ อุปปนฺนโต อนิฏฺฐิตํ
 อารทฺโธ วตฺตมานตฺเถ ปจจุปปนฺนโนติ วุจจติ.
๒๘๒. คจฺฉติ คจฺฉมาโน วาติ-
 คจฺฉํ คจฺฉนฺโต คจฺฉนฺตา คจฺฉนฺโต
- อิจฺจาที (๑๑) วุตฺตนโยว.
 อิติถียํ-
 คจฺฉตี คจฺฉนฺตี คจฺฉนฺตี คจฺฉนฺตีโย
- อิจฺจาที อิติถี (๕๙) นโย.

นบุ้สเก-

คจัน คจณนุดั

คจณนุดา คจณนุดานี

อิจจาที (๗๖) วุตตนโย.

ตถา คจณมานโน คจณมานา คจณมานัน อิจเจว สัพพตถ ติลิงเค
เนยโย.

คจณียตี คมมมานโน วาตี คจณียมานโน, ชหตีตี ชห ชหนโต ชห-
มานโน ชหียมานโน, มหตีตี มห มหนโต มหมานโน มหียมานโน, จรตีตี จร
จรโต จรมานโน จรียมานโน, ติฏฐตีตี ติฏฐัจจ ติฏฐจหนโต ติฏฐจมานโน, กาทเรตีตี
การโย กาทเรนโต การยมานโน กาทราปนโต กาทราปนโต การยมานโน
การาปนมานโน การาปียมานโน การาปียมานโน, ปวิสตีตี ปวิส ปวิสหนโต
ปวิสมานโน, อสตีตี ส สหนโต สมานโน, ภาวตีตี ภาว ภาวนโต อภิกุญจมานโน,
ภาเว ภูญจมานโน, ภาเวหนโต ภาเวโย ภาเวยหนโต ภาวาปนโย ภาวาปนหนโต
ภาวาปียมานโน ภาวาปียมานโน.

๒๘๓. อนโต กตตริ มานโน ตู ภาเว กมฺมณี กตตริ
ภาवलกฺขณเหตฺตฺส เทวปี เต ปจฺจยา สियฺ.

ปจฺจปฺปนนปพฺพ.

อดีต

๒๘๔. ปจฺจปฺปนฺนํ สฺสมฺปตฺวา ปจฺจกฺขโต ปุเร ภาโว
อารภิตฺวา นิฏฐิตฺตฺเถ อตีโตติ ปวฺจฺจติ.

๒๘๕. อภิวีติ ภูโต ปุริโส, ภูตา อิตถี, ภูตัม จิตตัม. อิจฺเจวํ ติลิงฺเค
เนยฺย.

ตถา อหฺวีติ หุโต.

หุตฺวา

หุตฺวานฺโต หุตฺวานฺตา

อิจฺจาที ภควนฺตฺ (๙) สมํ.

ตถา-

หุตฺวตี

หุตฺวตีโยติ

อิตถี (๕๙) นโย.

หุตฺวานฺตัม

หุตฺวานฺตานีติ

นปฺสุสกนโย จ เนยฺโย.

หุตฺวาวี

หุตฺวาวี หุตฺวาวิโน

อิจฺจาที ทณฺฑี (๓๔) นโย.

ตถา-

หุตฺวาวิณี

หุตฺวาวิณี หุตฺวาวิณีโยติ

อิตถี (๒๔) นโย.

หุตฺวาวี

หุตฺวาวี หุตฺวาวีนีติ

สุขกาเรี (๘๐) นโย จ เนยฺโย.

ตทณฺณานิปี อภฺมุชฺชิตี ภูตฺโต ภูตฺตฺวา ภูตฺตฺวาวี, อภฺมุชฺชิตี รตฺโต
รตฺตฺวา รตฺตฺวาวี, อภฺมุชฺชิตี ยุตฺโต ยุตฺตฺวา ยุตฺตฺวาวี, อปฺจุจฺฉิตี ปฺฏฺโฐ ปฺฏฺฐวา

ปุฏฐาวิ, อพฺพชฺฌิตี พุทฺโธ พุทฺธวา พุทฺธาวี, อยฺพชฺฌิตี ยฺพุทฺโธ ยฺพุทฺธวา
ยฺพุทฺธาวี อิจฺจาทีนึ เนยฺยานิ.

๒๘๖. เอว-

- ก. สกฺโก พุทฺโธ ปรีกัณฺโณ กิณฺโณ ชีโต ชีฆจฺฉิตโต
สกฺโข พุทฺโธ จ วิตฺถิณฺโณ ทิณฺโณ ปีโต พุทฺกฺขิตโต.
- ข. ปกุกนฺโต นิกฺขนฺโต ขนฺโต ฆนฺโต กุทฺโธ สิทฺโธ รทฺโธ
สงฺกนฺโต วิพฺภนฺโต ทนฺโต สนฺโต สฺพุทฺโธ พุทฺโธ นทฺโธ.
- ค. อารุโห โอคาทฺโห คาทฺโห พาทฺโห มฺลโห คฺฉุโห วฺลโห
อารุพฺโห โอรุพฺโห รุพฺโห คาทฺโห มฺพฺโห คฺพฺโห วฺพฺโห.

นิฏฺฐนโย.

๒๘๗. นิจฺจํ กตฺตติ กมฺเม จ ตปฺจยฺนตา ติลิงฺคิกา
ภาเว ตฺ ตปฺจยฺนตา นิจฺจเมว นปฺสกา.

ยถา-

ก. อทาสีติ ทินฺโน ทานํ ทินฺโน ทายโก, อรฺกฺขีติ รกฺขิตโต สีสํ
รกฺขิตโต อุปาสโก, อุปาสีติ อุปาสิตโต คจฺจํ อุปาสิตโต สิสฺโส, อภฺยชฺชิตี ภฺยตฺโต
ภตฺตํ ภฺยตฺโต คมฺมิโก.

ข. อภฺยชฺชิตฺถาติ ภคฺโค ภคฺโค ราโค ชินฺเนน, อนฺวสาสียิตฺถา-
ติ อนฺวสาสิตโต อนฺวสิฏฺฐโจะ โส มยา, ปรีวสียิตฺถาติ ปรีวุตฺโถ ปรีวุตฺโถ ปรี-
วาโส เตเนน, อารภียิตฺถาติ อารทฺโธ อารทฺโธ ปกรฺกมฺ ตยา.

ค. คายิตถ คายนํ วา คีตํ นญฺสส คีตํ นญฺเณ วา, นจฺจิตถ
 นญฺนํ วา นจฺจํ เมกสฺส นจฺจํ เมเกณ วา, เทสียิตถ เทสนํ วา เทสิตํ
 พุทฺธสฺส เทสิตํ พุทฺธเณน วา, อชียิตถ ชียนํ วา ชีณํ ชาตียา ชีณนฺติ.

๒๘๘. เหว-

- ก. วิสสฺสฺวโจ ทุกฺกโฆ ทฺวฺวโจ ปวิฏฺฐโจ วิสสโฆ ทิฏฺฐโจ
 นิสสฺสฺวโจ สุกฺกโฆ สฺวฺวโจ ปหฺวฺวโจ นิสสโฆ ยิฏฺฐโจ.
- ข. อุทฺทฺทิวฺวโจ อามฺมฺวโจ มฺมฺวโจ ทฺวฺวโจ ภาวฺวโจ ปุฏฺฐโจ ชฺชฺวโจ
 สํสฺสฺวโจ สนฺตฺตฺวโจ ตฺตฺวโจ นฺนฺวโจ หฺมฺวโจ วุฏฺฐโจ หุฏฺฐโจ.
- ค. อากิณฺโณ อาจิณฺโณ จิณฺโณ ตฺตฺถฺโณ นฺนฺถฺโณ ปุณฺโณ รุณฺโณ
 อาทิณฺโณ สํกิณฺโณ ชิณฺโณ สมฺปฺถฺโณ อุตฺตฺถิณฺโณ ตฺถิณฺโณ.
- ฅ. อธิตาปจฺโตะ จตฺโตะ คมิโตะ โคปิโตะ ชิโตะ
 อสิตาภริโตะ ทิตฺโตะ วมิโตะ เปสิโตะ จิโตะ.
- ง. ปสฺสิโตะ ภาโตะ ลิตฺโตะ ปจฺโตะ จานุสาลิโตะ
 ปหฺสิโตะ สโตะ วุตฺโตะ ปกโตะ จาวธาริโตะ.
- จ. ปุชฺชิโตะ มานิโตะ อุตฺโตะ ฅโตะ ภาโตะ ขตฺติจฺฉิโตะ
 ปุริโตะ เอลิโตะ คุตฺโตะ ยาโตะ นิโตะ จ ปุจฺฉิโตะ.
- ฉ. ภริโตะ วนฺทิโตะ มตฺโตะ นมิโตะ นิยโตะ รโตะ
 ภาสฺสิโตะ ทสฺสิโตะ มุตฺโตะ ปริกฺขโตะ ปุรฺกฺขโตะ.
- ช. สกฺกโตะ สริโตะ สุตฺโตะ วิตฺโตะ จาปจายิโตะ
 สกฺกภริโตะ ตโตะ นุตฺโตะ สงฺกปฺปิโตะ จ สงฺกิโตะ.

ฌ. สนตุสสิโต จ สนตตุโต ตกุกิโต คตฺตฺกฺขโต
สมิโต สยิโต ปตฺโต หุสฺสิโต จ วิสฺขฺโต.

ณ. สณฺณินฺโน สณฺณนฺโน ฉนฺโน ทีโน ปีนฺโน ชีนาสิโน
สมฺภินฺโน อาปนฺโน ภินฺโน ชีโน ลีโน มีโน หีนโน

อิจฺจาทโย เณยฺยา.

อตีตปพฺพ.

อนาคต

๒๘๙. สติ ปจฺจยสามคฺเค อฺปฺปชฺชนารโหฺยตี
ปจฺจฺปฺปนฺนสมฺปตฺโต- ภิมฺขานาคโต ภเว.

๒๙๐. คมิสฺสตี อายตี คมนํ สีลมสฺสาตี-

คามิ คามิโย

อิจฺจาที อคฺคิ (๓๒) นโย, อิตฺถิยํ ภูมิ (๕๕) นโย, นปฺุสเก อฏฺฐิ (๗๘)
นโย จ เณยฺโย.

ตถา ภาชฺชิ, ปสฺสาวิ, ปตฺติฏฺฐายิ.

คมิสฺสตี อายตี คมนํ สีลมสฺสาตี-

คามิ ปุริโส คามิ คามิโน

คามิ อิตฺถิ คามิ คามิโย

คามิ จิตฺตํ คามิ คามินีตี

กุมภการี อิตถี

กุมภการี กุมภการีโย

กุมภการัง กุล

กุมภการานิ

ตถา ปตฺตํ คณฺหาติ อคณฺหิ คณฺหิสฺสตีติ ปตฺตคฺคาโห, ตนฺตํ วายติ
อวായി วายิสฺสตีติ ตนฺตวಾಯ, ฐณฺณํ มาเนติ อมานิ มาเนสฺสตีติ ฐณฺณ-
มาโย, ฐมฺมํ กามेติ อกามิ กามิสฺสตีติ ฐมฺมกามโ, อรี ทเมติ อทมิ
ทเมสฺสตีติ อรินฺทโม.

๒๙๔. เหว-

ก. กมฺมกาโร มาลาการโ สุตฺตการโ ตุนฺนวಾಯ
กฏฺฏการโ โสณฺณการโ วุตฺติการโ ทานทาโย.

ข. อตฺถการโ หิตการโ รสมิกฺคาโ สุขกามโ
ฎีกการโ รธการโ รชฺชคฺคาโ หิตกามโ.

ค. ทินฺงการโ หิตกฺกโร เวสฺสนฺตโร ปุรินฺทโ
ทีปฺงการโ ตณฺหฺงการโ มชฺชไป สพฺพกามโ.

ฌ. ฐนฺคฺคาโ อนฺนทโ กฏฺฏคฺคาโ ทิวากโร
ฐมฺมธโร สพฺพทโ สจฺจสนฺโ นิสากโร

อิจฺจาทโย.

๒๙๕. วินฺเตติ วินฺสิ วิเนสฺสตี วินยฺนํ วา วินโย, รวติ อรวี รวิสฺสตี
รวนํ วา รโว, ปฏฺฐิสฺสฺสณฺหาติ ปฏฺฐิสฺสวณํ วา ปฏฺฐิสฺสโว, คาโว จรฺนติ เอตฺถ ควํ
วา จรฺนฺนติ โคจโร, กามโ อวจฺรติ เอตฺถาติ กามาวจโร, ปพฺพเต จาติ

อฏฺฐจาสี จสฺสตีติ ปพฺพตฏฺโฐ.

๒๙๖. เอวํ-

- ก. วินิจฺฉโย สมุทโย นิสฺสยานุสโย ลโย
 วิกฺกโย ปจฺจยฺจโย วิจโย สณฺจยาลโย.
- ข. ปกฺกโม วิกฺกโม สปโป วเนจโร ชยสฺสโว
 ปาทโป กจฺฉโป เทโว คฺุหาสโย ขยาสโว.
- ค. สงฺคโห นิคฺคหาทโร ชลฺลโฐ ปภโว ภโว
 สํวโร วิชยาคโม ถลฺลโฐ ปสฺโว ลโว

อิจฺจาทโย.

๒๙๗. ปวิสติ ปาวิสี ปวิสฺสตีติ ปวิสํ ภา ปเวโส, อุปฺปชฺชติ
อุปฺปชฺชติ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ อุปฺปชฺชนํ ภา อุปฺปาทอ, รุชฺติ อรุชฺติ รุชฺิสฺสตี
รุชฺชนํ ภา โรโค, รณฺชติ รณฺชนฺติ ภา สตฺตทา เตน รณฺชนํ ภา ราโค,
สงฺคมฺม กโรติ สงฺขริยฺตีติ สงฺขรณํ ภา สงฺขารो, ปรีทฺทหติ ปรีทฺทยหนํ ภา
ปรีพาโห, ปรีทาโห, ลุพฺภติ ลุพฺภณฺติ เตน ลุพฺภณํ ภา โลโภ.

๒๙๘. เอวํ-

- ก. ภาโค ภงฺโค ภาโว ปาโก ยาโค รงฺโค โยโค จาโค
 หาโร สงฺโค ทาโร สៃโก ลาภो ผลฺโส ชาโร โภโค.
- ข. ปรีกฺขารो โทโส โมโห วิหารो สมฺโพโธ ทาโย
 ปฺรูกฺขารो โวหารโโย วิฆาตา'รามาทาโรโก

อิจฺจาทโย.

๒๙๙. ภาวเว กตฺตริ กมฺเม จ อปาทานาธิกรณ
 ฌปจฺจโย ฉสฺวตฺเตสุ- นุญฺฉาโต สาธนญฺญูมิ.

ฌปจฺจยฺนตํ.

๓๐๐. รณํ กโรติ อกาสิ กริสฺสตีติ รถการโก ปุริโส รถการิกา
 อิตฺถิ รถการกํ กุลํ, กโรตีติ การโก การิกา การกํ, ทเมตีติ ทมโก
 ทมิกา ทมกํ, สเมตีติ สมโก สมิกา สมกํ, หนตีติ ฐโก ฐิกา ฐกํ,
 อาณาเปตีติ อาณาปโก อาณาปิกา อาณาปกํ, การาเปตีติ การาปโก
 การาปิกา การาปกํ, สฉฺฉาเปตีติ สฉฺฉาปโก สฉฺฉาปิกา สฉฺฉาปกํ.

๓๐๑. เอว-

ก. ปาจโก ทายโก นายโก กายโก
 ปาปโก ปุชโก ฆาตโก ภาวโก
 ปาลโก รุณฺธโก ฌาปโก ยาชโก
 ปาวโก ภูณฺชโก ลาวโก สาวโก.

ข. ชนโก สฉฺฉาชนโก ชานนโก จ สฺฐโก
 ชนโก ปติฏฺฐาปโก สฉฺฉาปโก ปนฺฑโก

อิจฺจาทโย.

๓๐๒. อฺุเรน คจฺฉติ อคจฺฉิ คจฺฉิสฺสตีติ อฺุโรค, กมฺเมน ชายติ
 ชายิ ชายิสฺสตีติ กมฺมช, กุณฺเช ปพฺพตฺตานํ วิวเร รเมตีติ กุณฺชโร.

ตถา-

ก.	ตุรโค วิหโค นโค	ถลโซ จิตฺตโซ ทฺวิโซ
	ภุชโค สงฺขโค ขโค	ชลโซ ปงฺกโซนฺุโซ
	อาหาโรโซ'ตฺตฺตฺตโซ	สิโรโซ วาโรชณฺุทโซ

อิจฺจาทยโ.

๓๐๓. อีสํ สียติ สยนํ วา อีสสฺสโย, ทุกฺเขน รุกฺขียติ รุกฺขณํ วา
ทฺรูกฺโข, สุเข โพรธียติ โพรธณํ วา สุโพธโ.

ตถา-

ทฺสฺสโย สฺสฺสโย อีสก-	กโร สฺกโร ทฺกฺกโร
ทฺทฺทฺโส สฺทฺทฺโส ทฺรา-	นฺุโพธโ จาปี ทฺพฺภโร

อิจฺจาทยโ.

๓๐๔. ปาปกเ ฐมเม ชินาติ อชินิ ชินิสฺสตีติ ชินโ.

ตถา สฺปิโน, สพฺเพ ฐมเม พุชฺฌตีติ พุทฺโธ. ตถา ฌาโต, อุเปโต,
สตุโต, อปาเยสุ วฏฺฏทฺกฺเขสุ จ อปตฺมานเ กตฺวา สตฺเต ฐาเรติ ฐรณฺติ วา
เตน สลกฺขณํ วา ฐาเรติ ปจฺเจยฺหิ วา ฐารียตีติ ฐมฺโ, สํหนติ สมคฺคํ
กมฺมํ อุปคจฺจติ สมฺมา วา กิเลสฺทเร หนตีติ สฺไม, อนฺตํ กโรตีติ อนฺตโก,
ฐมฺโ เอนํ ททาตุติ ฐมฺทินฺโ.

ตถา ฐฺโต, วชฺตฺตฺตฺมาโน, นนฺทโก, ชีวโก, อาคจฺจตีติ อาคนฺตฺโก,
คนฺตุํ ภาพฺโพติ คมิโก.

๓๐๕. อีโต ภพเพ อ-กฺวิ-น-ร- ตุกา กตตริ ตมฺหิ จ
 มาณ-ณฺว-ตา ตุ อาสิฏฺเฐ ภาเว กมฺมนิ โข ตถา
 รมฺโม จ กรณฺเ กตฺตฺ- กมฺเมสุ จาปิ โณ ฌสุ.

อการนฺตํ.

๓๐๖. ชินฺ เอนํ พุชฺฌตฺติ ชินพุทฺธิ.

ตถา ฐนฺภูติ, อุทกํ ทธาติ อสฺมินฺติ อุทฺธิ.

อาทียตีติ-

อาทิ	อาที อาทโย
อาทึ	อาที อาทโย
อาทินา	อาทีหิ-ภิ

อิจฺจาที อคฺคิ (๓๒) สมนํ.

ตถา คณฺจิ สิริภูติ อริ อติถิอาทโย.

๓๐๗. ภายํ ปสฺสตีติ-

ภยทสฺสาวี	ภยทสฺสาวี ภยทสฺสาวินฺ
ภยทสฺสาวินิ	ภยทสฺสาวินิ ภยทสฺสาวินิโย
ภยทสฺสาวี	ภยทสฺสาวี ภยทสฺสาวินิ

อิจฺจาที ทิลิงฺเค เนยฺยํ.

ยี่การนฺตํ.

๓๐๘. สาสฺติ อสาลี สาสิสฺสตีติ-

สตถา

สตถาโร

อิัจจาที (๔๐).

ตถา กโรตีตี กตฺตา (๔๑), ปุตุตํ ปาตีตี ปิตา (๔๓), ปุพุเพ
ภาสตีตี ภาตา (๔๓), ปุตุตํ มาเนตีตี มาตา (๖๕), ฐารียตีตี ฐีตา (๖๕).

ตถา ขตฺตา, สนฺธาตา, คจฺฉิตา, พุชฺฉิตา, ฆตฺตา.

สมฺมา ฐฺนาตี อฐฺนิ ฐฺนิสฺสตีตี-

สินฺธุ

สินฺธุ สินฺธโว

อิัจจาที.

๓๐๙. โลกํ วิทตี อเวตี วิทิสฺสตีตี-

โลกวิทฺ

โลกวิทฺ โลกวิทฺโน

อิัจจาที (๔๔).

ตถา สยมฺภู อภินฺ วิภูอาทโย.

วูการนฺตํ.

๓๑๐. ฐีรตี อฐีริ ฐีริสฺสตีตี ชฺรา, ปฏฺฐิสฺสชฺชตีตี ปฏฺฐิสฺสชฺชา,
อุปนฺนตฺวา อาทียตีตี อุปาทา.

วิเสเสน ภาตีตี-

วิภา

วิภา วิภาโย

อิัจจาที กณฺณยา (๕๒) สมํ.

ตถา กรียตีตี กิริยา, สห ภาสนฺตี เอตฺถาตี สภา, กจฺฉปา, อาปทา,

ปพพชชา, สุตสูสา, อภิขณา อิจจาทโย.

๓๑๑. สมฺมา ภวตี สมฺมา วา ภวนัน-

สมฺภุติ

สมฺภุตี สมฺภุติโย

อิจจาที ภูมि (๕๕) สมฺ.

ตถา สฺยุยตี สวณฺ วา สฺสูติ, นียตี เอตาย นยณฺ วา นีติ, ปาติ
รกฺขตีติ ปาฬิ, ปชฺชตี ปชฺชนฺ วา ปตฺติ, คจฺฉตี คมนฺ วา คติ, ธวตี
คจฺฉตีติ ฐฺลิตฺ, ตโนตี ตณฺณนฺ วา ตติ อิจจาทโย.

๓๑๒. ควํ สทฺทํ ตายตี รกฺขตีติ-

โคตฺตํ

โคตฺตา โคตฺตานิ

อิจจาที (๗๑).

ตถา จินฺเตติ จินฺเตนฺติ วา เตน จินฺตนฺ วา จิตฺตํ, นนฺหตี นนฺหิ-
ตพฺพํ นนฺхийเต วา นนฺหนฺ, สเมติ สเมยตี สเมยเต วา สมณฺ, กรียตี
กรณฺ วา กรियํ.

ตถา การณฺ นยณฺ อาสนฺ ปมาณฺ วิณฺยานฺ อิจจาทโย.

เตกาลิกปพฺพ.

อนฺตตฺกาล

๓๑๓. ยถา สกาล'มฺปฺปนา กามํ ตพฺพาทีปจฺจา

อวิเสสกาลตฺตา ตฺ- นฺตฺตฺกาลนฺติ วุจฺจตี.

กิจจนฺต

๓๑๔. ภาเว กิจจปัจจยจนฺตา นปุสกา จ เอกตา
เอกตฺตาเยว ภาวสฺส กมฺเม ตฺ เต ติลิงฺคิกา.

ยถา ภาเว-

ภวนํ ภูยเต วา ภวิตพฺพํ, ภวนียํ, ภพฺพํ อิจฺจาที.

กมฺเม ตฺ ภูยเตติ ภวิตพฺโपो ภวนีโย ปุริโส, ภวิตพฺพา ภวนียา
กณฺณา, ภวิตพฺพํ ภวนียํ จิตฺตํ.

๓๑๕. สุกฺเตน จ กณฺณาย จิตฺเตเนวํ ปทสฺสิตา
กมฺมตฺถปฺจฺจยา กิจฺจา ติลิงฺคิกา หิ เต สทา.

๓๑๖. กรียเตติ กตฺตพฺพํ, กาทพฺพํ, กรณีนียํ, การิยํ, กิจฺจํ, กาเร-
ตพฺพํ, การยิตพฺพํ, การาเปตพฺพํ, การापยิตพฺพํ. เอวํ สพฺพตฺถ เนยฺยํ.

ภุชฺชียเตติ ภุชฺชิตพฺพํ, ภุชฺชนียํ, โภตฺตพฺพํ, โภชนียํ, โภคคํ, โภชชํ.
ปาปฺถนียเตติ ปาปฺถนิตพฺพํ, ปตฺตพฺพํ, ปาปฺถณนียํ, ปาปฺถนียํ.

ถายเตติ ฆาตพฺพํ, ชานิตพฺพํ, ชานีนียํ, ฆาเตยฺยํ, ฆะยฺยํ.

ครหียเตติ ครหิตพฺพํ, ครหณีนียํ, คารยฺหํ.

สงฺขยายเตติ สงฺขยาดพฺพํ, สงฺขยนียํ, สงฺเขยยฺยํ.

ยฺชฺชเตติ ยฺชฺชิตพฺพํ, ยฺชฺชนียํ, โยคคํ, โยชชํ.

มณฺณเตติ มนฺตพฺพํ, มนิตพฺพํ, มณฺณิตพฺพํ, มณฺณนียํ.

คยฺหเตติ คเหตุพฺพํ, คหณีนียํ, คยฺหํ.

๓๑๗. เอวี่-

ก.	ภริตพฺพํ ภรณียํ
หริตพฺพํ हरณียํ	มริตพฺพํ มรณียํ
รมิตพฺพํ รมณียํ.
ข.	คทิตพฺพํ คทณียํ
วทิตพฺพํ วทณียํ	ทมิตพฺพํ ทมณียํ
มทิตพฺพํ มทณียํ.
ค.	หாதพฺพํ หานียํ เหยยํ
ปาดพฺพํ ปานียํ เปยยํ	ทาดพฺพํ ทานียํ เทยยํ
ฌาดพฺพํ ฌานียํ ฌeyerยํ.
ฌ.	ปจฺจํ ภจฺจํ มจฺจํ วจฺจํ
เรยยํ เมยยํ วากุยํ ภคฺยํ	ขชฺชํ คชฺชํ ปชฺชํ วชฺชํ
ขมฺมํ คมฺมํ ทมฺมํ รมฺมํ

อิจฺจาทยโ.

๓๑๘. รการ-หการนฺเตหิ ฌา-ตา-ป-รมุอาทิกิ
นสฺसानาเทसानียานํ ฌตฺตํ ปาเยน ฐาตุภิ.

กิจฺจนฺตํ.

ตสฺสีลาทฺยนฺต

๓๑๙. โฆสิตุํ สึลํ ฐมฺโฆ สาธุกรณมสฺส โฆสนนฺสีโล โฆสนนฺธมฺโฆ
โฆสนนฺ สาธุการี วา, โฆสนนฺ สึลํ ฐมฺโฆ สาธุกรณมสฺส วา, โฆสติ วา
สีเลน ฐมฺเมน สาธุกรณนฺ สาธุ วา โฆสติติ โฆสนนฺ ปุริโส, โฆสนนฺ
กณฺณวา, โฆสนนฺ กุลํ.

ตถา โภชนนฺ, โทสนนฺ, โรสนนฺ, โชตนนฺ, มณฺญนฺ, อาหนนฺสีโล

อาษมาตุโก, กรณสีโล การุโก, ภายนสีโล ภีรุโก, อวารณสีโล อาวโก
อิจฺจาทโย.

๓๒๐. พุรหุมํ จริตุํ สีลมสฺสาติ พุรหุมจาริ.

ตถา-

ปิยปฺปสฺสี ปณฺทิต-	มานิ พหุสฺสุตมานิ
ภยปสฺสาวาทินว-	ปสฺสาวี จ ปิยภาณิ.
ธมฺมวาทิ อตฺถวาทิ	ยถาวาทิ ตถาการิ
ภูตวาทิ มิตภาณิ	ยถาการิ ตถาวาทิ

อิจฺจาทโย.

๓๒๑. ปสฺยห ปวตฺติตุํ สีลมสฺสาติ-

ปสฺยหปวตฺตา	ปสฺยหปวตฺตารอ
ปสฺยหปวตฺตารํ	ปสฺยหปวตฺตารอ

ตถา ภิกฺขิตุํ สีลมสฺสาติ ภิกฺขุ, สพฺพํ ชานนสีโล สพฺพพญฺญ, อตฺถํ
ชานนสีโล อตฺถพญฺญ, มตฺตํ ชานนสีโล มตฺตพญฺญ, อนตฺตํ คมณสีโล อนตฺตคฺค,
อหุตฺตํ คมณสีโล อหุตฺตคฺค อิจฺจาทโย.

๓๒๒. ธาตุรตฺถโถว ปกติ	สีลํ ธมฺโม ตู จารตา
มณฺเฑเต ตตฺถ สกฺกจฺจํ	กรณํ สาธุการิตา.
กตฺวตฺถเยว'นฺนุณฺณาตา	ตสฺสีลาทฺยตฺถปจฺจยา
ธาตฺวตฺถปจฺจยตฺตา จ	กตฺตฺถุจฺจาเนว ภาพฺพตา.

ตสฺสีลาทฺยนฺตํ.

อิสาทุยนต

๓๒๓. มโนเรณํ ปุเรติ ปุเร วา เสตีติ-

ปุริโส	ปุริสา
โก ปุริส ปุริสา	ภวนโต ปุริสา
ปุริสํ	ปุริเส

อิจฺจาทิ สุกต (๔) นโย.

ตถา สวติ อนฺธการํ หีสตีติ สุริโย, มหติ ปุชติ มหियํ วา เสตีติ
 มหีโส, ปีนฺติ ปาตีติ วา ปิวโร กจฺจโป, ญฺโล วา, ฐรติ ชาลกฺมึนาทินฺติ
 ฐิวโร เกวฏฺโฏ, กฺภูติ องคฺมงคานิ ฉินฺหตีติ กฺภูโจ พฺยาธิ, กฺสติ ปุเรตีติ
 โภฏฺโจ อฺทํ, กณฺติ มินาตีติ กณฺโจ คโล, มนฺติ ชานาตีติ มนฺสุโส,
 มานฺสุโส วา, วินฺทิตุํ อลนฺติ วิชฺชฺโร วิฑฺโร, ชาทิตุํ อลนฺติ ชชฺชฺโร รุกฺข-
 วิเสโส.

ตถา-

พลฺลฺุโร สินฺทฺุรฺนฺุโร	มยฺุโร กปฺปฺุโร กฺุโร
วลฺลฺุโร เวฑฺุโร ฑฺุโร	มสฺุโร กฺุโร สฺุโร

อิจฺจาทโย.

๓๒๔. อมฺติ รุชฺชตีติ อนฺโธ อนฺธโก, กฺภูติ ฉินฺหติ ปริมาเนตีติ วา
 กณฺโฑ.

ตถา-

อนฺโห ขณฺโห กุณฺโห ฆณฺโห จณฺโห ปณฺโห ปิณฺโห สณฺโห
ทณฺโห มณฺโห มุณฺโห วณฺโห คณฺโห รณฺโห ตุณฺโห ลณฺโห
อิจฺจาทโย.

๓๒๕. ปณฺจนฺนํ ราชฺชนํ อลนฺติ ปณฺจาลอ, จณฺเฑ อลนฺติ จณฺฑาลอ,
วเส อจฺจาทเน อลนฺติ วสฺลอ, สกตฺติ สมตฺเตตฺตีติ สกฺโก, สมฺมุเทติ ปสวตฺตีติ
สมฺมุทฺโห, ทลตฺติ ทฺฏฺฐุคฺคจฺฉตฺตีติ ทลิตฺุทฺโ, เสติ สรฺรํ พนฺนตฺตีติ สโร.

ตถา-

ปจฺลอ ติมโร รุทฺโห ฉิทฺุทฺโ จ โคตฺตุลลอ อฺุทฺโ
มจฺลอ มุสฺลลอ ลุทฺโห ภาทฺุทฺโ จ ปุณฺณลลอ ชุทฺุทฺโ

อิจฺจาทโย.

๓๒๖. อวสฺนฺติ เอตฺถาติ อวสฺโส, สปะเต สปนํ วา สปะโส, สเมตฺติ
สมณฺํ วา สมโส, ชฺเียนฺติ อฺุพทฺุทฺวา เอตฺถาติ เขโม, ภายฺนฺติ เอตฺสฺมาติ
เฮโม.

ตถา-

โรโม ยาโม รโธ ธาโม โลโม วาโม ทฺุโม เปโม
โสโม สามี ยฺุโธ ธาโม โหโม ทาโม หิโม เหมโม

อิจฺจาทโย.

๓๒๗. กิรติ วิกฺขิปตฺตีติ กิรโณ รํสิ, วายติ คจฺฉตฺตีติ วาโต วายฺ,
ตายติ รกฺขตฺตีติ ตาโต ปิตา, อามสฺติ อามสนํ วา มจฺฉโร มจฺฉโร, มรติ

ปานํ จชตีติ มจฺโจ สตุโต, ปุณาติ ไปสียตีติ ปุตุโต อตุโรช, มถติ
 วิโลลตีติ มลฺโล มลฺลโก, พหติ วฑฺฒตีติ พุรุหฺมา ปชาปติ, อหติ
 ภกฺขตีติ อตุตา อาตุมา, อุสตี ทหตีติ อุสุมา เตชธาตุ อิจฺจาทย.

อการนฺตํ.

๓๒๘. อชติ โภกฺกิลฺเลน คจฺฉตีติ อคฺติ (๓๒).

อํหติ คจฺฉตีติ อหิ (๓๓).

มนติ ชานาตีติ มฺนิ (๓๓).

น คมิตฺพุโพติ อคฺมานิ, น กตฺตพุโพติ อกรานิ.

๓๒๙. สทุโท อานิปจฺยนฺโต ปจฺมนฺโตว ทฺวิพุพฺโจ
 ลิงคตฺตยानุกฺโโล จ สทา อพฺยยรูปโก.

๓๓๐. กรณสีโล การี อวสุสการี, หรณสีโล หารี อวสุสหารี,
 ทานสีโล หายี อธฺมิเณ, ธารณสีโล ธารี อธฺมิเณ.

ยีการนฺตํ.

๓๓๑. กโรตีติ-

การุ การู การโว

อิจฺจาติ ภิกฺขุ (๑๖) สมํ.

ตถา มจฺจุ มทฺทุ ทวถฺ วมถฺ เหตุ เกตุ เสตุ อิจฺจาทย.

๓๓๒. สียตีติ กมฺมวาจาย พนฺธียตีติ-

สีมา

สีมา สีมาโย (๕๒)

ตถา อณฺสทิสภาวกรฺรียา อณฺเฌมา, มหฺนฺตภาวกรฺรียา มหฺมึมา, ลหฺ-
ภาวกรฺรียา ลหฺมึมา, ลหฺมึมา วา, ทกฺชนฺติ วทฺฒนฺติ เอตยาตติ ทกฺชิณฺนา,
ปฺกฺโตโต วีย อลฺงกรฺรียเตติ ปฺกฺตฺตลิกา, ชฺชิตา วีย อลฺงกรฺรียเตติ ชฺชิตลิกา, ปิสฺติ
ปิสฺนํ วา ปิจฺฉิลฺลา, สมฺมา จิตฺตํ นิเชติ เอตยาตติ สทฺธา อิจฺจาทโย.

๓๓๓. มิชฺชติ สินฺยหฺตฺติ เมตฺติ, เมตฺตี เมตฺติโย (๕๕), ภาวนฺติ
เอตฺถ สตฺตาทิ ภูมึ, ภูมึ ภูมึโย (๕๕).

ตถา เนมิ, ปาติ, ตติ, ตนฺติ อิจฺจาทโย.

๓๓๔. ทํสฺตฺติ ททฺทฺ ททฺทฺโย (๖๓).

ตถา อนฺธฺ, กณฺฑฺ, กณฺฑฺ อิจฺจาทโย.

๓๓๕. อา ภูโส จรณํ อจฺจรํ วา ปหฺริตฺถํ ยฺตฺตฺนฺติ-

อจฺจริยํ

อจฺจริยา อจฺจริยานิ

อิจฺจาทิจฺจิตฺต (๗๑) นโย.

ตถา อลฺติ สมตฺเถตฺติ อลฺลํ, อลฺยํ, กลิตฺทพฺพํ สงฺขยาตพฺพนฺติ กลฺลํ,
กฺลฺยํ, กถึยติ สงฺขยาตยตฺติ กฺลฺยาณํ, สลฺติ คจฺฉตฺติ สลฺลาณํ, ปฏฺธิปฺกฺคฺลํ
สลฺเลสนํ ปฏฺธิสลฺลาณํ, กรณฺน นินฺพพตฺตํ กุตฺติมํ, ทาเนน นินฺพพตฺตํ ทตฺติมํ,
ภาเวน นินฺพพตฺตํ โภตฺติมํ, อวฺทาเนน นินฺพพตฺตํ โอหาวิมํ, วทิตานํ คโณ
วาทิตฺตํ, จริตานํ คโณ จาริตฺตํ, ปฏฺธิปฺกฺเช มทฺทิตฺวา หยติ คจฺฉตฺติ
ปาฏฺธิเหรํ, ปฏฺธิปฺกฺเช หรฺตฺติ ปาฏฺธิหาริยํ, ปาฏฺธิหิรํ, กณฺฑติ มทฺทตฺติ กณฺฑลํ,
สึยติ พนฺธิยตฺติ สึลํ, กวึยติ ชฺชิจฺฉนฺยตฺติ กวึลํ.

๓๓๖. เอวี่-

ก.	วชิรํ มทิจํ สุกุกํ
รุจิจํ สรํ รุกํ	รุจิจํ รุหิจํ วตุถํ
กิลลํ สลิลลํ สตุถํ.
ข.	พหุลํ พหุลํ วาลํ
มจฺจลํ เมขลํ รฎฺจํ	วิทลํ วุกกํ ลญฺฑํ
สพลํ สทพลํ ภาณฺฑํ.
ค.	มุลารํ กุสลํ นจจํ
กมลํ กมพลํ สจจํ	พิลาลํ ปฏฺฐลํ ปุณฺณํ
วิทาลํ สมพลํ ฐณฺณํ.
ฅ.	ทาทุตํ กุลตุตํ วหตุตํ
ทาทุรํ กุลตุรํ วหตุรํ	ปตุตํ วรตุตํ ปวิตุตํ
ปตุรํ วรตุรํ ปวิตุรํ.
ง.	อตตุตํ ยตุตํ วตุตํ เวตุตํ
มุตุตํ สุตตุตํ หุตตุตํ เนตุตํ	จิตตุตํ โยตุตํ โคตุตํ ยนตุตํ
มิตตุตํ โสตุตํ คุตตุตํ ตนตุตํ

อิจฺจาทโย.

อิสาทยนตํ.

อุปมานปท

๓๓๗. อิมมิว นํ ปสฺสติ อยมิว วา ทิสฺสตีติ-

อีทิสฺโส ปุริสฺโส, อีทิสฺสา อิตฺถิ, อีทิสฺสํ กุลํ.

ตถา ตมิว นํ ปสฺสติ โส วิย วา ทิสฺสตีติ ตาทิสฺโส, ยมิว นํ ปสฺสติ
โย วิย วา ทิสฺสตีติ ยาทิสฺโส, เอตมิว นํ ปสฺสติ เอโส วิย วา ทิสฺสตีติ

เอทิสโส, มมิว นํ ปสฺสติ อหํ วีย วา ทิสฺสตีติ มาทิสโส, กิมิว นํ ปสฺสติ
โก วีย วา ทิสฺสตีติ กีทิสโส, สมานมิมิว นํ ปสฺสติ สมานโน วีย วา ทิสฺสตีติ
สาทิสโส.

๓๓๘. เอว-

- ก. สทิกุโข เอริโส เอตา- ทิสโส จ สทิสโส เอที
สริกุโข กิริโส ขนฺธา- ทิสโส จ สริโส กีที.
- ข. ยาทิกุโข ยาริสโส ยาที ตาทิกุโข ตาริสโส ตาที
สาทิกุโข สาริสโส สาที มาทิกุโข มาริสโส มาที.
- ค. เอทิกุโข เอริโส อมหา- ทิสโส จ อีทิสโส อีที
กีทิกุโข อีทิกุโข ตุมหา- ทิสโส ตถาปิ อีริกุโข.

อุปมานปทံ.

ปาฏิปทิก

๓๓๙. วิเสสาเทสสํยุตฺตํ ธาตุปัจจยวชฺชิตํ
 ตํยุตฺตํ วาปี วิญญูหิ ปาฏิปทิก'มิริตํ.
 นิปฺพนนฺธจาปฺยนิปฺพนนํ ทุพฺพิธํ ปาฏิปทิกํ.
 ยถา ตํ การโก จาปี ฆโฆ จาติ ยถากุภมํ.

๓๔๐. ปตฺถธรรตติ วิตฺถธรรํ กโรตีติ ปจโหม, สามิกสฺส วจันํ สฺสุณาตีติ
โสโณ.

ตถา-

ก. สุวานโน สุนโข สุวานโน สานโน เจว สฺสเณ จ สา
 ยฺวานโน ตุ ยฺวา ยฺโน ยฺโน จ ตรฺสเณ สฺส

อิจฺจาทโย.

๓๔๑. มหนฺตํ ยสํ โภคกฺขนฺธํ วา ลาตตีติ มหาลล, ภาทํ สุนฺทรรํ
 ลาตตีติ ภาทฺทาลล.

ตถา-

ก. ตรณล ธรณล'รณล สรณล ธมณล มณล
 วสนล'สนล ปถवल ปุถवल ปธवल อลตล.

ปาฏลปทลกํ.

ตุมาทฺยนฺต

๓๔๒. อลจฺฉาตทตฺถสทฺทเกสฺส กุรลยารหเสสฺส ปตฺถเน
 กาลานุรูปาลมตฺถเ ตุมาทลปจฺจยา สลยฺ.

ยถา-

อลจฺฉา สล ปุณฺณล กาทุํ อลจฺฉตล.
 ตทตฺถ สล อภลสงฺขรลตุํ อากงฺขตล.
 สทฺท ภวํ ปุณฺณภาคํ สทฺทกา ลทฺทล.
 กุรลยาล อหํ วลหารํ ทฏฺฐลํ คจฺฉามล.
 อรห ตวํ นลนทลตุํ อรหลล.

ปตถน เตน ฐมิโส สโตปตถียติ.
 กาล โภชนํ ภุญชิต्तํ กาลโ.
 อนุรูป อนุรูป เต ปุณณานิ กาทุ.
 อล อลํ เม รชชํ ลพฐนติ.

๓๔๓. เหว-

ก. ขนตุํ ทฏฐุํ ฉาตุํ เกตุํ มนตุํ พุทฐุํ ปาตุํ เซตุํ
 คนตุํ ปุฏฐุํ ทาตุํ ฉะตุํ หนตุํ ลพฐุํ หาตุํ เนตุํ.
 ข. ขนตเว ฉาตเว เกตเว โภตเว
 คนตเว ทาตเว ฉะตเว โสตเว
 มนตเว ปาตเว เซตเว โหตเว
 หนตเว หาตเว เนตเว โภตตเว.
 ค. คณหิตุํ ปาลิตุํ โหตุํ ชานิตุํ ฉินหิตุํ โรทฐุํ
 รกขิตุํ ยาจิตุํ สโตตุํ ภาสิตุํ ภินหิตุํ โพทฐุํ

อิจจาทโย.

๓๔๔. กตวตถเถ สมปทาเน จ ภวิสสนติมหิ กาลโต
 ปจจยณณฺหิ'นฺณณณตาทา ตเว-ตุ'มาทิปจจยา.

๓๔๕. กุริยาน'เมกกตตุนัน ภาเว ตวาทิ ปุรากุริยา
 ปุพพาปรสมานะสุ ภาวลกขณเหตุสุ.

๓๔๖. สเม จ กตตริ ตวาทิ กาลตตये จ ลกขณ
 วิสเม ยทิ เหตุวตถเถ เอสา ตวาทิสู ฐมมตา.

ยถา-

คจฺจนเต ปุริโส ภูตฺวา ทวารํ ปิธาย นิกฺขมิ
 ทณฺโฑ ปตฺติ ธกฺกตฺวา สกฺโก หุตฺวาน สมภฺวิ
 ภีรฺโก เกสรี ทิสฺวา ภยํ โหติ ภูสณฺจลฺลํ.

๓๔๗. โส กมฺมํ กาดฺน คจฺจนติ, ตฺวํ ปุณฺณํ กตฺวาน โมทสิ, อหํ
 กมฺมํ กตฺวา วชามิ, โส วิหารํ กาดฺน, กตฺวาน, กตฺวา, การิย, กาทเรตฺวา,
 การยิตฺวา, การาเปตฺวา, การาปยิตฺวา โมทติ.

๓๔๘. เอวํ-

ก. ขนฺตฺวา ฅตฺวา สุตฺวา เณตฺวา ทตฺวา นตฺวา ภูตฺวา เซตฺวา
 คนฺตฺวา ปตฺวา มุตฺวา เภตฺวา มนฺตฺวา หนฺตฺวา หุตฺวา เนตฺวา.

ข. วิเจยฺย วินฺทียาหจฺจ ปิธายารทฺธ นิกฺขมฺม
 วิเนยฺย ปจฺจียาวิจฺจ วิธายารพฺภ ปกฺกมฺม.

ค. วิทฺธานารุหฺ ออคฺคยฺห ทิสฺวา ทิสฺวาน สมฺปชฺช
 พุทฺธาโนรุหฺ ปคฺคยฺห ลทฺธา ลทฺธาน อุปฺปชฺช

อิจฺจาทโย.

๓๔๙. ภาเว เจว กตฺวตฺเถ จ ตฺน-ตฺวานาปิจฺจยา
 กาลโต สมฺปตาตีต- ภาวีสุ จาปี ภาสีตา.

ตุมาทฺยนฺตํ.

อนฺตฺตกาลปพฺพํ.

สาธนสตตก

๓๕๐. กงฺขํ กิรติ สิสฺसानํ อปเนติ กิตํ ภเว
 กิตํ กิจฺจนฺติ ทุพฺพิธา ปจฺจยानํ วสา สियฺ.

๓๕๑. ภาโว กตฺตา จ กมฺมณฺจ กรณํ สมฺปทานกํ
 อปาทานาธิกรณํ กิตเต ตฺถ สตฺต สาธนา.

ยถา-

ก. อุจฺเจยเต อุจฺจยนํ वा อุจฺจโย, ชีรียเต ชีรณํ वा ชรา, นฺฉี-
ยเต นฺฉินํ वा นจฺจ.

ตถา-

วิกฺกโย นิคฺคโห กุจฺฉา จรณํ ปาลนํ มติ
 วิชโย สฺปโถ มุจฺฉา สยิตํ หสิตํ รติ.

ข. เนตฺติ นายโก, กโรติ สีเลนาติ กตฺตา, ปกาเรน ชานาตฺติ
 ปณฺญา, อุปคนฺตฺวา ฉายตฺติ ฉานํ.

ตถา-

การโก ภัยทสฺสาวี สตฺถา ภิกฺขุ วิภูสโน
 พุทฺโธ จ เทสฺนา สมฺญา วิญฺญาณํ สฺปิโน ชิโน.

ค. ธรียติ ธริตพฺโพติ वा ธมฺโม, เทสียติ เทสิตพฺพาติ वा
 เทสฺนา, ภูชียติ ภูชิตพฺพนฺติ वा โภชนํ.

ตถา-

ทุพฺภโร ภาสีโต ภฏฺโง สฺมาปตฺติ จ นนฺทนํ
 ทุพฺโพโร ภาวนา ภุตฺติ กมฺมมฺจ คติ พุชฺฌนํ.

ฌ. รณฺชนฺติ สตฺตา เอเตนาติ ราโค, ภาสนฺติ ชนา เอตายาติ
 ภาสา, วาริตํ ตายนฺติ อเนนาติ วาริตํ.

ตถา-

ปโตโท วินโย วาจา ทาโร ทานญจ เจตนา
 ปมาณํ กรณํ มนฺตา ชาโร วากฺยญจ เทสฺนา.

ง. ทาทพุโพ อสฺสาติ ทานีโย, สมฺมา ปทียเต ยสฺสาติ สมฺปทานํ.

ตถา

จ. ภายนฺติ สตฺตา เอตสฺมาติ ภิโม, อเปจฺจ อาททาติ เอตสฺมา-
 ติ อปาทานํ.

ตถา-

มุลํ เหตุ นิทานญจ สมฺภโว ปภเวน จ
 สมฺภูจฺจนาหาราลมฺพํ ปจฺจโย สมฺทเยน จ.

ฉ. อวกสนฺติ ปตฺติฏฺจหนฺติ เอตฺถาติ โอกาโส, สห ภาสนฺติ
 เอตฺถาติ สภา, รา สทฺโท ตายติ นิชฺชติ เอตฺถาติ รตฺติ, อธิกรียติ
 เอตฺถาติ อธิกรณํ.

ตถา-

อาสโย โคจโร จานัน	ภาชนํ ภูมิ วาลธิ
อาสนํ สยนํ เสนา	เสยยา อาวสโถมุพฺพิ.

๓๕๒. อิจฺเจวํ-

เย จ วากุเยสุ กตฺตาที	นิปฺพนฺเน เตว สาธิตา
เต ตู ภาเวน กตฺตาที-	นตฺถาว สาธนา มตา.

๓๕๓. กิจฺเจ ตู ภาโว จ กตฺตา	กมฺมมฺยจ กรณํ ตถา
สาธนา จตุธา เยวํ-	นุญฺฉาตา สาธนณฺณฺภิ.

ยถา-

ปาปียเต ปาปนํ วา ปาปณียํ ปาปนกริยา, นิทฺฐาเรตฺวา ยาตีติ
นียฺยานิโย มคฺโค, คยฺหเต คเหตุพฺโพติ คหณิโย ทถฺโฐ, นหายติ
เอเตนาติ นหาณียํ จุณฺณนฺติ.

๓๕๔. กิจฺจนฺตา ปฺน เปสายํ-	ติสฺสฺสเค ปตฺตกาสิเย
อวสฺสกาธมิเณสุ	สิยฺํ สกฺกาเรหฺสวปี.

๓๕๕. ตตฺถ-

เปสนํ นาม อาณตฺติ	อชฺฌेสนํ ตถาปรํ
อนฺุณฺฉา'ติสฺสฺสโค นาม	กตฺตพฺพสฺส จ ปุจฺจโต.
ปตฺตกาโลติ สมฺปตฺต-	กาลาโรจน'มุจฺเจเต
อวสฺสกาธมิ' ตํ วุตฺตํ	กมฺมํ เอกนฺตกาเรยํ.

อธมิโณติ อธิณฺสส ทานีญจจาปิ ธารณํ
 สมตฺถตา ตู สกุกฺตฺโถ อโรหิ นาม ภพฺพตา.

ยถา-

กตฺตพฺพํ ภาวตา กมฺมํ โภตฺตพฺพํ โภชนํ ตยา
 อชฺฌเมยฺโย ภาวตา คนฺโถ เคหํ เม การิยํ ตยา.
 ทานีญํ เม สตํ โภตา ธารณีญํ อธิณฺ ตยา
 ภตฺตํ โภตา ปจนีญํ กตฺตพฺพํ กุสฺลํ ตยาติ.

๓๕๖. เอกปเท สตฺตสาธนนโย.

ก. อสนํ ภวนํ อตฺโถ วุฑฺฒิ, อสฺติ ภวตีติ อตฺโถ ปโยชนํ, อริยตี
 ฌายตีติ อตฺโถ อภิเชยฺโย, อสฺติ ภวตี เตนาติ อตฺโถ ปทตฺโถ, อสฺติพฺโพ
 นาเสตฺตพฺโพ อสฺสาติ อตฺโถ นาสนํ, อสฺติ ผลเมตฺตสมฺมาติ อตฺโถ การณํ, อสฺติ
 ปตฺติฏฺจานภาเวเน เตตฺถาติ อตฺโถ วตฺถุ.

ข. ธารณํ ฐริยเตติ วา ฐมฺโม สภาโว, อตฺตโน ผลํ ฐาเรตีติ
 ฐมฺโม มคฺโค, ฐริยตี ปณฺหิเตหีติ ฐมฺโม ปริยตฺติ, ฐาเรนตี สตฺตา
 เอเตนาติ ฐมฺโม ฌาโย, ฐริตฺตพฺโพ ปุเรตฺตพฺโพ อสฺสาติ ฐมฺโม คฺุณ, ฐาเรตี
 ผลเมตฺตสมฺมาติ ฐมฺโม การณํ, ฐริยตี สุขํ เตตฺถาติ ฐมฺโม นิพฺพานํ.

ค. วณฺณนํ ปกาสนํ วณฺณียเต วา วณฺโณ รูปํ, วณฺเณติ
 ปกาเสตีติ วณฺโณ คฺุณ, วณฺณียตี ปกาสิยตีติ วณฺโณ สณฺจานํ, วณฺเณนตี
 กเถนตี เอเตนาติ วณฺโณ อกฺขรํ, วณฺเณตฺตพฺโพ อสฺสาติ วณฺโณ ชาติ,

วณฺเณติ ปกาเสติ ผลเมตสฺมาติ วณฺเณ การณํ, วณฺเณติ ปริมาณติ
เอตฺถาติ วณฺเณ มริยาโท.

ฌ. สมฺนุตฺโต อยํ คมนํ สมโย สมวาโย, สมฺมา เอติ พุชฺฌตีติ
สมโย อวโพโธ, สมฺมา อยิตฺตํ ฌาตฺตํ สมโย สภาโว, สมฺนุตฺติ
สํคจฺจนฺติ ฐมา เตนาคิ สมโย กาลอ, สํ ปุณฺนํ อยิตฺตํ อสฺสาติ
สมโย ลาภอ, สฺมาคเม เอติ ผลเมตสฺมาติ สมโย การณํ, สเมติ สฺมา
คจฺจนฺติ เอตฺถาติ สมโย ชฺเณ.

สตฺตสาธนปพฺพ.

- ๓๕๗. สาธนตฺถอ จ กาลตฺถอ ฐาตฺวตฺถอ จ สกตฺถอ
- ปจฺจยา จตฺฐาตฺถเณ กิเตฏฺฐาสิตี เกทโต.
- ๓๕๘. ปจฺจปุณฺนาตีตาคามี ติกาลํ นุตฺตกาลิกํ
- สาธนสตฺตํ กิต- นามํ ฉฐา ปตฺติจฺฉิตฺตํ.

อิติ ปทสงฺคเห กิตติธรรมวิภาโค นาม ปญฺจโม ปริเฉโท.

๖. อพยยวิภาค

๓๕๙. วิภตฺตํ ปณฺจธา นามํ	นามนามาภิเษกโต
สมฺปโตโต'วสโร ทานิ	อพฺยยานิ วิภชฺชิต्तुํ.
สทิสํ ตีสุํ ลิงฺเคสุํ	สพฺพาสูํ จ วิภตฺติสูํ
วจนฺตสุํ จ สพฺพेषुํ	ยํ น พฺเยติ ตทพฺยยํ.
ตณฺจจาปี อุปสคฺโค จ	นิปาโต จาติ ทุพฺพิธํ
กมา ทานิ สรุเปน	อตุเถน จาปี นียเต.

อุปสคคปท

๓๖๐. ตตฺถ หิ-
- ป-ปฺรา-นิ-นฺยุ-ทฺ-สํ-วิ- วา-นุ-ปรี-ธฺยา-ภิ-ปติ
- สฺวา'ตฺยา'ปฺยา'ปฺ'เป'ตานิ อุปสคฺคานิ วีสติ.
๓๖๑. ตตฺถ ป

ปกारे पठाने अनूतो-	गावे वीक्येत्प्रपरे
गुस्तुगे दित्तिनिपणने	सन्तने वित्तिस्तरे.
पसंसक्तिहिसासु	पतुणायमनाविले
तसुसने समुगातिसु	पोपसकुको पतिसुसति.

๓๖๒. प्रा

प्राशयकतिहानि-	पुणिलेमेसु विकुमे
गुस्तुगामसनातिसु	प्रासतुतो पतिसुसति.

๓๖๓. नि

उपरारणागावेसु	पातुकुमे पेवसेने
उवारणुपमासु	निकुखने ज विगाखने.
निकुकेते निएरणे	निसुसेसे ज निएरणे
मोगुखे'साननेगातिसु	निसुतुतो समुपतिसुसति.

๓๖๔. नी

उवारणे ज निएरे	निकुकेते नी पतिसुसति.
----------------	-----------------------

๓๖๕. उ

उकुकेते पातुगावे ज	पफलुगे पकासने
सुरुपगणे तकुखे	उदुठलागे ज समुगावे.
समित्तिदुत्तिमोगुखेसु	उतुठकुमे ज सुत्तिये
वीके निसुसयातिसु	उसुतुतो समुपतिसुसति.

๓๖๖. ทู

กิจฉนาภาวาสมิทฐิสฺสุ	อโสกเน วิวณฺณนิเย
กุกฉิตานนุทนาทิสฺสุ	ทุสทฺโท สมฺปทิสฺสติ.

๓๖๗. สั

สมาहिते สโมธานे	สัสมฺรณเ จ สงฺคเม
สมนฺตปฺปกเ ปิธานे	ปภาวตุเถ จ สงฺคเห.
สมิทฺทิสหฺกฺสตุเถ	ปฺปฺชสาธฺฐิสฺสุ สงฺชิเป
วิธานาภิมุขาทิสฺสุ	สัสมฺทฺโท สมฺปทิสฺสติ.

๓๖๘. วิ

ปาตุภาวทฺฐราภาว-	วิโยคิสฺสริยจฺจเย
วิรูปฺตฺถวิเสสาทิ-	กมฺเม วิวิทฺติสฺสเย.
อนวณฺณานาภิมุข-	ภาสกุจฺเจสฺสุ วิคฺคเต
วิรุทฺถกฺลหาทิสฺสุ	วิสทฺโท สมฺปทิสฺสติ.

๓๖๙. ฮว

เทสพฺยาปนิกิณฺจตุธา-	โธภาเคสฺสุ จ ชานเน
เถยฺยสฺสุทฺธิปริภาว-	วิโยเคสฺสุ จ หายเน
ธมาเถ วินิจฺฉยาทิสฺสุ	ฮวสทฺโท ปทิสฺสติ.

๓๗๐. ฮนุ

<p> วิชายิตฺถมฺภูตฺกฺขาน- ปจฺฉา'โธภาคหีนฺสุ นฺุจฉินฺนानฺุวตฺตาทิ- </p>	<p> ลฺกฺขณฺสุ จ สาทิสฺ ภูตฺตฺเถ'นฺุคเต หิต- สฺว'นฺุสทฺโท ปทิสฺสติ. </p>
--	---

๓๗๑. ปรี

<p> ปริจฺเฉเต สมฺนตฺตฺเถ วิชาทิตฺสุ ปุชฺชายํ นินฺวาสนอวณฺเณสฺ โสเก จ พฺยาปนาทิสฺ </p>	<p> โทสฺกฺขานเ จ วชฺชเน อาลิงฺคเน จ ชานเน. ตตฺวมฺหิ เจว โภชเน ปรีสทฺโท ปทิสฺสติ. </p>
--	--

๓๗๒. อธิ

<p> ปาปฺเณ จ อธิภูจฺจเน อธิเก อฺุปริตฺเต จ นิจฺฉเย ภาตนาทิสฺ </p>	<p> อชฺฌายเน อีสฺสรียเ อธิภาเว วิเสสเน อธิสทฺโท ปทิสฺสติ. </p>
---	--

๓๗๓. อภี

<p> อภิมฺุขยวิสิฏฺเฐสฺ ปุชฺชากุลสฺารุเปสฺ อธิเกจฺจาทิอตฺเถสฺ </p>	<p> อฺุทฺธกมฺเเม จ วทฺฒเน วิชาทิสฺ อตฺจฉเน อภิสทฺโท ปทิสฺสติ. </p>
---	--

๓๗๔. ปติ

<p> ปติทานาภิมฺุขเยสฺ สทิสฺ ปตินิธิมฺหิ </p>	<p> วาจาทานเ นีวตฺตเน ปฏฺิจฺเจ ปฏฺิโพธเน. </p>
---	---

สมุททาทเน จ วิจฺฉาที- สฺวาทาเน ปฏฺิเสธเน
ภาเค ปตฺติคตาทีสุ ปตฺติสทฺโท ปทิสฺสติ.

๓๗๕. สฺ

โสภณตฺเถ สฺขตฺเถ จา- ติสฺสเย จ สมิทฺธิยํ
สฺมฺมฺจฺจสมฺมารตฺถาทีสุ สฺสทฺโท สมฺปทิสฺสติ.

๓๗๖. อา

อาภิมุขยาทิกมฺมุทฺธ- กมฺเมสุ ปริสฺชชเน
สมิํปา วุหฺนปตฺตีสุ อิจฺฉายํ ปริพฺนฺธเน.
มริยาทาภิวีธีสุ อฺทฺธงฺคเม นิवासเน
ปตฺติภฺจาวิมฺหยาทีสุ อาสทฺโท สมฺปทิสฺสติ.

๓๗๗. อติ

อติกกมาติกฺกนฺตฺนโต- ภาเค ภุสฺตฺถตฺติสฺสเย
ปสฺสํสาทพฺพชฺชาที- สฺว'ตฺติสทฺโท ปทิสฺสติ.

๓๗๘. อปี

ปญฺหาสมุททาทนาเปกฺข- ครหาสุ สมฺจฺเจเย
อาสีสฺตฺถสฺวราที- สฺว'ปิสทฺโท ปทิสฺสติ.

๓๗๙. อป

ปฺชวาชฺชนนิตฺเตสา- ปคเตสุ ปทฺสฺสเน
โวจริกาครหาทีสุ อปสทฺโท ปทิสฺสติ.

๓๘๐. อุป

อธกูปคมปริ-	ภาเวสุ อุปตติย
ปุกพกมสมปตถ-	ภุสตุเถสุ นวตติย.
คยหการโทสกุขานา-	นสนสุ จ ยุตติย
สณณายั ตุขยปฐาตี-	สุ'ปสทโท ปทิสสตี.

๓๘๑. อิจเจเต-

นามาขยาดาน'มูเปจจ	อดถ'เมสั ปสชชเร
วีสเสณจ กโรนตีตี	อุปสคคาคี วุจจเร.

๓๘๒. เตสุ จ-

ธาทวตถั พาทเต โภจ	โภจ ตทนวุตตเต
ตทเวณโย วีสเสตี	อุปสคคคตี ตีธา.

๓๘๓. ปรีภยอนุปตติจเจเต ปทาน'มาทิมนตธา
 เสสา สพเพ ปทาทิมฮี กทาจี เนว มนตธา.

อุปสคคปพ.

นปาทปท

๓๘๔. สมหารวิกปตถ-	นีสธปฐณตถกา
อสตุววจกา พหุ	เนปาคีกาตี วุจจเร.

๓๘๕. ตตถ หี-

- สมหาหารตรีตเร พุยติเรเกวธารณ
 สมุจเจ จานวาชเย จสทโท ปทปุรณ.
 ๓๘๖. วาวิกปเป ววตถิตเต อุปมานे สมุจเจ
 อ น โน มา อลं หลั เอเต นิเสธเนปิ จ.
 ๓๘๗. ปทตถปุรณานัน ตุ วเสน ปุรณัน ทุธา
 วิภตตีนิ ยุตตายุตต- เกเทน ทุตियิ์ ทุธา.
 ๓๘๘. ตตถ-
 ยคฺเช เว ชลฺ วถสฺสุ เอวํ วา โว ตโต สฺกํ
 อโถ ปน หเว เอนํ เสยฺยถิทํ ตุ กิว ตํ.
 ยถา นํ ห อถ ว จ วต หํ จรหิ กหํ
 อานํ หิ โขตฺเยกตฺตีส สियิ์ เต ปทปุรณา.
 ๓๘๙. อตถปุรณสฺ ปน-
 อตถิ สกฺกา จ ลพฺภา จ ปจมายิ์ ภวานฺติเม
 ทิวา ภियโย นโม เอเต ปจเม ทุตฺติเยปิ จ.
 ๓๙๐. อาวฺโส रे อเร อมฺโภ หมฺโภ โภ มาริสฺสา ภณ
 สมฺมา हे चे हरे सम्म मारिसामनुत्तेने อิม.
 ๓๙๑. สมฺมา มิจฺฉา สยิ์ สามิ ปจจตฺตํ กิณฺติ สํ สห
 วินา สกฺขิ จ โส-โต-ธา- ปจจยฺนตา จ ตติเย.
 ๓๙๒. กาทเว กาทฺมุจฺจาที ตเว-ตฺวานฺตา จตฺตฺติยิ์
 ทิฆฺโส ราชโตจฺจาที โส-โต-ทฺนตา ตุ ปญฺจเม.

๓๙๓. สมนฺตา ติริยํ เหฏฺฐา ปรีโต อภิโต รโห
 สามนฺตา สมฺมุขา อาวิ เอกมฺนตํ สมนฺตโต.
 อชฺฌตฺตํ พาทิรํ อุทฺธํ เอกชฺฌํ อนฺตรํ อโร
 พหิทฺฐา พาทิรา อุจฺจํ ปารํ ปรมฺมุขา ตีโร.
 อนฺตํ อารา อปาจันํ ปจฺฉา อุปฺริ อารกา
 อนฺโต โอรํ หุรํ นีนํ ปุเร กุวจฺนิ อนฺตรา.
 พหิ เปจฺจ กุวฺจิ จาปิ หี หํ โต ถ ตฺร หิณฺจัน
 อิจฺเจเต ปจฺจยนฺตา จ สตฺตมยตฺเถ ภาวนฺติ เต.

๓๙๔. สมฺปติ อายตี หิโยโย ปาโต อชฺช อภิกุชฺฌนํ
 กาลํ กลลํ ทิวา รตฺติ อภินฺหํ สตฺตํ ปโร.
 สชฺช สายํ มุหุํ นิจฺจํ ภูตฺตฺตํ ปุรา ปุเร
 สุเว เสว อุตฺตรสุเว อปรชฺช ปรสุเว.
 รตฺตํ สชฺช มุหุตฺตํ จ ฐฺนา-ธิ-รหิ-ทาจัน
 ทานิ-ทาปจฺจยนฺตา จ ภาวนฺติ กาลสตฺตเม.

วิภตฺตियุตฺตํ.

๓๙๕. อวิภตฺตियุตฺเตสุ จ-
 อปฺเปวนาม อปฺเปว หนุ โข เอเต ตุ สํสเย
 ธีรตฺถุ ครหตฺถเว ตถาหิ หิ จ ทฬฺหิย.

๓๙๖. อฑฐา กามํ สสภกํ จ ชาตฺจุเจเน ตคฺชฺม ชาตฺตุ จ
 อณฺณทตฺถุ'ตฺเตยกํสฺตฺเถ เอวสทฺโท'วธารณฺ.
๓๙๗. อมา สห สมนํ สทฺธิ อิจฺเจเต สมานกฺริเย
 วิสุํ ปุถ อสงฺฆาเต นानา ปุถุ พหุพฺพิเช.
๓๙๘. ยาวตา ตาวตา ยาว ตาว กิว กิตฺตาวตา
 เอตฺตาวตา ปริจฺเจเท กิญฺจาปิ ตฺถ อนุคฺคเห.
๓๙๙. อิติ เหตุนิทฺสสน- วากฺยปริสมตฺติสฺสุ
 อิตฺถํ นิทฺสสนเนยฺว กิญฺจิ ครห'นุคฺคเห.
๔๐๐. เสยฺยถาปิ ยถา นาม ยถาว ยถาปิ วย
 เสยฺยถาปิ นาม ยถา ยถาว ยถา หิ อิว.
 เอวเมว ตถา นาม เอวเมวํ ยถริว
 เอวปิ ตถา หิ ตถา ตถเอวํ ตถริว
 ตถาปิ ปฏฺฐิภาคตฺเถ เอกวีส ภาวนฺติ เต.
๔๐๑. ยถา ตฺถ โยคฺคตฺตายณฺจ วิจฺฉายํ ปฏฺฐิปาฏิยํ
 นิทฺสสนเน'ตฺตฺวิยตฺเถ ปทตฺถา'นตฺตฺตฺตฺยํ.
๔๐๒. วินา จ รหิตา ริเต วิปฺปโยเค ภาวนฺติ เต
 มน'มีสภ'มปฺปตฺเถ ฐวํ เอกํสีเก ธิเร.
๔๐๓. ตฺวณฺถํ สุวจิรํ ตฺถณฺถํ ชิปฺป'มาสุํ ลหุํ อลํ
 สีมฺมहि อญฺจ อิจฺเจเต นุ นามตฺเถ'วธารณฺ.

๔๑๓. นานันฺ ตู อสทิสตเถ หา วิสาเท นิตสฺสเน
 กเตสทโท ปฏิจฺจตเถ ยมฺเจ ตู ปฏฺฐิเสธเน.
๔๑๔. สจฺฉิสทโท ตู ปจฺจกฺเข กิณฺตุ วิเสสฺปฺจฺฉเน
 สณฺธิกัํ ตู จ มนฺทตเถ หนฺท เว อวสซฺชเน.
๔๑๕. นนฺุ จจฺจนฺตวิโรธะ กถํ อูปายปฺจฺฉเน
 กถฺยหิ ปน กิจฺจตเถ ตุนาทฺยนฺตอ อุสฺสุกฺกเน.
๔๑๖. สุวตฺถิ สฺสวตฺถิ อาสีเส กิสุ กิ วตฺถุปฺจฺฉเน
 สาธฺวายาจนปาสฺสา- นฺุโมเท สมปฏฺฐิจฺฉเน.

อวิภตฺตียุตฺตํ.

๔๑๗. เอวํ-

สมฺจุจฺยปฺปฺรณาทิ- อตฺถา อสฺตวฺวากา
 ปทาน'มาทิมชฺฉนฺเต นิปตฺนตฺตี นิปาทิกา.

นิปาทปพฺพํ.

๔๑๘. เอตฺตาวตฺตา-

ลิจฺจการนฺตเกเทน วิภชฺชิตํ ยถารหํ
 ปทํ สฺยทวิภตฺตยนฺตํ ฉพฺพิธา ปรีนฺนิจิตํ.

๔๑๙. ตตฺถ หิ-

ก. ปฺุลฺลิจฺจค'มิตฺถิลิจฺจคฺยจ นปฺุสกํ ติลิจฺจิกํ
 อลิจฺจคฺยเจติ ลิจฺจเคน ปญฺจธา ปรีนฺนิจิตํ.

- ข. เทว นามานิ สมาสฉจ ตทฐิตํ โอปสคฺคิกํ
เนปาทิกนฺติ ปทโต ฉธาว ปรินิฏฺฐจิตํ.
- ค. อวณฺณนฺตํ ยวณฺณนฺตํ โอการนฺตํ ตถาปรํ
นิคฺคหิตนฺติ ปกติ- เกเทนฏฺฐจวิธา จิตํ.
- ฌ. ฉพฺพิธา ปริจฺเจเทน สตฺตวีสติ ปพฺพโต
นวตาลีสสตธา ปฺน ชุทฺทกปพฺพโต.
- ง. ปทานํ ตฺ สุหสฺสฉจ สตฺตสฺตํ ปมาณโต
คาถาโต ติสตฺตญฺเจว นวาสิตี จ อทฺฐโต
เตวีสํ นิจฺฉยโต ตฺ สตฺตตาลีสํ ภาเว.

๔๒๐. อิตฺถเอห โปราณวโรปเทสํ
สงฺคยฺห นานาวิธนามิกานํ
สาโรปเทโส คทิตโต สฺมา'ยํ
สมฺมุลลตํ โสตุมนฺโสเกชนฺติ.

อิติ ปทสงฺคเห อพยวิภาโค นาม ฉฺฉฺฉฺจ ปริจฺเจโท.

สฺยาทฺยนฺตกณฺโฑ.

&&&&

๗. อาชญาตวิภาค

๔๒๑. สุธาทยนุตานิ ปทาเนวํ วิภตฺตานิ ปการโต
กุริยาถกฺขณํ ตฺยาทยนุตํ อาชญาตํ ทานิ วุจฺจติ.

๔๒๒. ยํ ทิกาลํ ทิปฺริสํ กุริยาวาจิ ทิการกํ
อตฺลิจฺจํ ทฺวิวจนํ ตทาชญาตนฺตติ วุจฺจติ.

๔๒๓. เอตฺถ หิ-
นกาลิกวิธานญจ วิกรณวิธานกํ
ธาทูปจฺจยวิธานํ นามโยคํ จตุพฺพิธํ.

๔๒๔. ตตฺถ-
ก. วตฺตมานญจ อาถนตฺติ ปริกปฺป'มตีตํ
นาคตํ กาลาติปตฺติ กาล'มิจฺเจว นพฺพิธํ.
ข. วิภตฺติโยฎฺฐธา วุตฺตา วตฺตมานา จ ปญฺจมี
สตฺตมี จ หิยฺยตฺนี อชฺชตฺนี ปโรกฺขตา
ภวิสฺสนฺตี จ กาลาติ- ปตฺตีติ ชาติเกทโต.

- ค. ฉ ปุพฺพพานิ วิภตฺตีนํ ปรสฺสสปทนามกํ
 ตานิ โหนฺติ กตฺวตเถว น ตฺถ ภาเว จ กมฺมนิ.
- ฌ. ฉ ปุพฺพพานิ วิภตฺตีนํ อตฺตโนปทนามกํ
 ตานิ ตีสุปิ ภาเว จ กมฺเม ตเถว กตฺตริ.
- ง. ปทฺเสสุ ทฺวีสุ เทว เทว จ ปจฺมมชฺฌิมุตฺตมา
 ปุริสา นาม-ตฺมฺหเม วุตฺเต ยุตฺตา จ เต กมา.

สณฺญาปริภาสานิทฺเทโส.

๔๒๕. อตฺตรายํ-

วตฺตมานา

เอกวจนํ	พหุวจนํ	ปุริโส	โยโค	ปทํ
ติ	อนฺติ	ปจฺม	นาม	ปรสฺสสปท
สิ	ถ	มชฺฌิม	ตฺมฺห	ปรสฺสสปท
มิ	ม	อฺตฺตม	อมฺห	ปรสฺสสปท
เต	อนฺเต	ปจฺม	นาม	อตฺตโนปท
เส	วฺเห	มชฺฌิม	ตฺมฺห	อตฺตโนปท
เอ	มฺเห	อฺตฺตม	อมฺห	อตฺตโนปท
ปุริโส	ภาวติ,	ปุริสา	ภานฺติ	
ตฺวํ	ภาวสิ,	ตฺมฺเห	ภาวถ	
อหํ	ภาวามิ,	มยํ	ภาวาม	

ปฐิสเ	ภวเต,	ปฐิสา	ภวานเต
ตวั	ภวเส,	ตุมเห	ภววเห
อหิ	ภเว,	มยิ	ภวามเห

ตถา-

เอกวจัน	พหุวจัน
ปจติ	ปจนุติ
ปจสิ	ปจถ
ปจามิ	ปจาม
ปจเต	ปจนุเต
ปจเส	ปจวเห
ปजे	ปจามเห

คจฺจติ, คเมติ, ชฺมฺมติ	คจฺจนุติ, คเมนุติ, ชฺมฺมนุติ,
	คจฺจเว

คจฺจสิ, คเมสิ, ชฺมฺมสิ	คจฺจถ, คเมถ, ชฺมฺมถ
------------------------	---------------------

คจฺจามิ, คเมมิ, ชฺมฺมามิ	คจฺจาม, คเมม, ชฺมฺมาม
--------------------------	-----------------------

คจฺจเต, คเมเต, ชฺมฺมเต	คจฺจนุเต, คเมนุเต, ชฺมฺมนุเต,
	คจฺจเว

คจฺจเส, คเมเส, ชฺมฺมเส	คจฺจวเห, คเมวเห, ชฺมฺมวเห
------------------------	---------------------------

คจฺजे, คเม, ชฺมฺเม	คจฺจามเห, คเมมเห, ชฺมฺมามเห
--------------------	-----------------------------

อัยํ ตาว กตฺตฺวาจกานํ นโย.

คจฺฉียติ, คมียติ, ฆมฺมียติ	คจฺฉียนฺติ, คมียนฺติ, ฆมฺมียนฺติ
คจฺฉียสิ, คมียสิ, ฆมฺมียสิ	คจฺฉียถ, คมียถ, ฆมฺมียถ
คจฺฉียามิ, คมียามิ, ฆมฺมียามิ	คจฺฉียาม, คมียาม, ฆมฺมียาม
คจฺฉียเต, คมียเต, ฆมฺมียเต	คจฺฉียนฺเต, คมียนฺเต, ฆมฺมียนฺเต
คจฺฉียเส, คมียเส, ฆมฺมียเส	คจฺฉียวฺเห, คมียวฺเห, ฆมฺมียวฺเห
คจฺฉีเย คมีเย, ฆมฺมีเย	คจฺฉียามฺเห, คมียามฺเห, ฆมฺมียามฺเห

อัยํ กम्मวาจกนโย.

เอวํ สพฺพตฺถ.

๔๒๗. ปจฺจุปฺปนฺเน อฺปาตีเต	กทา กรหิ'นาคเต
เอกั'สว'สฺสมภาวียา	นियมตฺถे จ'นาคเต
วตฺตมานา ปุเร-ปุรา-	ยาวโยเค จ'นาคเต.

วตฺตมานกาลิกั.

ปณฺจมี

๔๒๘. ปณฺจมี ตฺถ อนุตฺถุ หิ ธ มิ ม, ตํ อนุตฺถํ สฺสุ วุโห เอ อามเส.

กตฺตฺววจโก.

ภาวตฺถุ	ภาวนตฺถุ
ภาว, ภาวาหิ	ภาวถ
ภาวามิ	ภาวาม

ภาวดี	ภาวนุต
ภาวสุสุ	ภาววุโห
ภาเว	ภวามเส
ปจตุ	ปจนตุ
ปจ, ปจาหิ	ปจถ
ปจามิ	ปจาม
ปจดี	ปจนุต
ปจสุสุ	ปจวุโห
ปजे	ปจามเส
คจฉตุ, คมตุ, ชมมตุ	คจฉนตุ, คเมนตุ, ชมมนตุ
คจฉาหิ, คจฉ, คมาหิ, ชมมาหิ	คจฉถ, คเมถ, ชมมถ
คจฉามิ, คมามิ, ชมมามิ	คจฉาม, คเมม, ชมมาม
คจฉดี, คมดี, ชมมดี	คจฉนดี, คเมนดี, ชมมนดี
คจฉสุสุ, คมสุสุ, ชมมสุสุ	คจฉวุโห, คเมวุโห, ชมมวุโห
คจฉเ, คเม, ชมเม	คจฉามเส, คมามเส, ชมมามเส
๔๒๙. กम्मวาจโก.	
อนุกุยตุ, อนุกุยยตุ	อนุกุยนตุ, อนุกุยยนตุ
อนุกุยยาหิ, อนุกุยยาหิ	อนุกุยถ, อนุกุยยถ
อนุกุยยามิ, อนุกุยยามิ	อนุกุยยาม, อนุกุยยยาม
อนุกุยดี, อนุกุยยดี	อนุกุยนดี, อนุกุยยนดี

อนุกุยฺยสฺส, อนุกุยฺยสฺส	อนุกุยฺยวฺโห, อนุกุยฺยวฺโห
อนุกุยฺเย, อนุกุยฺเย	อนุกุยฺยามเส, อนุกุยฺยามเส
ปจฺจตฺ	ปจฺจนฺต
ปจฺจหิ, ปจฺจ	ปจฺจถ
ปจฺจามิ	ปจฺจาม
ปจฺจตํ	ปจฺจนฺตํ
ปจฺจสฺส	ปจฺจวฺโห
ปจฺจเจ	ปจฺจามเส
คจฺฉิยฺตฺ, คมิยฺตฺ, ฆมฺมิยฺตฺ	คจฺฉิยนฺตฺ, คมิยนฺตฺ, ฆมฺมิยนฺตฺ
คจฺฉิยาหิ, คมิยาหิ, ฆมฺมิยาหิ	คจฺฉิยถ, คมิยถ, ฆมฺมิยถ
คจฺฉิยามิ, คมิยามิ, ฆมฺมิยามิ	คจฺฉิยาม, คมิยาม, ฆมฺมิยาม
คจฺฉิยตํ, คมิยตํ, ฆมฺมิยตํ	คจฺฉิยนตํ, คมิยนตํ, ฆมฺมิยนตํ
คจฺฉิยสฺส, คมิยสฺส, ฆมฺมิยสฺส	คจฺฉิยวฺโห, คมิยวฺโห, ฆมฺมิยวฺโห
คจฺฉิเย, คมิเย, ฆมฺมิเย	คจฺฉิยามเส, คมิยามเส, ฆมฺมิยามเส

๔๓๐. วิชฺชาณตฺตยาสิญฺจชฺชณฺณิเจ สปกกโกสยาจเน
 ปญฺจมี นิมนฺตนามนฺเต สมฺปฺจฺญาตฺตจ ปตฺถเน.

อาณตฺติกาลิกิ.

สฺตฺตมี

๔๓๑. สฺตฺตมี เอยฺย เอยฺยํ เอยฺยาสิ เอยฺยถ เอยฺยามิ เอยฺยาม,

เอถ เอริ์ เอถ เอยยววหิ เอยยั เอยยวมเห.

กตตววจโก.

ภเว, ภเวยย

ภเวยยั

ภเว, ภเวยยษสึ

ภเวยยถ

ภเว, ภเวยยษมิ

ภเวยยวม

ภเว, ภเวถ

ภเวริ์

ภเว, ภเวถ

ภเวยยววหิ

ภเว, ภเวยยั

ภเวยยวมเห

ปเจ, ปเจยย

ปเจยยั

ปเจ, ปเจยยษสึ

ปเจยยถ

ปเจ, ปเจยยษมิ

ปเจยยวม

ปเจ, ปเจถ

ปเจริ์

ปเจ, ปเจถ

ปเจยยววหิ

ปเจ, ปเจยยั

ปเจยยวมเห

คจเจยย, คเมยย,

คจเจยยั, คเมยยั, ษมเมยยั,

ษมเมยย

คจจั, คมุ

คจเจยยษสึ, คเมยยษสึ,

คจเจยยถ, คเมยยถ,

ษมเมยยษสึ

ษมเมยยถ

คจเจยยษมิ, คเมยยษมิ,

คจเจยยวม, คเมยยวม,

ษมเมยยษมิ

ษมเมยยวม

คจเจถ, คเมถ, ษมเมถ

คจเจริ์, คเมริ์, ษมเมริ์

คจฺเจโถ, คเมโถ,

ชมฺเมโถ

คจฺเจยฺยํ, คเมยฺยํ,

ชมฺเมยฺยํ

คจฺเจยฺยาวุโห, คเมยฺยาวุโห,

ชมฺเมยฺยาวุโห

คจฺเจยฺยามเห, คเมยฺยามเห,

ชมฺเมยฺยามเห

๔๓๒. เอยฺเยยฺยาเสยฺยาเมยฺยนฺติ เอตตํ กุวจิ วิภตฺตินิ

เอยฺยสฺส จ อุมฺาเทโส สตตฺมีสุ กุทาจนํ

๔๓๓. กมฺมวาทโก.

อนฺุญฺเย, อนฺุญฺเยยฺย

อนฺุญฺเย, อนฺุญฺเยยฺยาสี

อนฺุญฺเย, อนฺุญฺเยยฺยามี

อนฺุญฺเยถ

อนฺุญฺเยโถ

อนฺุญฺเยยฺยํ

อนฺุญฺเยยฺยํ, อนฺุญฺยํ

อนฺุญฺเยยฺยถ

อนฺุญฺเยยฺยาม

อนฺุญฺเยวํ

อนฺุญฺเยยฺยาวุโห

อนฺุญฺเยยฺยามเห

ปจฺเจ, ปจฺเจยฺย

ปจฺเจ, ปจฺเจยฺยาสี

ปจฺเจ, ปจฺเจยฺยามี

ปจฺเจถ

ปจฺเจโถ

ปจฺเจยฺยํ, ปจฺเจ

ปจฺเจยฺยํ

ปจฺเจยฺยถ

ปจฺเจยฺยาม

ปจฺเจวํ

ปจฺเจยฺยาวุโห

ปจฺเจยฺยามเห

คจฺฉีเยยฺย, คมีเยยฺย,

คจฺฉีเยยฺยํ, คมีเยยฺยํ,

<p> ฌมฺมีเยยฺย คจฺฉีเยยฺยยาสิ, คมีเยยฺยยาสิ, ฌมฺมีเยยฺยยาสิ คจฺฉีเยยฺยยามิ, คมีเยยฺยยามิ, ฌมฺมีเยยฺยยามิ คจฺฉีเยถ, คมีเยถ, ฌมฺมีเยถ คจฺฉีเยโถ, คมีเยโถ, ฌมฺมีเยโถ คจฺฉีเยยฺยํ, คมีเยยฺยํ, ฌมฺมีเยยฺยํ </p>	<p> ฌมฺมีเยยฺยํ คจฺฉีเยยฺยยาถ, คมีเยยฺยยาถ, ฌมฺมีเยยฺยยาถ คจฺฉีเยยฺยยาม, คมีเยยฺยยาม, ฌมฺมีเยยฺยยาม คจฺฉีเยรํ, คมีเยรํ, ฌมฺมีเยรํ คจฺฉีเยยฺยยาวิห, คมีเยยฺยยาวิห, ฌมฺมีเยยฺยยาวิห คจฺฉีเยยฺยยามเห, คมีเยยฺยยามเห, ฌมฺมีเยยฺยยามเห </p>
<p> ๔๓๔. ปริกปฺปวิธฺยชฺฉนิฏฺฐจา- สมตฺถารหาติสคฺค- สตฺตมี'นฺมตฺติกาล- </p>	<p> มนฺตเน จ นิมนฺตเน ปตฺตกาเล จ เปสเน สมปฺचारณปตฺถเน. </p>

ปริกปฺปกาลิกํ.

หิยฺยตฺตนี

<p> ๔๓๕. หิยฺโย ภวา หิยฺยตฺตนี ปโรกฺขา อกฺขานํ ปโร </p>	<p> อชฺช ภวา อชฺชตฺตนี ติสฺโส อตฺตีกาลิกา. </p>
<p> ๔๓๖. อการสฺสาคโม'ตฺเตเต อกาโร หิยฺยตฺตนินฺย </p>	<p> ปทาโท กฺวจิ โอสฺส จ กมฺเม โถ กฺวจิ ตฺถสฺส จ. </p>

๔๓๗. หิยยตุตตี ออ อู โอ ตถ อัมหา, ตถ ตถุ เส วุหิ อี มหเส.

กตตุวากโก.

อภาวา, ภาวา

อภาวู, ภาวู

อภาโว, ภาโว, อภาว, ภาว

อภาวตถ, ภาวตถ

อภาวํ, ภาวํ

อภาวมหา, ภาวมหา

อภาวตถ, ภาวตถ

อภาวตถุ, ภาวตถุ

อภาวเส, ภาวเส

อภาววุหิ, ภาววุหิ

อภาวี, ภาวี

อภาวมหเส, ภาวมหเส

อปจา, ปจา

อปจฺ, ปจฺ

อปโจ, ปโจ, อปจ, ปจ

อปจตถ, ปจตถ

อปจํ, ปจํ

อปจมหา, ปจมหา

อปจตถ, ปจตถ

อปจตถุ, ปจตถุ

อปจเส, ปจเส

อปจวุหิ, ปจวุหิ

อปจึ, ปจึ

อปจมหเส, ปจมหเส

อคจณา, คจณา,

อคจฺ, คจฺ,

อคมา, คมา,

อคมฺ, คมฺ,

อชมฺมา, ชมฺมา

อชมฺมฺ, ชมฺมฺ

อคจฺโณ, คจฺโณ,

อคจฺตถ, คจฺตถ,

อคโม, คโม,

อคมตถ, คมตถ,

อชมฺโม, ชมฺโม,

อชมฺมตถ, ชมฺมตถ

อคจณ, คจณ, อคม, คม,

อชมม, ชมม

อคจณฺ, คจณฺ,

อคมฺ, คมฺ,

อชมมฺ, ชมมฺ

อคจณตถ, คจณตถ,

อคมตถ, คมตถ,

อชมมตถ, ชมมตถ

อคจณเส, คจณเส,

อคมเส, คมเส,

อชมมเส, ชมมเส

อคจณฺี, คจณฺี,

อคมฺี, คมฺี,

อชมมฺี, ชมมฺี

อคจณมหา, คจณมหา,

อคมมหา, คมมหา,

อชมมมหา, ชมมมหา

อคจณตถฺุ, คจณตถฺุ,

อคมตถฺุ, คมตถฺุ,

อชมมตถฺุ, ชมมตถฺุ

อคจณวหฺุ, คจณวหฺุ,

อคมวหฺุ, คมวหฺุ,

อชมมวหฺุ, ชมมวหฺุ

อคจณามหเส, คจณามหเส,

อคมามหเส, คมามหเส,

อชมมามหเส, ชมมามหเส

๔๓๘. กम्मวาจโก.

อนวภูยา, อนุภูยา

อนวภูโย, อนุภูโย,

อนวภูย, อนุภูย

อนวภูยฺ, อนุภูยฺ

อนวภูยตถ, อนุภูยตถ,

อนวภูยตถ, อนุภูยตถ

อนวภูยฺ, อนุภูยฺ

อนวภูยตถ, อนุภูยตถ

อนวภูยมหา, อนุภูยมหา

อนวภูยตถฺุ, อนุภูยตถฺุ

อนฺวภูยเส, อนุภูยเส

อนฺวภูยวฺหํ, อนุภูยวฺหํ

อนฺวภูยீ, อนุภูยீ

อนฺวภูยมฺหเส, อนุภูยมฺหเส

อปจจา, ปจจา

อปจฺจ, ปจฺจ

อปจฺโจ, ปจฺโจ, อปจจ, ปจจ

อปจจตฺถ, ปจจตฺถ

อปจจํ, ปจจํ

อปจจมฺหา, ปจจมฺหา

อปจจตฺถ, ปจจตฺถ

อปจจตฺถํ, ปจจตฺถํ

อปจจเส, ปจจเส

อปจจวฺหํ, ปจจวฺหํ

อปจจฺจี, ปจจฺจี

อปจจมฺหเส, ปจจมฺหเส

อคจฺฉียา, คจฺฉียา,

อคจฺฉียู, คจฺฉียู,

อคมียา, คมียา,

อคมียู, คมียู,

อฆมมียา, ฆมมียา

อฆมมียู, ฆมมียู

อคจฺฉิโย, คจฺฉิโย,

อคจฺฉียตฺถ, คจฺฉียตฺถ,

อคมีโย, คมีโย,

อคมียตฺถ, คมียตฺถ,

อฆมมีโย, ฆมมีโย,

อฆมมียตฺถ, ฆมมียตฺถ

อคจฺฉิย, คจฺฉิย,

อคมีย, คมีย,

อฆมมีย, ฆมมีย

อคจฺฉิยํ, คจฺฉิยํ,

อคจฺฉิยมฺหา, คจฺฉิยมฺหา,

อคมียํ, คมียํ,

อคมียมฺหา, คมียมฺหา,

อฆมมียํ, ฆมมียํ

อฆมมียมฺหา, ฆมมียมฺหา

อคจฉีตฤ, คจฉีตฤ,	อคจฉีตฤ, คจฉีตฤ,
อคมีตฤ, คมีตฤ,	อคมีตฤ, คมีตฤ,
อชมมีตฤ, ชมมีตฤ	อชมมีตฤ, ชมมีตฤ
อคจฉีตเส, คจฉีตเส,	อคจฉีตวห, คจฉีตวห,
อคมีตเส, คมีตเส,	อคมีตวห, คมีตวห,
อชมมีตเส, ชมมีตเส	อชมมีตวห, ชมมีตวห
อคจฉีตย, คจฉีตย,	อคจฉีตมฺหเส, อคจฉีตมฺหเส,
อคมีตย, คมีตย,	อคมีตมฺหเส, คมีตมฺหเส,
อชมมีตย, ชมมีตย	อชมมีตมฺหเส, ชมมีตมฺหเส

หิยยกาลิก.

อชฺชตนี

๔๓๙. กวจิ อีสฺ อุมิจฺจสฺส อี-มฺหานญฺเจว รสฺสตา
 อ-โอ-อานญจ อ-อิ-ตถา กมฺเม ยสฺส จ โลบตา.

๔๔๐. อชฺชตนี อี อุมฺ ออ ตถ อี มฺหา, อา อู เส วห อมฺ เ.

กตฺตฺววจโก.

อภาวี, ภาวี, อภาวิ, ภาวิ	อภาวุม, ภาวุม, อภาวีสุ, ภาวีสุ
อภาโว, ภาโว, อภาวิ, ภาวิ	อภาวิตถ, ภาวิตถ
อภาวี, ภาวี	อภาวิมฺหา, ภาวิมฺหา,
	อภาวิมฺห, ภาวิมฺห

อภาวา, ภาวา,	อภาวู, ภาวู
อภาวิตถ, ภาวิตถ	
อภาวิเส, ภาวิเส	อภาวิว्ह, ภาวิว्ह
อภาวํ, ภาวํ, อภาว, ภา	อภาวิมเห, ภาวิมเห
อปจี, ปจี, อปจิ, ปจิ	อปจํ, ปจํ, อปจีสุ, ปจีสุ
อปโจ, ปโจ, อปจิ, ปจิ	อปจิตถ, ปจิตถ
อปจี, ปจี	อปจิมหา, ปจิมหา,
	อปจิมห, ปจิมห
อปจา, ปจา,	อปจู, ปจู
อปจิตถ, ปจิตถ	
อปจิเส, ปจิเส	อปจิว्ह, ปจิว्ह
อปจํ, ปจํ, อปจ, ปจ	อปจิมเห, ปจิมเห
อคจฉี, อคจฉิ, อคฉฉิ,	อคจฉํ, อคฉฉํ, อคฉํ, อชฉฉํ,
อคฉิ, อคฉฉิ, อคฉิ, อชฉฉิ,	อคฉํสุ, อคฉฉํสุ
อชฉฉิ	
อคจฉโน, อคฉฉโน, อคฉโม,	อคจฉฉิตถ, อคฉฉฉิตถ, อคฉฉิตถ,
อโศ, อชฉฉโศ, อคจฉฉิ,	อคฉฉฉิตถ, อคฉฉฉิตถ, อชฉฉฉฉิตถ
อคฉฉฉิ, อคฉฉิ	
อคจฉฉิ, อคฉฉฉิ, อคฉฉิ,	อคจฉฉิมหา-มห, อคฉฉฉิมหา-มห,
อคฉิ, อชฉฉฉิ	อคฉฉิมห, อคฉฉฉิมห,
	อชฉฉฉฉิมห, อคฉฉฉิมห

อคจณา, อคณณา, อคมา,

อคจณิตุถ, อคณณิตุถ,

อคมិតุถ, อคา, อชฺฌคตา

อคจนิเส, อคณนิเส,

อคมิเส, อคิเส, อชฺฌคิเส

อคจณฺ, อคณณฺ, อคมํ,

อคจณ, อคณณ, อคม,

อคํ, อค, อชฺฌคํ, อชฺฌค

๔๔๑. ปโรกษาชฺชตนีกาลา-

อิการสฺสาคโม นิจจํ

กมฺมวาจโก.

อนฺวภูยึ, อนฺภูยึ,

อนฺวภูยิ, อนฺภูยิ

อนฺวภูโย, อนฺภูโย,

อนฺวภูยิ, อนฺภูยิ

อนฺวภูยึ, อนฺภูยึ

อนฺวภูยา, อนฺวภูยิตุถ,

อนฺภูยา

อนฺวภูยเส, อนฺภูยเส

อคจฺญ, อคณฺญ, อคฺม, อคฺ,

อชฺฌคฺ

อคจฺญิหํ, อคณฺญิหํ, อคมิหํ,

อคิหํ, อชฺฌคิหํ

อคจฺนิมฺเห, อคณฺนิมฺเห,

อคมิมฺเห อคิมฺเห, อชฺฌคิมฺเห

ติปตฺติภวิสสนฺติสฺสุ

พฺยณฺชนาทีภิตฺติสฺสุ.

อนฺวภูยฺ, อนฺภูยฺ,

อนฺวภูยีสฺ, อนฺภูยีสฺ

อนฺวภูยิตุถ, อนฺภูยิตุถ

อนฺวภูยิมฺหา, อนฺภูยิมฺหา,

อนฺวภูยิมฺห, อนฺภูยิมฺห

อนฺวภูยฺ, อนฺวภูวฺ, อนฺภูยฺ

อนฺวภูยิวฺหํ, อนฺวภูวิวฺหํ,

อนฺภูยิวฺหํ

อนฺวภูยฺ, อนฺวภาวํ, อนฺวภูยฺ

อนฺวภูยิมฺเห อนฺวภาวิมฺเห

อนฺวภูยิมฺเห

อปจฺฉี, ปจฺฉี, อปจฺฉิ, ปจฺฉิ

อปจฺฉุํ, ปจฺฉุํ, อปจฺฉีสุ, ปจฺฉีสุ

อปจฺโจ, ปจฺโจ,

อปจฺฉิตฺถ, ปจฺฉิตฺถ

อปจฺฉิ, ปจฺฉิ

อปจฺฉิมฺหา, ปจฺฉิมฺหา,

อปจฺฉิมฺห, ปจฺฉิมฺห

อปจฺจา, ปจฺจา

อปจฺจฺ, ปจฺจฺ

อปจฺฉิสฺ, ปจฺฉิสฺ

อปจฺฉิวฺหํ, ปจฺฉิวฺหํ

อปจฺจํ, ปจฺจํ

อปจฺฉิมฺเห, ปจฺฉิมฺเห

อคจฺฉีเย, อคณฺฉีเย, อคมีเย

อคจฺฉีเย, อคณฺฉีเย, อคมีเย

อคจฺฉียิ, อคณฺฉียิ, อคมียิ

อคจฺฉียิตฺถ, อคณฺฉียิตฺถ,

อคจฺฉีโย, อคจฺฉียิ,

อคมียิตฺถ

อคณฺฉีโย, อคณฺฉียิ,

อคมีโย, อคมียิ,

อคจฺฉีเยมฺหา-มฺห,

อคจฺฉีเย, อคณฺฉีเย,

อคณฺฉีเยมฺหา-มฺห,

อคมีเย

อคจฺฉีเยมฺหา-มฺห

อคจฺฉีเย, อคณฺฉีเย, อคมีเย

อคจฺฉีเย, อคณฺฉีเย, อคมีเย

อคมีเย, อคจฺฉีเยตฺถ,

อคณฺฉีเยตฺถ, อคมียิตฺถ

อคจฉียเส, อคณฉียเส,

อคจฉียว्ह, อคณฉียว्ह,

อคมียเส

อคมียว्ह

อคจฉียั, อคณฉียั,

อคจฉียิมุเห, อคณฉียิมุเห,

อคมียั

อคมียิมุเห

อชชกาลิกั.

ปโรกษา

๔๔๓. นิจจเมว ปโรกษายั

เทวภาโว สพุพธาตุนั

กวจิ กมุเม ยการสส

โลโป อสพุพธาตูกะ.

๔๔๔. ปโรกษา อ อุ เอ ตถ อัม, ตถ เร ตโต วุโห อี มุเห.

กตตุวากโก.

พภูว

พภูว

พภูเว

พภูวิตถ

พภูวั

พภูวิมุห

พภูวิตถ

พภูวิเร

พภูวิตโต

พภูวิวุโห

พภูวี

พภูวิมุเห

ปปัจ

ปปัจ

ปปัจเจ

ปปัจจิตถ

ปปัจจ

ปปัจจิมุห

ปปจิตฺถ	ปปจิเร
ปปจิตฺโถ	ปปจิตฺโห
ปปจึ	ปปจิมฺเห
ชคฺม, ชคาม	ชคฺม
ชคฺเม	ชคฺมิตฺถ
ชคฺมํ	ชคฺมิมฺห
ชคฺมิตฺถ	ชคฺมิเร
ชคฺมิตฺโถ	ชคฺมิวฺโห
ชคฺมึ	ชคฺมิมฺเห

กมฺมวาทโก.

๔๔๕. อนุพฺภวีย, อนุพฺภว	อนุพฺภวียุ, อนุพฺภวู
อนุพฺภวียเ, อนุพฺภวเ	อนุพฺภวียิตฺถ, อนุพฺภวิตฺถ
อนุพฺภวียํ, อนุพฺภวํ	อนุพฺภวียิมฺห, อนุพฺภวิมฺห
อนุพฺภวียิตฺถ, อนุพฺภวิตฺถ	อนุพฺภวียิเร, อนุพฺภวิเร
อนุพฺภวียิตฺโถ, อนุพฺภวิตฺโถ	อนุพฺภวียิวฺโห, อนุพฺภวิวฺโห
อนุพฺภวียึ, อนุพฺภวึ	อนุพฺภวียิมฺเห, อนุพฺภวิมฺเห
ปปจฺจ	ปปจฺจ
ปปจฺเจ	ปปจฺจิตฺถ
ปปจฺจํ	ปปจฺจิมฺห
ปปจฺจิตฺถ	ปปจฺจิเร

ปปัจจัตถุโ

ปปัจจิวโ

ปปัจจ

ปปัจจิมเห

ชคจณีย, ชคมีย, ชคมม

ชคจณียุ, ชคมียุ, ชคมมู

ชคจณียเ, ชคมีเ, ชคมเม

ชคจณียิตถ, ชคมียิตถ,

ชคมมิตถ

ชคจณียัม, ชคมียม, ชคมมัม

ชคจณียิมห, ชคมียิมห,

ชคมมิมห

ชคจณียิตถ, ชคมียิตถ,

ชคจณียิเร, ชคมียิเร, ชคมมิมิเร

ชคมมิตถ

ชคจณียิตถุ, ชคมียิตถุ,

ชคจณียิวโ, ชคมียิวโ,

ชคมมิตถุ

ชคมมิมิวโ

ชคจณียี, ชคมียี, ชคมมี

ชคจณียิมเห, ชคมียิมเห,

ชคมมิมเห

๔๕๖. กตสฺสสาสรณเณ กตฺต-

อจฺจนตฺตจฺณาทเนปิ จ

ทิกฺกุจาทินฺนมาเว จ

ตีสฺส เณยฺยา ปโรกฺขตา.

ปโรกฺขากาลิกํ.

อตฺตีกาลิกํ.

ภาวิสฺสนตี

๔๕๗. ภาวิสฺสนตี สฺสตี สฺสนตี สฺสสิ สฺสถ สฺสามิ สฺสาม, สฺสเต

สุสนุนเต สุสเส สุสวเห สฺสํ สุสามเห.

กตตุวาทโก.

ภาวิสุสติ

ภาวิสุสนฺติ

ภาวิสุสสิ

ภาวิสุสถ

ภาวิสุสามิ

ภาวิสุสาม

ภาวิสุสเต

ภาวิสุสนฺเต

ภาวิสุสเส

ภาวิสุสวเห

ภาวิสุสํ

ภาวิสุสามเห

ปจิสฺสติ

ปจิสฺสนฺติ

ปจิสฺสสิ

ปจิสฺสถ

ปจิสฺสามิ

ปจิสฺสาม

ปจิสฺสเต

ปจิสฺสนฺเต

ปจิสฺสเส

ปจิสฺสวเห

ปจิสฺสํ

ปจิสฺสามเห

คจฺฉิสฺสติ, คมิสฺสติ,

คจฺฉิสฺสนฺติ, คมิสฺสนฺติ,

ฆมฺมิสฺสติ

ฆมฺมิสฺสนฺติ

คจฺฉิสฺสสิ, คมิสฺสสิ,

คจฺฉิสฺสถ, คมิสฺสถ,

ฆมฺมิสฺสสิ

ฆมฺมิสฺสถ

คจฺฉิสฺสามิ, คมิสฺสามิ,

คจฺฉิสฺสาม, คมิสฺสาม,

ฆมฺมิสฺสามิ

ฆมฺมิสฺสาม

คจฉฐสเต, คมฐสเต,

ชมมฐสเต

คจฉฐสเส, คมฐสเส,

ชมมฐสเส

คจฉฐสส์, คมฐสส์,

ชมมฐสส์

คจฉฐสนเต, คมฐสนเต,

ชมมฐสนเต

คจฉฐสวเห, คมฐสวเห,

ชมมฐสวเห

คจฉฐสามเห, คมฐสามเห,

ชมมฐสามเห

๔๔๘. กมมวากโก.

อนุกุยฐสตี, อนุกวฐสตี

อนุกุยฐสตี, อนุกวฐสตี

อนุกุยฐสามี, อนุกวฐสามี

อนุกุยฐสเต, อนุกวฐสเต

อนุกุยฐสเส, อนุกวฐสเส

อนุกุยฐสส์, อนุกวฐสส์

อนุกุยฐสนตี, อนุกวฐสนตี

อนุกุยฐสถ, อนุกวฐสถ

อนุกุยฐสาม, อนุกวฐสาม

อนุกุยฐสนเต, อนุกวฐสนเต

อนุกุยฐสวเห, อนุกวฐสวเห

อนุกุยฐสามเห, อนุกวฐสามเห

ปจฉฐสตี

ปจฉฐสตี

ปจฉฐสามี

ปจฉฐสเต

ปจฉฐสเส

ปจฉฐสส์

ปจฉฐสนตี

ปจฉฐสถ

ปจฉฐสาม

ปจฉฐสนเต

ปจฉฐสวเห

ปจฉฐสามเห

คจฉฐยฐสตี, คมยฐสตี,

คจฉฐยฐสนตี, คมยฐสนตี,

ขมมมียิสฺสติ	ขมมมียิสฺสนฺติ
คจฺฉียิสฺสติ, คมียิสฺสติ,	คจฺฉียิสฺสถ, คมียิสฺสถ,
ขมมมียิสฺสติ	ขมมมียิสฺสถ
คจฺฉียิสฺสามิ, คมียิสฺสามิ,	คจฺฉียิสฺสาม, คมียิสฺสาม,
ขมมมียิสฺสามิ	ขมมมียิสฺสาม
คจฺฉียิสฺสเต, คมียิสฺสเต,	คจฺฉียิสฺสนฺเต, คมียิสฺสนฺเต,
ขมมมียิสฺสเต	ขมมมียิสฺสนฺเต
คจฺฉียิสฺสเส, คมียิสฺสเส,	คจฺฉียิสฺสวฺเห, คมียิสฺสวฺเห,
ขมมมียิสฺสเส	ขมมมียิสฺสวฺเห
คจฺฉียิสฺสํ, คมียิสฺสํ,	คจฺฉียิสฺสามฺเห, คมียิสฺสามฺเห,
ขมมมียิสฺสํ	ขมมมียิสฺสามฺเห
๔๔๘. กถณฺหิ นาม ยตฺรหิ	นามาทินํ ปโยชนเ
กฺวจิ กाले อตีเตปิ	ภาวิสฺสนฺตี วิธียเต.

อนาคตกาลิกํ.

กาลาติปตฺติ

๔๕๐. วิรุทฺธเหตุโยคา วา	เหตุเวกฺกลโตปิ วา
กฺริยานนฺมภาโว	กาลาติปตฺติ'ตีริตา.
ภฺวตา ภาวี ทฺวิธา สา จ	ภฺวตา สมฺปฺนุณฺณการณา
กฺริยาติปตฺติ ภาวี ตู	กฺุโตจฺจิ ลิงฺคทสฺสนา.

๔๕๑. กาลาติปตติ สฺสา สฺสํสุ สฺเส สฺสถ สฺสํ สฺสามฺหา, สฺสถ
สฺสํสุ สฺสเส สฺสวฺเห สฺสํ สฺสามฺหเส.

กตฺตฺวาจโก.

อภาวิสฺสา, ภาวิสฺสา,

อภาวิสฺสํสุ, ภาวิสฺสํสุ

อภาวิสฺส, ภาวิสฺส

อภาวิสฺเส, ภาวิสฺเส

อภาวิสฺสถ, ภาวิสฺสถ

อภาวิสฺสํ, ภาวิสฺสํ

อภาวิสฺสามฺหา-มฺห,

ภาวิสฺสามฺหา-มฺห

อภาวิสฺสถ, ภาวิสฺสถ

อภาวิสฺสํสุ, ภาวิสฺสํสุ

อภาวิสฺสเส, ภาวิสฺสเส

อภาวิสฺสวฺเห, ภาวิสฺสวฺเห

อภาวิสฺสํ, ภาวิสฺสํ

อภาวิสฺสามฺหเส, ภาวิสฺสามฺหเส

อปฺจิสฺสา, ปฺจิสฺสา,

อปฺจิสฺสํสุ, ปฺจิสฺสํสุ

อปฺจิสฺส, ปฺจิสฺส

อปฺจิสฺเส, ปฺจิสฺเส

อปฺจิสฺสถ, ปฺจิสฺสถ

อปฺจิสฺสํ, ปฺจิสฺสํ

อปฺจิสฺสามฺหา-มฺห,

ปฺจิสฺสามฺหา-มฺห

อปฺจิสฺสถ, ปฺจิสฺสถ

อปฺจิสฺสํสุ, ปฺจิสฺสํสุ

อปฺจิสฺสเส, ปฺจิสฺสเส

อปฺจิสฺสวฺเห, ปฺจิสฺสวฺเห

อปฺจิสฺสํ, ปฺจิสฺสํ

อปฺจิสฺสามฺหเส, ปฺจิสฺสามฺหเส

อคฺจฺนิสฺสา, คฺจฺนิสฺสา,

อคฺจฺนิสฺสํสุ, คฺจฺนิสฺสํสุ,

อคจนิสฺส, คจนิสฺส,
 อคมิสฺสา, คมิสฺสา,
 อคมิสฺส, คมิสฺส,
 อขมมิสฺสา, ขมมิสฺสา,
 อขมมิสฺส, ขมมิสฺส

อคจนิสฺสเส, คจนิสฺสเส,
 อคมิสฺสเส, คมิสฺสเส,
 อขมมิสฺสเส, ขมมิสฺสเส
 อคจนิสฺสํ, คจนิสฺสํ,
 อคมิสฺสํ, คมิสฺสํ
 อขมมิสฺสํ, ขมมิสฺสํ

อคจนิสฺสถ, คจนิสฺสถ,
 อคมิสฺสถ, คมิสฺสถ,
 อขมมิสฺสถ, ขมมิสฺสถ
 อคจนิสฺเส, คจนิสฺเส,
 อคมิสฺเส, คมิสฺเส,
 อขมมิสฺเส, ขมมิสฺเส
 อคจนิสฺสี, คจนิสฺสี,

อคมิสฺสํสุ, คมิสฺสํสุ,
 อขมมิสฺสํสุ, ขมมิสฺสํสุ

อคจนิสฺสถ, คจนิสฺสถ,
 อคมิสฺสถ, คมิสฺสถ,
 อขมมิสฺสถ, ขมมิสฺสถ
 อคจนิสฺสามหา-มห,
 คจนิสฺสามหา-มห,
 อคมิสฺสามหา-มห
 คมิสฺสามหา-มห,
 อขมมิสฺสามหา-มห,
 ขมมิสฺสามหา-มห

อคจนิสฺสีสุ, คจนิสฺสีสุ,
 อคมิสฺสีสุ, คมิสฺสีสุ,
 อขมมิสฺสีสุ, ขมมิสฺสีสุ
 อคจนิสฺสวฺเห, คจนิสฺสวฺเห,
 อคมิสฺสวฺเห, คมิสฺสวฺเห,
 อขมมิสฺสวฺเห, ขมมิสฺสวฺเห
 อคจนิสฺสามหเส, คจนิสฺสามหเส,

อคมิสฺสี, คมิสฺสี,
อชมฺมิสฺสี, ชมฺมิสฺสี

อคมิสฺสามุหเส, คมิสฺสามุหเส,
อชมฺมิสฺสามุหเส,
ชมฺมิสฺสามุหเส

๔๕๒. กมฺมวาทโก.

อนวภูยิสฺสา, อนุภาวิสฺสา,
อนวภูยิสฺส, อนุภาวิสฺส
อนวภูยิสฺเส, อนุภาวิสฺเส
อนวภูยิสฺสํ, อนุภาวิสฺสํ

อนวภูยิสฺสํสุ, อนุภาวิสฺสํสุ
อนวภูยิสฺสถ, อนุภาวิสฺสถ
อนวภูยิสฺสามุหา-มุห,
อนุภาวิสฺสามุหา-มุห

อนวภูยิสฺสถ, อนุภาวิสฺสถ
อนวภูยิสฺสเส, อนุภาวิสฺสเส
อนวภูยิสฺสี, อนุภาวิสฺสี

อนวภูยิสฺสีสุ, อนุภาวิสฺสีสุ
อนวภูยิสฺสวฺเห, อนุภาวิสฺสวฺเห
อนวภูยิสฺสามุหเส,
อนุภาวิสฺสามุหเส

อปจจิสฺสา, ปจจิสฺสา,
อปจจิสฺส, ปจจิสฺส
อปจจิสฺเส, ปจจิสฺเส
อปจจิสฺสํ, ปจจิสฺสํ

อปจจิสฺสํสุ, ปจจิสฺสํสุ
อปจจิสฺสถ, ปจจิสฺสถ
อปจจิสฺสามุหา-มุห,
ปจจิสฺสามุหา-มุห

อปจจิสฺสถ, ปจจิสฺสถ
อปจจิสฺสเส, ปจจิสฺสเส

อปจจิสฺสีสุ, ปจจิสฺสีสุ
อปจจิสฺสวฺเห, ปจจิสฺสวฺเห

อปจจิสุสึ, ปจจิสุสึ
 อคจฉึยิสสา, คจฉึยิสสา,
 อคจฉึยิสส, คจฉึยิสส,
 อคมียิสสา, คมียิสสา,
 อคมียิสส, คมียิสส,
 อขมมียิสสา, ขมมียิสสา,
 อขมมียิสส, ขมมียิสส,
 อคम्मยิสสา, คम्मยิสสา,
 อคम्मยิสส, คम्मยิสส
 อคจฉึยิสเส, คจฉึยิสเส,
 อคมียิสเส, คมียิสเส,
 อขมมียิสเส, ขมมียิสเส,
 อคम्मยิสเส, คम्मยิสเส
 อคจฉึยิสส์, คจฉึยิสส์,
 อคมียิสส์, คมียิสส์,
 อขมมียิสส์, ขมมียิสส์,
 อคम्मยิสส์, คम्मยิสส์
 อคจฉึยิสสถ, คจฉึยิสสถ,

อปจจิสุสามหเส, ปจจิสุสามหเส
 อคจฉึยิสส์สุ, คจฉึยิสส์สุ,
 อคมียิสส์สุ, คมียิสส์สุ,
 อขมมียิสส์สุ, ขมมียิสส์สุ,
 อคम्मยิสส์สุ, คम्मยิสส์สุ
 อคจฉึยิสสถ, คจฉึยิสสถ,
 อคมียิสสถ, คมียิสสถ,
 อขมมียิสสถ, ขมมียิสสถ,
 อคम्मยิสสถ, คम्मยิสสถ
 อคจฉึยิสสามหา-มห,
 คจฉึยิสสามหา-มห,
 อคมียิสสามหา-มห,
 คมียิสสามหา-มห,
 อขมมียิสสามหา-มห,
 ขมมียิสสามหา-มห,
 อคम्मยิสสามหา-มห,
 คम्मยิสสามหา-มห
 อคจฉึยิสส์สุ, คจฉึยิสส์สุ,

อคมียิสฺสถ, คมียิสฺสถ,	อคมียิสฺสึสฺสุ, คมียิสฺสึสฺสุ,
อขมมียิสฺสถ, ขมมียิสฺสถ,	อขมมียิสฺสึสฺสุ, ขมมียิสฺสึสฺสุ,
อคมมิยิสฺสถ, คมมิยิสฺสถ	อคมมิยิสฺสึสฺสุ, คมมิยิสฺสึสฺสุ
อคจฺฉียิสฺสเส, คจฺฉียิสฺสเส,	อคจฺฉียิสฺสวฺเห, คจฺฉียิสฺสวฺเห,
อคมียิสฺสเส, คมียิสฺสเส,	อคมียิสฺสวฺเห, คมียิสฺสวฺเห,
อขมมียิสฺสเส, ขมมียิสฺสเส,	อขมมียิสฺสวฺเห, ขมมียิสฺสวฺเห,
อคมมิยิสฺสเส, คมมิยิสฺสเส	อคมมิยิสฺสวฺเห, คมมิยิสฺสวฺเห
อคจฺฉียิสฺสึ, คจฺฉียิสฺสึ,	อคจฺฉียิสฺสสามฺหเส,
	คจฺฉียิสฺสสามฺหเส,
อคมียิสฺสึ, คมียิสฺสึ,	อคมียิสฺสสามฺหเส, คมียิสฺสสามฺหเส,
อขมมียิสฺสึ, ขมมียิสฺสึ,	อขมมียิสฺสสามฺหเส,
อคมมิยิสฺสึ, คมมิยิสฺสึ	ขมมียิสฺสสามฺหเส,
	อคมมิยิสฺสสามฺหเส, คมมิยิสฺสสามฺหเส

กาลาติปตฺติกาสิกํ.

ปโรปุริส

๔๕๓. เอกกาลาภิธานเ ตู วุตุเตสุ นามอาทิสู
 ปโรว ปุริโส โหติ ธาตุโต ปจมาทิสู.

ยถา-

- ก. โส จ ตฺवं จ คจฺฉลฺลิตฺติ คจฺฉลฺลิตฺติ วา.
- โส จ อหํ จ คจฺฉนามิ คจฺฉนามิ วา.

ตุ๋ว จ อหํ จ คจฺฉามิ คจฺฉาม วา.

โส ๖ ตุ๋ว จ อหํ จ คจฺฉามิ คจฺฉาม วา.

ข. เต ๖ ตุมฺเห ๖ คจฺฉณ.

เต ๖ มยํ ๖ คจฺฉาม.

ตุมฺเห ๖ มยํ ๖ คจฺฉาม.

เต ๖ ตุมฺเห ๖ มยํ ๖ คจฺฉาม.

ค. อหํ จ ตุ๋ว จ คจฺฉามิ คจฺฉาม วา.

อหํ จ โส ๖ คจฺฉามิ คจฺฉาม วา.

โส ๖ เต ๖ คจฺฉนฺติ.

โส ๖ ตุมฺเห ๖ คจฺฉณ.

โส ๖ มยํ ๖ คจฺฉาม.

ตุมฺเห ๖ เต ๖ อหํ ๖ คจฺฉามิตี.

๔๕๔. สมฺปตฺตาตีตฺตภาวี ๖ อาณตฺติปริกฺปฺปกา

กาลาติปตฺติอิจฺเจว ๖ ตโย ปญจ ฉ กาลิกา.

ฉกาลิกวิธานํ.

วิกรม

๔๕๕. เยหิ วิสุํ กรียนฺเตเต ๖ ปจฺเจเหหิ ตู ธาตโว

ปจฺจยา สตฺตฺรเสเต ๖ วุตฺตา วิกรมวฺหยา.

๔๕๖. เตสํ วิสุํ กโรนฺตานํ ๖ ปจฺจยานํ วสา ปน

สมฺเภทโตว ธาตุนํ ๖ คณา สตฺตฺตวิธา สियุํ.

ยถา-

- ก. ภูวาทิคโณ
- ข. รุธาतिकโณ
- ค. ทิวาทิคโณ
- ฌ. สุวาทิคโณ
- ง. กิยาतिकโณ
- จ. ตนาतिकโณ
- ฉ. จุราทิคโณติ.

๔๕๗. อตุรายํ ตาว ภูวาทิคโณ-

- ภิกขุ ฌานํ อิจฺฉติ, เอสติ.
- ภิกขุ ฌานํ อิจฺฉนฺติ, เอสนฺติ.
- ตวํ ปุณฺณํ อิจฺฉสิ, เอสสิ.
- ตุมฺहे ฌานํ อิจฺฉถ, เอสถ.
- อหํ ฌนํ อิจฺฉามิ, เอสามิ.
- มยํ ฌนํ อิจฺฉาม, เอสาม.

ตถา-

อิจฺฉตุ, เอสตุ	อิจฺฉนฺตุ, เอสนฺตุ
อิจฺเฉยฺย, เอสฺย	อิจฺเฉยฺยํ, เอสฺยํ
อิจฺฉา, เอสา	อิจฺฉู, เอสู
อิจฺฉี, เอสี	อิจฺฉูํ, อิจฺฉีสุ, เอสูํ, เอสีสุ

อิจฉ, เอส

อิच्च, เอส

อิच्चิสฺสติ, เอสิสฺสติ

อิच्चิสฺสนฺติ, เอสิสฺสนฺติ

อิच्चิสฺสา, เอสิสฺสา

อิच्चิสฺสํสุ, เอสิสฺสํสุ

๔๕๘. กมฺเม ปน-

ภิกฺขุณา ฐมฺโม อิच्चียติ, เอสียติ.

ภิกฺขุณา ฐมฺมา อิच्चียนฺติ, เอสียนฺติ.

มยา ตวํ อิच्चียสิ, เอสียสิ.

มยา ตมฺเห อิच्चียถ, เอสียถ.

ตยา อหํ อิच्चียามิ, เอสียามิ.

ตยา มยํ อิच्चียาม, เอสียาม.

ตถา-

อิच्चียตํ, เอสียตํ

อิच्चียนฺตํ, เอสียนฺตํ

อิच्चียेถ, เอสียेถ

อิच्चียेरํ, เอสียेरํ

อิच्चียตถ, เอสียตถ

อิच्चียตถุํ, เอสียตถุํ

อิच्चียา, เอสียา

อิच्चียู, เอสียู

อิच्चียิตถ, เอสียิตถ

อิच्चียิเว, เอสียิเว

อิच्चียิสฺสเท, เอสียิสฺสเท

อิच्चียิสฺสนฺเท, เอสียิสฺสนฺเท

อิच्चียิสฺสถ, เอสียิสฺสถ

อิच्चียิสฺสีสุ, เอสียิสฺสีสุ

๔๕๙. เอวํ-

นิจฺฉยติ, นิยมติ

นิจฺฉียเต, นิยมียเต

กมฺมตฺเตสุ วิหิตฺตสฺส

ปรสฺสปทํ ยาทิ

ฅมายติ

อุทฺทิสฺสติ

โหติ, ปโหติ

เหยย

อหฺววา

อโหสิ, อหุ

อหฺว

เหติ, เหสฺสติ, เหหิติ

เหหิสฺสติ, โหหิติ

โหหิสฺสติ

อนฺโฆติ, อนฺโฆวติ

เสติ, สยติ

เนติ, นยติ

จาทิ, ติฏฺฐติ, สณฺจฺหาติ

ปาติ, ปิวติ, ปิพติ

อตุถิ, อสติ, สติ

อตุถุ, อสตุ, สตุ

สียา, อสฺส

กฺวจตฺตโนปทสฺสปิ

ปาพียาว'นฺรุโปโต.

ฅมายีเต, ฅมายียติ

อุทฺทิสฺสีเต, อุทฺทิสฺสติ

หฺวยเต, ปหฺวยเต

หฺวยเถ, หฺวยเยย

อหฺวยตฺถ

อหฺวยา

อหฺวยิตฺถ

เหยยติ, เหยยิสฺสติ, เหยยียติ

โหหียิสฺสติ, โหหียียติ

โหหียิสฺสติ, หฺวยิสฺสติ

อนฺโฆยติ

สียเต, สยียเต

นียเต, นยียเต

จียเต, ติฏฺฐียเต, สณฺจฺหียติ

ปียเต, ปิวียเต, ปิพียติ

อสียเต, สียติ

อสียตํ, สียตุ

อสียเถ, อสียเยย

ฉินฺทิสฺสติ, ฉนฺจฉติ
 ภินฺทติ, ภินฺทิตติ
 ยฺฉติ, ยฺฉิตติ
 ภฺฉติ, ภฺฉิตติ
 ภฺฉิสฺสติ, โภกฺขติ
 มฺฉติ, มฺฉิตติ, มฺฉิตติ
 มฺฉติ, มฺฉิตติ
 มฺฉิสฺสติ, โหมกฺขติ

ฉินฺทียิสฺสติ, ฉนฺจฉียติ
 ภินฺทียเต, ภินฺทิตติ
 ยฺฉียเต, ยฺฉิตติ
 ภฺฉียเต, ภินฺทิตติ
 ภฺฉียิสฺสเต, โภกฺขียเต
 มฺฉียเต, มฺฉิตติ
 มฺฉิสฺสเต, โหมกฺขียติ

๔๖๒. ทิวาทิคโณ.

ทิวพฺพติ
 สิวพฺพติ
 พฺชฺฉติ
 ยฺชฺฉติ
 วิชฺฉติ
 อุปฺปชฺชติ
 ตฺฉติ
 กฺปฺปติ
 ชายติ
 สมฺมติ
 สฺมาทียติ
 มณฺณติ

ทิวพฺพเต, ทิวพฺพิตติ
 สิวพฺพเต, สิวพฺพิตติ
 พฺชฺฉเต, พฺชฺฉิตติ
 ยฺชฺฉเต, ยฺชฺฉิตติ
 วิชฺฉเต, วิชฺฉิตติ
 อุปฺปชฺชเต, อุปฺปชฺชิตติ
 ตฺฉเต, ตฺฉียติ
 กฺปฺปเต, กฺปฺปิตติ
 ชนฺนียเต, ชนฺนียิตติ
 สมฺมเต, สมฺมียติ
 สฺมาทียเต, สฺมาทียิตติ
 มณฺณเต, มณฺณิตติ

สนุนยหติ

สนุนยหเต, สนุนหียติ

๔๖๓. สวาतिकโณ.

สุโณติ, สุณาติ

สุยเต, สุยติ

สุณเอยย, สุเน

สุยเถ, สุยเอยย

อสุณิ, อสุไสสิ

อสุยิตถ

สุณิสฺสติ, โสสุสฺสติ

สุยิสฺสเต

ปหิโณติ, ปหิณาติ

ปหียเต

อาวฺโณติ, อาวฺณาติ

อาวฺยเต

มิโนติ, มินาติ

มียเต, ปมียเต

ปาปฺโณติ, ปาปฺณาติ

ปาปียเต

สกุโณติ, สกุณาติ

สกุเต

อสกุขิ, สกุขิ

อสกุกา, อสกุกิ

สกุขิสฺสติ

สกุกิสฺสเต

อสกุขิสฺสา

อสกุกิสฺสเถ

๔๖๔. กิยาतिकโณ.

กิณาติ, วิกุณาติ

กียเต, วิกุกียติ

จินาติ, วิจินาติ

จียเต, วิจียติ

ชินาติ

ชียเต, ชียติ

ชานาติ, ฌายติ, ฌเอยยติ

ฌายเต, ฌายติ

นายติ

ชาเนยฺย, ชานียา, ชฉฉา,	ฉาเยถ, ฉาเยยฺย
ฉเยยฺย, เนยฺย	
ปชานาติ, ปฉฉายติ	ปฉฉายเต, ปฉฉายติ
ปชานิสฺสติ	ปฉฉายิสฺสเต, ฉายิสฺสเต,
	ปฉฉายิสฺสติ
ฉสฺสติ	ปฉฉายิหิติ
มินาติ	มียเต, มียติ
ลุนาติ	ลฺลยเต, ลฺลยติ
รฺรนาติ	รฺรยเต, รฺรยติ
คณฺหติ, คณฺหาติ, เชปฺปติ	คยฺหเต, คยฺหติ
อคณฺหิ, อคฺคหิ, อคฺคเหสิ	อคฺคยฺหิ
คณฺหิสฺสติ, คเหสฺสติ	คยฺหิสฺสเต, คยฺหิสฺสติ
อคฺคณฺหิสฺสา	อคฺคยฺหิสฺสา

๔๖๕. ตนาทิกโณ.

ตโนติ	ตายเต, ตฉฉติ, ปตายติ
กโรติ, กฺรุเต, กฺพฺพติ,	กรียเต, กยฺยเต, กยฺรเต
กยฺรติ	
กโรตุ, กฺรุตุ, กฺพฺพตุ	กรียตฺ, กยฺยตุ
กเรยฺย, กเร, กฺพฺเพ, กยฺรา	กรียเถถ
อกรา, อกา	อกรียตฺถ
อกริ, อกาสิ	อกรียา

อกร	อกรียตถ
กริสฺสติ, กาทติ, กาทิตติ	กรียสฺสเต, กยฺยิสฺสเต
สงฺขโรตติ	สงฺขรียเต
สกุโกตติ	สกุกียเต
ปปโปตติ	ปาปียเต

๔๖๖. จุราทิกโณ.

โจเรตติ, โจรยติ	โจรียเต, โจรียติ
จินฺเตตติ, จินฺตยติ	จินฺตียเต, จินฺตียติ
มนฺเตตติ, มนฺตยติ	มนฺตียเต, มนฺตียติ
ปาเลตติ, ปาลยติ	ปาลียเต, ปาลียติ
เวเทตติ, เวทยติ	เวทียเต, เวทียติ
ฆมฺเฏตติ, ฆมฺเฏยติ	ฆมฺเฎียเต, ฆมฺเฎียติ
จกฺเกตติ, จกฺกยติ	จกฺกียเต, จกฺกียติ
อกฺเกตติ, อกฺกยติ	อกฺกียเต, อกฺกียติ
ลกฺเขตติ, ลกฺขยติ	ลกฺขียเต, ลกฺขียติ
ภกฺเขตติ, ภกฺขยติ	ภกฺขียเต, ภกฺขียติ
มกฺเขตติ, มกฺขยติ	มกฺขียเต, มกฺขียตฺตีติ.

๔๖๗. อ-อา ยีโย-ย-ณฺ-ณฺณา-
 วิตถํ วิกรณา สตต-
 นา-ป-ป-ณฺโห-ยิร-ณ-ณยา
 รสธา ปจฺจยา มตา.

๔๖๘. ตตถ-

เอโก จ ปณจ เอโก จ ตโย ตโย จ เทว เทว
 กมา เต ปจจยา ภู-รฺ- ทิ-สุ-กั-ต-จฺรธาทิกา.

วิกิรณปพพ์.

ธาทูปจจย

๔๖๙. ข-ณ-สายุย-ณ-ณย- ณาเป-ณาปย-ปจจยา
 ธาทูตเถว นิตฺทิกฺขตฺตา นามโต ธาทูปจจยา.

๔๗๐. ยถา กตฺตริ-

พฺพุโร อติวากุญฺ อติตฺกฺขติ.
 พฺพุธา อติวากุญฺ อติตฺกฺขนฺติ.
 ตฺวํ อติวากุญฺ อติตฺกฺขสิ.
 ตฺมฺเห อติวากุญฺ อติตฺกฺขถ.
 อหํ อติวากุญฺ อติตฺกฺขามิ.
 มยํ อติวากุญฺ อติตฺกฺขาม.

๔๗๑. กมฺเม ปน-

เตน พฺพุโร อติตฺกฺขียเต.
 เตน พฺพุธา อติตฺกฺขียนฺเต.
 เตน ตฺวํ อติตฺกฺขียเส.
 เตน ตฺมฺเห อติตฺกฺขียวฺเห.
 เตน อหํ อติตฺกฺขียเย.

เตน มยํ ตตทกขียามเห.

ตถา-

ตตทกขตฺ

ตตทกขีเยตํ

ตตทกเขยย

ตตทกขีเยถ

อตตทกขา

ตตทกขีเยตถ

อตตทกขี

อตตทกขียา

ตตทกขต

ตทกขีเยตถ

ตตทกขีสสตี

ตตทกขีเยีสสเต

อตตทกขีสสา

อตตทกขีเยีสสถ

๔๗๒. เหว-

ขคฺจฺฉตี

ขคฺจฺฉีเยเต

ตทกจฺฉตี

ตทกจฺฉีเยเต

จทกจฺฉตี

จทกจฺฉีเยเต

วีมฺสตี

วีมฺสียเต

๔๗๓. ขนฺตยํ ตชโต โขว
ปนเย กตโต โฉว

นินฺทหายํ คฺปโต ตฺ โฉ
วีมฺเส มานโต ตฺ โส.

๔๗๔. ฎฉฺชิตฺตํ อจฺฉตีตี-

พฺฎฉฺชตี

พฺฎฉฺชียเต

ชฉฉฉตี

ชฉฉฉีเยเต

ชฉฉตี

ชฉฉีเยเต

วิชิตีสติ	วิชิตีสียเต
นิชิตีสติ	นิชิตีสียเต
สุสุสุสติ	สุสุสุสียเต
ปิवासติ	ปิวาสียเต
๔๗๕. ภูชโต โข ตุมิจนตเถ	ฆสโตปิ ตเถว โน
สุ-ปา-หฺร-อิจฺเจเตหิ	ธาตฺุหิปี ตเถว โส.
๔๗๖. อุปมานกภูตมฺหา	อายียปจฺจยา สियฺ
อาจารย์จฺณาสฺ นามมฺหา	ณโย ตฺุ ธาตฺุรูปกา.

ยถา-

๔๗๗. ปพฺพโต อิว อตฺตทานมาจฺรตีติ-

 สํโฆ อตฺตทานํ ปพฺพตายนติ.

 สํฆา อตฺตทานํ ปพฺพตายนฺติ.

 ตฺุวํ อตฺตทานํ ปพฺพตายนสิ.

 ตฺุมฺเห อตฺตทานํ ปพฺพตายนถ.

 อหํ อตฺตทานํ ปพฺพตายามิ.

 มยํ อตฺตทานํ ปพฺพตายาม.

๔๗๘. กมฺเม ปน-

 สํเฆน อตฺตทา ปพฺพตายียเต.

 สํเฆน อตฺตทานํ ปพฺพตายนฺเต.

 สํเฆน ตฺุวํ ปพฺพตายียเส.

สัณเณ ตุมฺเห ปพฺพตายียวฺเห.

สัณเณ อหํ ปพฺพตายีเย.

สัณเณ มยํ ปพฺพตายียามฺเห.

ตถา-

ปพฺพตายตุ

ปพฺพตายียตํ

ปพฺพตายเอยย

ปพฺพตายีเยถ

อปพฺพตายา

อปพฺพตายียตุถ

อปพฺพตายี

อปพฺพตายียา

ปพฺพตาย

ปพฺพตายียิตถ

ปพฺพตายิสฺสติ

ปพฺพตายียิสฺสเต

อปพฺพตายิสฺสา

อปพฺพตายียิสฺสเถ

๔๗๙. เอวํ-

สมฺมุทฺทายติ

สมฺมุทฺทายียเต

จิจฺฉายติ

จิจฺฉายเต

ฐมฺมายติ

ฐมฺมายียเต

ตณฺหายติ

ตณฺหายียเต

ฉตฺตียติ

ฉตฺตียียเต

ปฺตฺตียติ

ปฺตฺตียียเต

๔๘๐. อตฺตโน ปตฺตมิจฺฉตฺตี-

ปตฺตียติ

ปตฺตียียเต

วตุถียติ	วตุถียีเยเต
จิวรียติ	จิวรียีเยเต
ปฏียติ	ปฏียีเยเต
ธนียติ	ธนียีเยเต
ปริกขารียติ	ปริกขารียีเยเต

๔๘๑. วีริยัม ทพฺพหํ กโรตฺตีติ-

ทพฺพหยติ	ทพฺพหียีเยเต
ปมาณยติ	ปมาณยีเยเต
อมิสฺสยติ	อมิสฺস্যีเยเต

หตฺถินา อติกฺกมตฺตีติ-

อติหตฺถยติ	อติหตฺถยีเยเต
------------	---------------

วีณาย อูปคายตฺตีติ-

อูปวีณายติ	อูปวีณายีเยเต
------------	---------------

รตฺติ วิสุทฺธา โหตฺตีติ-

วิสุทฺถยติ	วิสุทฺถยีเยเต
------------	---------------

กุสลํ ปุจฺจนตฺตีติ-

กุสลยติ	กุสลยีเยเต
---------	------------

๔๘๒. เหตุ นาม ปโยชก- พยาปาโร เปสนาทิโก

ตทตฺเถ เณ-ณยา ณาเป- ณาปยา ปจฺจยา สियุํ.

ปจฺจยา เณ-ณฺยา ตตฺถ อุวณฺณโต ปรา สियฺ
เทว ณาเป-ณาปฺยา อาโต เสสโต จตุโรปี วา.

ยถา-

สาเวติ, สาวยติ	สาวียเต, สาวียติ
สาเวตุ, สาวยตุ	สาวียตํ, สาวียติ
สาเวยฺย, สาวยฺย	สาวีเยถ, สาวีเยยฺย
อสาวา, อสาวยา	อสาวียตฺถ, อสาวียา
อสาเวสี, อสาวยสี	อสาวียา, อสาวียสี
สุสฺสาว, สุสฺสาว	สุสฺสาวียตฺถ, สุสฺสาวีย
สาวีสฺสติ, สาวีสฺสติ	สาวียิสฺสเต, สาวียิสฺสติ
อสาวีสฺสา, อสาวีสฺสา	อสาวียิสฺสา, อสาวียิสฺสา

ตถา-

ภาเวติ, ภาวยติ	ภาวียเต, ภาวียติ
ทาเปติ, ทาปยติ	ทापียเต, ทापียติ
ฉาเปติ, ฉापยติ	ฉापียเต, ฉापียติ
ปหาเปติ, ปหาปยติ	ปหาปียเต, ปหาปียติ
ปาเจติ, ปาเจยติ, ปาจาเปติ,	ปาจียเต, ปาจียเต,
ปาจาปยติ	ปาจาปียเต, ปาจาปียเต
คเมติ, คมยติ	คามียเต, คามียเต
ฆมฺเฏติ, ฆมฺเฏติ	ฆมฺเฎียเต, ฆมฺเฎียเต

คูเหตุติ, คูหยติ	คูหาปียเต, คูหาปียยเต
ทุเสติ, ทุสยติ	ทุสาปียเต, ทุสาปียยเต
อิจฺเจติ, อิจฺจนยติ	อิจฺฉापียเต, อิจฺฉापียยเต
ลามาทเปติ, ลามาทปยติ	ลามापียเต, ลามापียยเต
วาเจติ, วาจยติ	วาจาปียเต, วาจาปียยเต
วาเสติ, วาสยติ	วาสาปียเต, วาสาปียยเต
ชีเรติ, ชีรยติ	ชีราปียเต, ชีราปียยเต
มารเรติ, มารยติ	มารापียเต, มารापียยเต
ทสฺเสติ, ทสฺสยติ	ทสฺสาปียเต, ทสฺสาปียยเต
โรเรติ, โรรยติ	โรธาปียเต, โรธาปียยเต
โพเรติ, โพรยติ	โพธาปียเต, โพธาปียยเต
โกเปติ, โกปยติ	โกปาปียเต, โกปาปียยเต
ปาเปติ, ปापยติ	ปาปียเต, ปापียยเต
กายาเปติ, กายापยติ	กายापียเต, กายापียยเต
คาเหตุติ, คาหยติ	คาหาปียเต, คาหาปียยเต
คณฺหาเปติ, คณฺหาปยติ	คณฺหาปียเต, คณฺหาปียยเต
การเรติ, การยติ	การียเต, การียยเต
ตติฏฺเฑติ, ตติฏฺเฑยติ	ตติฏฺเฑापียเต, ตติฏฺเฑापียยเต
พุกฺกฺเขตติ, พุกฺกฺขยติ	พุกฺกฺขาปียเต, พุกฺกฺขาปียยเต
ตติกิจฺเจติ, ตติกิจฺจนยติ	ตติกิจฺฉापียเต, ตติกิจฺฉापียยเต
ชฺฉมฺจฺเจติ, ชฺฉมฺจฺจนยติ	ชฺฉมฺจฺฉापียเต, ชฺฉมฺจฺฉापียยเต

วิมฺเสติ, วิมฺสยติ	วิมฺสาปียเต, วิมฺสาปียเต
สุสฺสุสาเปติ, สุสฺสุสาปยติ	สุสฺสุสาปียเต, สุสฺสุสาปียเต
ปพฺพตาเยติ, ปพฺพตายยติ	ปพฺพตายาปียเต, ปพฺพตายาปียเต
ปฺตุตฺตีเยติ, ปฺตุตฺตียยติ	ปฺตุตฺตียาปียเต, ปฺตุตฺตียาปียเต

ธาทูปจฺจยปพฺพ.

นามโยค

๔๘๓. นามญฺเจตฺตมิมาขยาตํ เทวปี ตานิ ยถารหํ
 เหตุปฺผลสกาเวน เอกเมกํ ปยฺชชเร.
 นาม-ตุมฺหฺมฺเกเทน นาม'เมตมฺปิ ติพฺพิธํ
 ปจฺมมชฺฉิมฺตุตฺตม- สทฺเทหิ กมโต ยุตํ.

๔๘๔. ตานิ ทานิ วิภาเวตฺตํ นามาขยาตญฺจ เกทิตฺตํ
 นยฺ วากฺยมฺปิ วิญฺญาตฺตํ นามโยโค'ภีธียเต.

สุคโต, สุคตา ยเปยฺ สุคเตสฺสุติ อตฺร หิ-
 ปจฺมา. สุคโต ติทิวํ คจฺฉติ.
 สุคตา ธมฺมํ เทเสนฺติ.
 อาลปนํ โภ สุคต ตวํ อมฺเห ปาเลหิ.
 โภนโต สุคตา ตุมฺเห สิวํ คจฺฉณ.

ภโฏ กมฺมํ กโรติ, ปญฺญ ภาณฺเณ ภาณฺวํ วา กมฺมํ กาทเรติ.

- ค. โคโป คาวี ฆีรํ ทฺหติ, สามิ โคเปน คาวี ฆีรํ ทฺหาเปติ.
 อิติ นาคํ มณี ยาจติ, อิติ อิตินา นาคํ มณี ยาจาเปติ.
 อชโป อชํ คามํ นยติ, ปญฺญ อชเปน อชํ คามํ นยาเปติ.
 สุทฺโท ภารํ คามํ วหติ, ฐนึ สุทฺเทน ภารํ คามํ วหาเปตีติ.

๔๘๘. เอกกมฺเม สกํ กมฺมํ วาจิตํ กมฺมวาจินา
 อปฺปธานํ ทฺหาทึนํ นฺยาทึนํ ตฺถ ปธานกํ
 การิตานํ สกํ กมฺมํ กตฺตา วาถ ปโยชชโก.

ยถา-

- ก. คมิเกน ปนฺโถ คมียเต.
 ลฺุทฺเทน มิโค วธียเต.
 ชรคฺคเวน สสุโส ภกฺขียเต.
- ข. โคเปน คาวี ฆีรํ ทฺยฺหเต.
 อิตินา นาโค มณี ยาจียเต.
 อชเปน อชํ คามํ นียเต.
 ฐนินา ภโฏ ภารํ วยฺหเต.
- ค. มาตรา สฺสุ สยาปียเต.
 ธาติยา ทารโก ติฏฺฐาปียเต.
 ภิกฺขุณา มคฺโค ภาวียเต.
- ฅ. สามินา สฺุโท โอทนํ ปาจาปียเต.

รณณา ภโฏ มคค์ คจณาปียเต.

ธนินา สุทโท กมมํ การापียเต.

ง. สามินา โคโป คาวี ซีร์ ทูหาปียเต.

อิสินา อีสิ นาคํ มณี ยาจापียเต.

สามินา อชโป อชํ คามํ นยาปียเต.

ธนินา ภฏโก ภารํ คามํ วหาปียเตติ.

๔๘๘. วุตเตนาเนน เลเสน สกุกาวณฎาปิ ซานิตุํ
วุจจมานนยตุตา จ สงฺเขเปน ปทสฺสิตา.

นามโยคปพพ์.

๔๘๙. อิจฺเจว-

วากานณฺจ กาลานํ ปุริสานํ วสา ปทา
ติธา ติธาว ปุณฺปิ กาลโต ปณฺจธา ฉธา.

คณโต สตฺตธา เจว วิภตฺติโต ตุ อฏฺฐธา
อาชฺยาตวิสเย เมยฺยา ปจฺจยา สตฺตวิสธา.

ปทโต ตุ ทฺธา วาปิ ติธา วา สตฺตธาฏฺฐธา
พารส สตฺตวิสาปิ ฉนฺนวุตี จ'เนกธา.

๔๘๑. เอทีห สุวาเจรวโรปเทสํ

นิสฺสาย อาชฺยาตปทาวลียํ

สาโรปเทสา คทิตา มยา'ยั
สํวทุตมตํ โสตุวิมุลลรูกุขนฺติ.

อิติ ปทสงฺคเห อาชฺยาตวิภาโค นาม สตุตโม ปริจฺเฉโท.

ตฺยาทฺยนตฺกณฺโฑ.

&&&&

๘. วากยนยूपเทส

๔๙๒. เอตตวาทา วิภตตานิ นานापทานि सपुषो
वाजवाजकित् तानि न्यैते त्समुजयो.

การก

๔๙๓. การกาการโก जाति वाजा तदु हि पुषुषि
आयातयज गितयजाति वाजा पुषुषि सियु.

๔๙๔. การโก ऋषिषे कत्ता गमयज कर्णं तदा
सप्तान'मपातानं ओगासति स्रुपते.

๔๙๕. तदु-

कमनातिनिपपातโก उदुगे कत्ताति वुजति
तपुषुसित्वे स जपि वुत्तावुत्तति पुषुषि.

๔๙๖. वुत्ते नाम तु संयुत्ते प्रजमाय विभत्तिया
संयुत्ते त्तियान्नुजि- ह्य'वुत्तेति प्रुजति.

ยถา-

- ก. ปุริโส มคฺคํ คจฺฉติ, คโต วา.
 ข. ปุริเสน มคฺโค คจฺฉียเต, คมิโต วา.
 ค. รณเณ ทูโต ปหียเต, ปหิโต วา.

๔๙๗. สุทฺธเหตุวเสนาปี กตฺตา ปุณ ทฺฐา ภเว
 นิปฺพาเทติ กุริยํ สามํ โย โส สุทฺโธติ วุจฺจติ.
 อกรโหนตํ ว กตฺตารํ โย นิโยเชติ กมฺมนิ
 สมตฺถํ สตฺติมํ กาทุํ เหตุกตฺตา ส วุจฺจติ.

ยถา-

- ก. เทวทฺโต โอหนํ ปจติ, ปาจโก วา.
 ข. สามิ เทวทฺเตน โอหนํ ปาเจติ, ปาจปโก วา.

๔๙๘. กตฺตุกุริยาย นิพฺพตฺตํ กิจฺจํ กมฺมนฺติ วุจฺจติ
 วุตฺตาวุตฺตวสา ตณฺจ กมฺมํ ทฺฐา ปภิชฺชเต.

๔๙๙. วุตฺตํ นาม ตุ สํยฺตฺตํ ปจฺมาย วิภตฺติยา
 ทฺติยาตฺติยานนฺนฺจฺจ- ยุตฺตํ อวฺตฺตนามกํ.

ยถา-

- ก. ปุริเสน โอทโน ปจฺเจเต, ปจฺติโต วา.
 ข. ปุริโส กมฺมํ กโรติ, การโก วา.
 ค. สามิ ภณฺเณ กมฺมํ กาเรติ, การापโก วา.

ฌ. ราชา รชชสฺส สรติ, สรโก วา.

๕๐๐. กตตุปการสมภูตํ กุริยานิปฺพตฺติเหตุกํ
 กรณํ นาม ตํ เทวธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาทิรํ.

ยถา-

ก. ปุริโส หตฺเถน กम्मํ กโรติ.

ข. ลาวโก ทาทฺเตน วิหี ลุณาติ.

๕๐๑. ปุชานุกุคฺคหกาเมน ยสฺส สํ ทียเต ฐนํ
 ลหุสสามิตฺตํ ตณฺหิ สมฺปทานนฺติ กิตฺติตํ.

๕๐๒. อนิรากรณญฺเจว อชฺฌสณฺณจานุมติ
 ตณฺจ เตธา ยถา เทติ รุกฺขยาจกภิกฺขุณฺ.

ก. โปโส รุกฺขสฺส ชลํ เทติ.

ข. ราชา ยาจกานํ ฐนํ ททาติ.

ค. ทายโก ภิกฺขุณฺ วิหารํ นิยยาเทติ.

๕๐๓. กุริยายาวธิ ยํ จานํ อปาทานนฺติ ตมฺปิ จ
 นิทฺติฏฺฐุปฺปตฺตานุเมยฺย- วิสยานํ วสา ติธา.

ยถา-

ก. มุณี คามโต อเปติ.

ข. วิชฺช วลาหกา วิชฺชิตฺติ.

ค. มาตุรา ปาฏฺฐลิปฺตฺตเกหิ อภิรุปา.

๕๐๔. กตตุกมฺมาน'มาธาโร นิสฺสยานํ กุริยาย โย
 โอกาโส นาม โส จาปิ พฺยาปิโกปสิเลสิโก
 สามีปิโก เวสยิโก ภิชฺชเตวํ จตุพฺพิธํ.

ยถา-

- ก. ติเลสุ เตลํ ติฏฺฐติ.
 ข. ถาลิยํ โอทนํ ปจติ.
 ค. คงคายํ โฆโส วสติ.
 ฉ. อากาเส สกฺุณา ปกฺุขนฺทนฺติ.

๕๐๕. อิจฺเจว-

กุริยาสํโยค'เมกนฺตํ กุริยาตถํ กุริยเหตุกํ
 กุริยาจानสมฺภูตํ การกนฺติ ปวฺจจติ.

การกปพฺพ.

อการก

๕๐๖. กุริยาสํโยคมตฺตํ วา กุริยาย วาปิ เหตุกํ
 กุริยาจานภฺตํ วา อกุริยาตถํ อการกํ.
 ๕๐๗. วิเสสณฺญจาลปนํ สมฺพนุโธ ภาวลฺกฺุขณํ
 นิทฺธารณฺญจ อจฺจนฺต- สํโยโค จ อนาทรอ.

สหโยโค สรุโป จ
เหตุปมา จ ลิงคนฺติ

อากาโร จ นิสฺสนํ
จตุทฺทส อการกา.

๕๐๘. ตตฺถ-

เภทกํ ยํ วิเสสฺยสฺส
ตุลฺยภินฺนาริการานํ

วิเสสนํ ตทิริตํ
วสา ตณฺจปิ ทุพฺพิรํ.

๕๐๙. ตุลฺยาธิกรณํ ตาว
ลิ่งคฺสงฺขยาวิภตฺตีหิ

วิเสสนํ तु ปายโต
วิเสสฺยสฺส สมานตา.

ยถา-

ก. สามา สีลวตี นารี
มารชิสฺส ยตินุทฺสส

นีลุปฺปลํ มหารหํ
ทตฺวา สคฺคมุปากมิ.

๕๑๐. วิเสสนญจ ภินฺนตฺถํ
ยํ กุริยํ การกํ เภทํ

เทวธา กุริยา จ การโก
ตํ ตุ กุริยา จ การโก.

ยถา-

ก. สหฺวี คจฺฉติ สฺเมน
ยถารหํ สุขํ ทตฺวา

นิพฺพุตี ทฺวิปทฺตุตโม
กโรนฺโต สตตํ หิตํ.

ข. โคตฺเตน โคตโม นาโถ
ชาติยา ขตฺติโยเวโส

สิทฺฐตฺถโถ โหติ นามโส
อาสีติโกว आयุโส.

๕๑๑. ตฺนาทฺยนฺตํ ตุ ภินฺนตฺถํ
ปฺพุพฺพกุริยาย ภูตตฺตา

ยํ กุริยาย วิเสสนํ
ปฺพุพฺพกาลํ ตทิริตํ.

๕๑๘. ลกขยวณตุนติ ลกขยสส กตตุกมมาทึ วุจจติ
 ลกขณน ลกขิตพพิ ลกขยํ นาม กุริยาว สา.
 ภาวลกขณณาไว ตุ ลกขณํ นาม ตสส ตุ
 ตุลยตถกตตุกมมานิ ลกขณวณต'มริตํ.

ยถา-

ก. คพภา พุทฺธงฺกุเร ชาเต สมปภมฺปิ มหามหึ
 วชฺชนฺติ ชาณไว มคฺคา คจฺจนฺเต โลกนายเก.

๕๑๙. นามชาติคุณุกริยา- สทฺเทหิ สมุทายโต
 เอกเทสส อฺุทฺธาโร นิทฺธารณํ ตทฺจเต
 ตทตฺเถ สตฺตมี ฉฺฉฉิ สมุทายปทา สियุํ.

ยถา-

ก. อานนฺโท อรหฺตํ อณฺณตโร อโหสิ.

ข. มนุสฺसानํ ชตฺติโย สุรตโม.

ค. สามา นาริสฺสุ ทสฺสนียตมา.

ฉ. อทฺธิเกสุ ธาวันฺโต สึฉตโม.

๕๒๐. คุณทพฺพกริยาเหว สมฺปโยโค นีรนฺตรํ
 อจฺจนฺตสโยโค สโย จ กาโลทธานนฺติ ทฺพพิโธ.

ยถา-

ก. สพฺพกาลํ รมฺมณียํ นนฺทนํ

ข. โยชนํ ทีโฆ ปพฺพโต.

ค. ตโย มาเส อภิธมฺมํ เทเสสิ.

๕๒๑. กิเมเตน ธีรตฺถุติ อวมานา ตว'นาทโร
ส'นาทโรนาทริโย ตพฺพนุโตติ จตฺตฺพิโร.

ยถา-

ไปเถนโต ชุชโก เนติ สิวราชสฺส เปกฺขโต
มจฺจุ คจฺฉติ อาทาย เปกฺขมาเน มหาชเน.

๕๒๒. สห สมํ สฺมา สทฺธี วิตฺเต นานา วินา อมา
ยฺตุตฺตมิจฺจาทีหิ ยฺตุโต สหโยโคติ วุจฺจติ.

๕๒๓. สหโยโค จ สหาทิ- โยโค จาปิ สหตฺถโก
ติพฺพิโรเวส อิจฺเจว- มตฺถถมฺมฺหิ ปกาสิโต.

๕๒๔. ยฺตุโต สหสฺมาทีหิ สหาทิโยคสฺสณฺณิโต
ตทยฺตุโตปิ ตทตฺถ- สมฺภโว ตฺถ สหตฺถโก.

ยถา-

ก. สหาปิ คคฺเคน สํโฆ อฺโปสถํ กเรยฺย.

ข. นิสีทิ ภควา ภิกฺขุสํเชน สทฺธี.

ค. เทวทฺโต โกกาลิเกน คจฺฉติ.

๕๒๕. สงฺเขยฺยยสมฺภทาเยน อุกฺทิกฺกฺจฺจํ ยถารหํ
สงฺขยาสรูปุกฺทเทโส สฺรุโปติ ปวฺจฺจติ.

ยถา-

ก.	จิตฺตํ เจตสิกํ รูปํ
ปรมตฺถํ ปกาเสนฺติ	นิพฺพานนฺติ จตฺตฺพิริํ
วานมุตฺตา ตถาคตา.
๕๒๖.	อากาโรติ สามณฺยสฺส
อปฺภุสฺส วา วตฺถุสฺส	ลทฺธสฺส วา สรฺูปิโน
วิเสสภาวการณํ.

ยถา-

ก.	เตมิโยติ กุมารสฺส	นามมกํสุ ฉาตโย.
ข.	อุโปสถสฺส เอตานิ	ปฺพุพฺพการณนฺติ วุจฺจติ.
ค.	เถรสฺส ฉกฺลโคติ
กโรนฺตาทินวํ นามํ	ฉกฺลี อิติ เถรียา
อวฺหายีสุ พหุ ยตี.
๕๒๗.	เอโส โสย'มณฺยโยติ
สามณฺยสฺสโปเทโส วา	นิทฺทิกฺกุจฺจสฺสโปเทสนํ
นิทฺสสนํ ตทฺจฺจเต.

ยถา-

ก.	ปาโณ จ ปาณสณฺณิตา
มารณฺณเจติ ปญฺเจเต	วชฺจิตฺตมฺพุทฺทโกโม
สมภารา ปาณฆาตเน.
ข.	มาตา จ อุตฺตฺนี เจปิ
สํสคฺโค เจปิ อิตฺถวํ	คณฺธพฺโพ เจ อฺอุปฺภฺจฺจิตฺโต
ติวฺงคา คพฺภคคณฺธเน.
๕๒๘.	สธาโก ผลนิปฺพตฺติ-
โส จาปิ ติพฺพิโธ เหตุ	มตฺถเ เหตุติ มณฺณเต
การณญฺจ นิमितฺตกํ.

ยถา-

ก. ฐมเมเน วสติ ภิกขุ.

ข. จตฺนุํ สจฺจํ อปฺปฏิเวธา สํสริตํ.

ค. กุญฺชโร ทนฺเตสุ หนฺนเต.

๕๒๙. อุปฺมานอฺปเมยฺยานํ สธมฺมตฺตํ สีโยปมา
สทฺทตฺถคมฺมวากฺยตฺถ- วิสยาติ จ สา ติธา.

๕๓๐. ตตฺถ-

สมาสฺปจฺเจวาทิ สทฺทคมฺมุปมา มตา.

ยถา วนฺเท มุํนิทกฺกํ พุรฺหมตฺตํ จนฺทิมานนํ.

ยสฺส ติโลกเชฏฺฐจฺสส วนนํ ปงฺกชายเต.

วนฺเท วิกาสิปทุมํ วยิ สุกฺขานนํ สุภํ.

๕๓๑. ปตฺติยตฺถคมฺมา ตู สทฺทสามตฺถิยา กุวจิ
สมาสฺปจฺเจวาทิ- สทฺทโยคํ วนา อปิ.

ยถา-

ก. ภิงฺคาเนมานิ วตฺถุณี มุํนิทสฺเสว จกฺขุณี

นยิท'มฺพุช'เมตํ จนฺทานนํ มุํนิทฺทโน.

๕๓๒. วากฺยตฺถเนว วากฺยตฺถโย ยทิ โกจฺูปมียเต
อิวฺยตฺตา วิยฺยตฺตา วา सा วากฺยตฺถโยปมา มตา.

- ข. พุทฺธสฺส สวโก ภิกฺขุ คนฺถํ ภณฺติ ปาคุณฺโณ
 คตา นารี สกํ จานํ ปุปฺผมาทาย โสภณฺโณ.
๕๓๖. วาจเกหิ ตุ เต วุตฺตา วาจจา เย ปจฺมา ยุตฺตา
 ตทยุตฺตา น วุตฺตาว วาจกาติ จ เต มตาติ.

วาจจวากวิเสส

๕๓๗. วาจจาถ วาฏฺฐา ภาโว สมฺพนฺโธ ฉ จ การกา
 สมาสํ ตทฺธิตาชฺชาตํ กิตนฺติ จตุวากา.
 หุตฺติยา ตติยาถาปิ จตุตฺถี จาปิ ปณฺจมี
 ฉณฺฐิสฺสตฺตมีอิจฺเจหิ ทสฺสา วาจกา สियฺม.
๕๓๘. ตตฺถ-
- สมาสํ นิชิเล โหติ ตทฺธิตํ วัชฺชชิตฺเต
 หุตฺติยาถิ ตุ พายฺยตฺถา อนุตฺตเถเสว วาจกา
 วาจกตฺตา จ อณฺเณสํ น วาจจาสฺมํ กุทาจนํ.
๕๓๙. ภาโว นาม ตุ ธาตฺวตฺถเถ คมนปจนาทิกโก
 โส จ กตฺตฺสฺส พยาปาโร สกฺริยาว สรฺูปโต.
๕๔๐. สมาสํ ตุ มหาวิโร ฉินฺนหนตฺถเถ ชิตินฺทฺริโย
 อากตฺตภิกฺขุโก ฉินฺน- รุกฺโข จ ทินฺนสฺสูกโก
 นิคฺคตชฺชโน สมฺปนฺน- สสฺโสจฺเจตํ นิตฺสสนํ.

๕๔๑. กมฺมฉารยทิจุสุ ทฺวณฺเห เจตถ ตฺถ ตฺถลฺยตา
 วาจจา นามาติ ชานียา วาจกา ตฺถ สมาสตา.
 พหุพพิหิตปฺปริสา- พยฺยีภาเวสุ ตีสุปิ
 วากุเย วาจจา วิภตฺยตฺถา วาจกา สมาสตา.
๕๔๒. ตทฺหิตฺเตปิ ยถา โคตตํ เวณิกอ อภิธมฺมิโก.
 ทาสิกํ กายิกํ ทกฺขิ- เณยโย จ รุกฺขวา อิติ.
๕๔๓. ตทฺหิตปฺจจยา เจตถ สियฺมฺ สพฺเพปิ วาจกา
 ตทฺตฺตา วากุเยสุ จตฺถา วิภตฺตีเน ตฺถ วาจจตา.
๕๔๔. คจฺจนเต ปฺริโส มคฺคํ มคฺโค เตน คมียเต
 ปฺโรสฺส คมฺมเต อิตถิ อายฺยาเตตํ นิทฺสฺสนํ.
๕๔๕. ปฺโรสฺสปทฺมาชฺยาเต วาจเจ วตฺตติ กตฺตริ
 ตีสวตฺตโนปทํ เมยฺยํ ภาเว กมฺมฺนิ กตฺตริ.
๕๔๖. กิเต ตฺถ ปจฺนํ พุทฺโธ ฉาณฉจ วินโย ตถา
 ทานโย ปภโว จานํ กเมเนตํ นิทฺสฺสนํ
๕๔๗. วากุเย กิตฺมฺหิ เย จตฺถา นิปฺพนฺนตฺถสมานกา
 วาจจา เต กตฺตฺกมฺมาทึ วาจกา กิตฺปฺจจยา.
๕๔๘. สมาสตทฺหิตาชฺยาต- กิตา พาทฺยวาจกา
 วิภตฺตี ทฺติยาทึ ตฺถ อนตฺตตฺถสฺเสว วาจกา.

๙. สหุตถวิภาค

๕๕๑. นานาปทํ ปภะเทหิ วิวิचेหิ วิภชชิตํ
ตํสมุพฺนุโรว สหุตถ- วิภาโค ทานิ นียเต.
๕๕๒. สหุโท तु พุพฺพิโร ตตถ จิตฺโตตฺตฺวสา ยถา
อการาทอทราทีติ จิตฺโตชฺชิว วุจฺจเต.
๕๕๓. จานกรณฺสุสาเหหิ โส จ ตฺยงฺเคหิ ชายเต
ตตถกฺขรานมฺปฺปตฺติฏฺ- จานํ จานํมิตฺตฺยจฺจเต.

จान

๕๕๔. กณฺโจ ตาลุํ สีโร ทนฺโต โอยฺโจ จ นาสิกา ตถา
อุโรติ สตฺตธา จานํ สหุทานณฺโณณฺนภะโต.
- ก. อ-อา-เอ-โอ กวคฺโค โว โห เจกาทส กณฺจชา
ข. อี-อี-เอ จ จวคฺโค จ ยกาโร นว ตาลุชา.
ค. ฎวคฺโค จ รกาโร จ พกาโร สตฺต มุทฺฐชา
ฌ. ตวคฺโค ล-วการา จ สกาโร จฎฺจ ทนฺตชา.
ง. อุ-อี-โอ จ ปวคฺโค จ วกาโร นว โอยฺจชา
จ. อวณฺโณ ง-ณ-ณ-น-มา นิคฺคหิตํจ นาสชา.

- ฉ. หกาโร ปญจเมเหว อนุตฺตฺถุจาทิ จ สยฺโต
 เอกาโร จาปิ โอกาโร มตา พารส โอรสา.
๕๕๕. ยถาวุตฺตฺตานุสาเรน ฉพฺพิสเมว เอกชา
 ทฺวิชา นว ตฺวิชา ฉกา- ตาลีส สตฺตฺจานชา.

กรณ

๕๕๖. สทฺทฺจฺจารณการณํ กรณํ ตํ จตฺตฺพฺพิธํ
 ชฺวิหามชฺฉมฺ ชฺวิโหปคฺคํ ชฺวิหคฺคํ สกฺจานกํ.
- ก. ชฺวิหามชฺฉมฺ ตาลุชานํ กรณนฺติ ปทฺธิปิตํ.
- ข. ชฺวิโหปคฺคํ มุทฺธชานํ
- ค. ชฺวิหคฺคํ ทนฺตชาน จ.
- ฅ. สกฺจฺจานํ ตฺตฺ เสसानํ กรณํ กณฺจชาทินํ
 จานํว กรณํ เตสํ อุจฺจารณตฺถสิทฺธิโต.

ปยตน

๕๕๗. สทฺทฺจฺจารณพฺยาปาโร อฺสุสฺสาโหติ ปวฺจฺจติ
 ตเทว ปยตฺนํ นาม สทฺทฺทานํ ทฺรการณํ
๕๕๘. จานํ ทิ สมฺปตฺติจฺจานํ ปทฺจฺจานํ ตฺตฺ กรณํ
 ทฺรการณํ'มฺสุสฺสาโห อยเมสํ วิเสสตา.

๕๕๘. จตุพพิโธ จ อุตสาโห สัมภู วิวภูมิ จ
 สมมุฏจณจ อีสम्मุฏจัม พยาปารสส ปเภทโต.

ก. สัมภู หิ อการสส อุตสาโห.

ข. วิวภูมิ ตถา เสสสร-ส-หानณจ.

ค. วคคานัม ตุ สัมมุฏจตา.

ง. อีสम्मุฏจัม ย-ร-ล-ว- การานัม ตุ ปยตตตา.

สหทปปรวตติปพพ์.

สหทวิภาค

๕๖๐. สทโท มาคธสกุฏฏ- ปากฎาที่หุย'เนกธา
 สาสนสฺโสปการตฺตา มาคโธวิธ วุจฺจเต.

๕๖๑. ปรมตฺโถ จ ปณณตฺติ ทุพพิโธ สโ จ นิฏฺฐิตเต
 ปเท วณฺโณ ปรมตฺโถ ปณณตฺติ ตุ สฺนิฏฺฐิตเต.

๕๖๒. มุขฺโยปจารเกเทน สทโท ทฺฐา ปกิขฺชเต

มุขยปเภท

มุขฺโย ตุ ปณจธา ทพพ์ นามัม ชาติ คฺุณฺเ กุริยา.

๕๖๓. ทพพ์ นามัม ชาตี คฺุณฺ กุริยัม กตฺวา นิमितฺตัม
 ทพพ์ วทนฺติ เย हेเต ทพฺพสหทาทิกกา สियฺ.

ยถา ตํ มุคฺคเรี จิตฺโต โค สุกฺโก ปาจโก อิติ
 สทฺทา หิ วิวิธตฺถเวว นิสฺเสสา สงฺคหํ คตา.

อุปจารปฺปเภท

๕๖๔. อุปจโร ตุ ทสธา โวหารานํ ปเภทโต
 เหตุํ ผลญจ สทิสํ จานํ จานีํ คฺุณฺเต ตถา
 เอกเทโส สมิโป จ ตทฺธมฺโม จาปิ เกทโก.
๕๖๕. เหตุํ ผลมฺหิ โวหาโร เหตุติ วุจฺเจเต ยถา
 สทฺทํ สฺุณฺนาติ โสเตน รุปํ ปสฺสติ จกฺขฺนา.
๕๖๖. ผลํ เหตุมฺหิ โวหาโร ผลนฺติ วุจฺเจเต ยถา
 ปจเต โอทนํ สฺุโท กโรติ การุโก ฆรํ.
๕๖๗. สทิสํ ตุ สทิสมฺหิ โวหาโร สทิสํ ยถา
 คีตํ สฺุคฺายเต สีโห พาโล โอมฺมฺหิ สีทติ.
๕๖๘. จานํ จานมฺหิ โวหาโร จานนฺติ วุจฺเจเต ยถา
 มญฺจา สทฺทํ วิโฆเสนฺติ กเถนฺติ วจันํ ทฺมา.
๕๖๙. จานีํ จานมฺหิ โวหาโร จานีติ วุจฺเจเต ยถา
 นิคฺคจฺจนฺติ ปฺุรา กฺุณฺตา ธชา นาทํ วิโฆสยฺ.
๕๗๐. คฺุณํ คฺุณฺมฺหิ โวหาโร คฺุณฺติ วุจฺเจเต ยถา
 วิสฺุทฺธํ ททเต นีลํ ปีตํ สีสมฺหิ เวจติ.

๕๗๑. เอกเทเสกเทสิมฺหิ โวหาโร เอกเทสโก
 ยถา ตํ ภุชฺชเต ภตฺตํ สนฺทิกฺขโ จ สาครโร มया.
๕๗๒. สามีปิกํ สมีปมฺหิ โวหาโร ตู สมีปโก
 ยถา วสติ เวสาลี สสฺสํ คงฺคาย ติกฺขจติ.
๕๗๓. สนฺตํ วिय อสนฺตปิ โวหาโร ตํสภาวโก
 ยถา ตํ สสวิสาณํ ปุตุโต วณฺณิกนาริยา.
๕๗๔. เกทํ วिय อเกทปิ โวหาโร เกทโก ภเว
 ยถา สปปปฏิฆา ฐมฺมา กาโย ปุตุตสฺส สฺนฺทโร.
๕๗๕. โสตาลมฺพนฺมาปนฺโน สงฺเกตฺน ววตฺถิตโต
 ทฺวิหฺงเคหิ สฺมาปนฺโน สทฺโทวตฺถสฺส ฉาปโก.

สหตถปพฺพ.

อตถวิภาค

๕๗๖. สทฺทฺเทนุจฺจาริตฺเตเนว ยํ วตฺถุ ปติมณฺเฑเต
 สทฺทสฺส ตสฺส ตํ วตฺถุ อตฺถเ นามาติ มณฺเฑเต.
๕๗๗. อตฺถเ โส ตาว อนฺตตฺถเ พาหิยตฺถเติ ทฺพพิโ
 อนฺตตฺถเ ตตฺถ สกตฺถ- ทพฺพลิจฺควสา ติธา.
๕๗๘. สฺฐติ ชาติ คฺุณฺ ทพฺพํ สฺมฺพนฺโ ๑ กฺุริยา ตถา
 กฺุริยาการกสฺมฺพนฺโ สกตฺถเ ตตฺถ สตฺตธา.

เหตุภาวผลาที่หิ	สตตฺรส สกตฺถกา
สกตฺถเ สวิเสสฺสว	วิเสสฺยสฺส ทพฺพสฺส ตฺ.
๕๗๙. เอเกกฺกฺขรสงฺฆาตา	ยา สทฺทานํ สมฺนุวยา
สรูปตฺตา จ สฺยฺยตฺตา	สา สรฺฐปา สฺสุติวฺหยา.
๕๘๐. สพลาที่หิ ภินฺเนปิ	อภินฺนา สทฺทพฺพุธิโย
ชายนฺติ ยาย सा चाติ	สามณฺณาสุสาทโย ยถา.
๕๘๑. ทพฺพา ภินฺโน จ ทพฺพญฺโจ	ทพฺพสฺส เกทฺทาปโก
วิปราวตฺติธฺมโม จ	คฺุณ นีลาทโย ยถา.
๕๘๒. ทิสฺสเต เยน ยํ ทพฺพ์	สทฺทฺทสฺส สกโร อิติ
วิเสสฺยนิสฺสิตี ตํ	ทพฺพ์ ทนฺทาทโย ยถา.
๕๘๓. วิเกทฺทวิเกทฺทยานํ	สมฺพนฺโธมฺโณณฺเปกฺขตา
ยถา ตํ ภฺภูโก รณฺโณ	มยฺเหตํ วรสนฺตํ.
๕๘๔. กตฺตฺโน โย ตฺ พฺยาปาโร	กตฺตฺกมฺมุปนฺนิสฺสิตี
การกคฺคามสาเชยฺโย	ธาตฺวตฺถเว กฺริยา มตา.
๕๘๕. การกานํ กฺริยาเยว	อณฺณมณฺณ'มเปกฺขตา
กฺริยาการกสมฺพนฺโธ	ยถา สฺสูทหนํ ปเจ.
๕๘๖. เหตาทินํ ผลาที่หิ	อณฺณมณฺโณปจารตา
เหตุภาวาทิกา ภินฺติ	มาโร มาเรติ มาตฺรํ.

๕๘๗. ทพพ์ นาม วิเสสยัว วิเสสนาน นิสสัย
 ปญจธา ตํ ทพพนาม- ชาตિકุณกริยาวสา.
๕๘๘. กตตาทิหิ วิสฺสฏฺโจะ ทพพฏฺโจะ ปุมภาวาทิโก
 ลิงคตฺถเ ถิวโร โส จ ปุมิตฺถิตทภาวโต.
๕๘๙. วุตฺตา ทเวเนวนตฺตธา ปญจวีส สมาสโต
 เนกาท ทพพเพเทน นานาสทฺทสภาวโต.

อนตฺตเถ.

๕๙๐. พาหุยตฺถเ ตู วิภตฺยตฺถเ ปจฺจยตฺถเติ ทฺพพิโร
 เตธาติ สงฺขยาการกา- การกานํ ปเภทโต.
๕๙๑. ฉธา การกาการกา จุทฺทเสเต ปทสฺสิตา
 สงฺขยา ปุณาปเรกตฺตํ พหุตฺตนฺติ ทฺธา มตา.
๕๙๒. ตตฺถเ-
 เอกตฺเต จ สมฺทาย- ชาตินิสฺสยเปกฺขเน
 เอกตฺถลกฺขณเ จาติ ปญจภูจฺจาเนกตํ วเท.
๕๙๓. พหุตฺเต ครุภาเร จ กิจฺจาลมฺพปเภทเน
 พหุจิตฺตาลมฺพโยเค สมฺทายสฺส'เปกฺขเน.
 มาติกาปุจฺฉานุสนฺธิ- นเยสุ ตนฺนิवासเน
 ตํปฺตเตกาภิธาเนสุ ตนฺนิสฺสิตสฺส'เปกฺขเน.

- อตตนิ จาปริจฺเฉเต ปุจฺฉาสภาคทสฺสเน
 อิจฺเจวํ ปนฺนรเสสฺสุ จาเนสฺสุ พหุตํ วเท.
๕๙๔. วิภตฺยตฺถา ปุโน สตฺต- ปจฺมาทิวสา มตา
 ปจฺมา พารสฺตฺเถสฺสุ ทสฺตฺเถ ทฺติยา มตา.
 ตติยา โสฬสฺตฺเถสฺสุ สตฺตฺถฺเจ จตฺตฺถิ มตา
 ปญฺจมี อฏฺฐสฺวตฺเถสฺสุ อฏฺฐตฺถเว ฉฏฺฐิ มตา.
 สตฺตฺมี ทฺวาทสฺตฺเถสฺสุ ติสฺตฺตฺริ คณา มตา
 สหสฺสํ จตฺตฺสตฺถจ สฏฺฐิ วจฺนวฑฺฒิตา.
๕๙๕. ตตฺถ-
- ลิงฺเค จ ตติเย กตฺตฺ- กมฺเมสฺสุ กรณฺเน ตธา
 สมฺปทาเน จาปาทาเน ภูมฺมาลปนฺเหตฺตฺสุ
 สามเย ทิสาทิโยเคสฺสุ ปจฺมา พารเสริตา.
๕๙๖. กมฺเม การิตโยเค จ ตติเย สมฺปทานิเย
 ภูมฺเม จ สามยฺปาทาเน ตธา ภาวนปฺุสเก
 อนฺตเรนาทิโยเคสฺสุ ทฺติยา จ ทเสริตา.
๕๙๗. ปจฺจตฺเต กตฺตฺกมฺเมสฺสุ กรณาวธิภูมฺมิสฺสุ
 นิमितฺเต เหตุวตฺถเว กฺริยา- ปวคฺเต จ วิเสสเน.
 สหตฺเถ สหาทิโยเค อิตฺถมฺภูตฺสฺส ลกฺขณฺเ
 ปุพฺพมาสาทิโยเคสฺสุ ตติยา โสฬเสริตา.

๕๙๘. กุมฺเม จ ตตฺติเย ภูมฺเม สมฺปทานे จ สามิเก
 นโมสฺสธธาทีโยเคสุ จตุตฺถี สตฺตเชริตา.
 การณาวธิกมฺเมสุ ตตฺติเย ภูมฺมสามิสฺสุ
 อธิกฺุณาทีโยเคสุ ปณฺจมีภูจฺวิเชริตา.
๕๙๙. ภูมฺยาวธิกตฺตกมฺม- กรณฺสุ จ'นาทเร
 อุพฺพาทเน จ สมฺพนฺธ ฌญฺจียฺภูจฺวิเชริตา.
๖๐๐. ภูมฺยานาทรุพฺพาทเนสุ กมฺมารวณินิมิตฺตเก
 ตตฺติเย สมฺปทานे จ ปจฺจตฺเต ภาวลกฺขณเ
 สามิสฺสราทียोเคสุ สตฺตมี ทฺวาทเสริตา.
๖๐๑. ตโยปฺเยวํ วิภตฺตีนํ อตฺถา วจนภทโต
 สหสฺสํจสฺสตมฺเจว สญฺจิจิ เจว ปพฺยาสโต.

วิภตฺตยตฺโถ.

๖๐๒. ปจฺจยตฺโถ ตฺถ กาลตฺโถ สกตฺโถ สาธนตฺโถ
 ธาตฺวตฺโถ จ วิภตฺตยตฺโถ ปณฺจธาว ปภทโต.
๖๐๓. ปจฺจเกํ ตฺถ ติธา กาลา สกตฺโถ ฌาธิกสฺสธา
 สาธนา สตฺต ธาตฺน- มตฺถา ปณฺจทเส'ริตา.
 วิภตฺตยตฺถา ตฺถ วุตฺตาว พาทฺยตฺถา ตฺถ ปิณฺหิตา
 สหสฺสํ นวสฺสเตกา- นวตฺตีติ สมวฺหยา.

๖๐๔. อิตถมตถา สมาสเนน เทวปี เต ยนตพาหิยา
 เทวสทสสญจากราสา- ธิกา พยาเสน สงฺขิยา.

อตถปพฺพ.

สหุตถวิภาค

๖๐๕. สทฺโท หยฺจฺจาริตฺ ปุพฺพํ สุตฺตี วตฺวาน ทพฺพกํ
 कुณฺํ นามํ กุริยฺํ ชาตฺตี ตํสมฺพนฺธญฺจ อาวเท.
 ปจฺฉา ตฺว เทเต สทฺโท ทพฺพ'เมวโปนิสฺสยํ
 เตสํ หิ ตสฺสิตตฺตา จ ตสฺส จาธารภาวโต.

๖๐๖. ทพฺพสทฺโท หิ เจ ชาตฺตี วเท เหตุ ตทา สุตฺติ
 ทพฺพํ เจ ชาตฺติ ทพฺพํ วา สมฺพนฺธโร วา นิमितฺตกํ.

๖๐๗. कुโณ เจ कुณสามณฺณํ วเท เหตุ ตทา สุตฺติ
 कुณฺํ เจ कुณสามณฺณํ ยถิ ทพฺพํ ตทา कुโณ.

๖๐๘. นามสทฺโท เจ สามณฺณํ วเท เหตุ ตทา สุตฺติ
 นามํ เจ นามสามณฺณํ เจ ทพฺพํ นามตา ตทา.

๖๐๙. สามณฺณํ เจ กุริยาสทฺโท วเท เหตุ ตทา สุตฺติ
 สามณฺณวํ กุริยฺํ เจปิ เจปิ ทพฺพํ ตทา กุริยา.

๖๑๐. ชาตฺติสทฺโท สเจ ชาตฺตี วเท เหตุ ตทา สุตฺติ
 ชาตฺติเยว ตทา เหตุ ทพฺพํ เจปิ วเท ยทา.

- ๖๑๑. อุปจารา ตู สหุเพปิ สมุพฺพนฺธํ วเทยฺยํ ยทิ
 สุตฺตีว เหตุ เจ ทพฺพํ สมุพฺพนฺธโร วา ทพฺพนฺธโร.
- ๖๑๒. เหตุปฺผลาภิภาเวหิ เอโก เอเคน'เปกฺขตา
 สมุพฺพนฺธโร กุริยานณฺจ การเกหิ อเปกฺขตา.
- ๖๑๓. อิจฺเจห ปฺรราณิกเถริยานํ
 ฌายานุสาเรน มยาย'มฺตุโต
 สหุตฺตถเกโท ปวโร'ปเทโส
 เย เจตฺถิ กิ เตหิ ส'ลํ ปธาโน.
- ๖๑๔. สหุทานนฺโตย'มาโลโก ยาวตถตมสมฺมุญฺโฆ
 โสตฺถุนํ พุยณฺชเต เกโท ทีโปว คตฺติยาวิญฺโฆ.
- ๖๑๕. สงฺเกตกาลเมวายํ สหุตฺตถาโนปเทโสโก
 อตฺถโยยํ ปกตฺตีเนโส ปจฺจยตฺถโธ อิตฺตีโส.

สหุตฺตถปพฺพ.

สทิสาสทิสสหุต

- ๖๑๖. นานาจิตฺโตปเทเสน นानาปโทปสณฺจิตา
 นानาโสตฺถิตฺตกการา นานานโยปทสฺสิตา.
- ๖๑๗. นานาปทสงฺกเรสุ วิเสโส สหุโตตฺถโธ
 นานุจฺจารูปเทโสปิ เนยฺโย ปภินฺนพฺพุธินา.

๖๑๘. คจณฺ คจณฺติ คจณฺโต เทโว นาทติ สมภเว
 อิจจาทีสุ กเมเนว วิเสโส อุปทิสฺสเต.
๖๑๙. ส คจณฺ น นิวตฺเตติ คจณฺ ปุตฺตนิวาทโก
 กเมเนตฺถ หิ ชานียา อาชฺยาดตา จ นามตา.
๖๒๐. ปุปฺผํ คจณฺติ สณฺฺจติ โปโส ปนฺเถน คจณฺติ
 นามตาชฺยาดตา เจว กมโตเวตฺถ ฃายติ.
๖๒๑. คจณฺโต ปตเต อสฺสา ปุปฺผํ ปตติ คจณฺโต
 กิตนฺตํ รุพฺหิสฺสทฺนฺติ กมา ชานเญย ปณฺฺคิโต.
๖๒๒. เทโว วสฺสติ คจณฺฺโต เทโว วีตวลาหโก
 เทโว ปิวตฺ ปานียํ เทโว ติวโต จฺโต.
 เทวเทโว สตปฺญณฺ- ลกฺขณฺ อิติ เอตฺถ ตู
 เมชฺมากาสราชามร- สมฺพฺพุโรติ กมา มตา.
๖๒๓. หิตํ โลกสฺส นาทติ นาทติ สํกฺเลสิกํ
 ปฏฺิปปตฺติณฺจ นาทติ นาทติ มนสํ สกํ.
 กมาเวตฺถ อาสิสฺติ อุตฺตาเปติ ยาจติ
 อิสฺสรียํ กโรตฺตีติ ธีมา ชานเญย อตฺถโต.
๖๒๔. กุมารो สมภเว ราชา สิตา สฺเชนฺตฺ สมภเว
 เอहि ตฺวํ สมภเว ภาทฺเท ปฺริเส ติฏฺฐจฺ สมภเว.

อหหหหหหหหหหหหห	เออว นหหหหหหหหห
ตหหหหหหหหหหห	กหหหห หหหหห หหหห.
๖๒๕. อหหหหหห หหห หหหหห	สหหหห หหห หหห หหห
เอหหห หหหหห หหหห	หหหหห หหหหหหห.
เอหหห หหหหหหหหห	อหหหหหหหหหหห หหห
หหหหหหหหห หหห	หหหหหห หหหหหหห หหห.
๖๒๖. หหหหห หหหหหหหหห	หหหหหหหหห หหหหห
หหหหห หหห หหหหหห	หหหหหหหหหหหห.
หหหหหหห หหหหหห	อหหหหหหหหหหห ห
หหหหหหห หหหหห	อหหหหหหหหหหห.
๖๒๗. สหหหหหห หหหหหหหห	สหหหห หหหหห หหหหหห
สหหหหหห หหหหห หหหห	สหหหหหหหห หหหหห.

สหหหหหหหหหหห.

อหหหหหหหหห

๖๒๘. สหหหหหหหหหหห	หหหหหหหห หหหหหห
หหหหหหหหหหหห	หหหหห หหหหหหห.
๖๒๙. อหหหหหหหหหหห	หหหหหหหห หหห หห
หหหหหหหหหหหห	หหหหห หหหหหห หห.

๖๓๐. อกฺขเรณฺจเต ยํ ตํ อกฺขรฺจฺจารณํ ยถา
 สตฺตุนฺหนํ วิ-สิ-เว-ก-โก- ก-โคณํ สีรสา นเม.
๖๓๑. ปเทณฺจจาริตํ ยํ ตุ ตํ ปทฺจฺจารณํ ยถา
 กกุสนฺทฺสฺส สตฺถุสฺส โภณาคนสตฺถุโน
 กสฺสปสฺส โคตมสฺส สีรสา สาทรํ นเม.
๖๓๒. วากฺยโต ยมฺจฺจาริตํ ตํ วากฺยฺจฺจารณํ ยถา
 น หีเสยฺเยกปาณมฺปิ น หเรยฺย ปรสฺส สํ
 น จเร มิจฺจฺจารณฺจ น มชฺชไป ตถํ ภาณ.
๖๓๓. คาถายฺจฺจารณียํ ยํ ตํ คาถฺจฺจารณํ ยถา
 วิปฺสฺสิสฺส จ นมตฺถุ จกฺขฺมนตฺสฺส สีรีมโต
 สีขิสฺสปี จ นมตฺถุ สพฺพภูตานุกมฺปิโน.
๖๓๔. ปทสฺเสตฺถ วิเสเสน วิภตฺยนตฺตฺจ สํหิตํ
 สมาสฺนฺติ ติธา เนยฺยํ อฺจฺจารโณปเทสนํ.
๖๓๕. ตตฺถ-
- โลก'มณฺเณน วิจฺเฉชฺช วิสุํ เอกก'มฺจฺเต
 วิภตฺยนตํ ยถา พุทฺโธ ปาเปติ นิพฺพุตํ สุธี.
๖๓๖. จาทโย วีย ปุพฺพนฺตา นิจฺจํ ปุพฺพปทสฺสิตา
 ปาทโย ปรสมฺพนฺธา ปราทิว จุทฺทิตา.

ยถา-

ยสฺส ปญฺญา จ เมตฺตา จ ทฺยา จ ปรมฺโทยา
 ปณฺมามี ปณฺีเตน สิริสา ตสฺส ตาทิโน.

๖๓๗. สโร สฺนุธิมิหิ ปุพฺพนโต ฺวิย โลเป ฺวิภตฺติยา
 ตลฺลุตฺเต ปฺราทิว ยาเทสาโท ตถุจฺเจเต.

ยถา-

- ก. นเม ตํ สิริสา สฺพโพ- ปมาตีตํ ตถาคตํ.
- ข. ยสฺส โลกคฺคตํ ปตฺตสฺ- โสปมา น หิ ยฺชฺชเต.
- ค. ฺวิฑูโร'นาคเต เหหิ- ตยทฺธานเ โพธิตฺถุํ หเว.
- ง. สาสเน นรนาถสฺส ยิมสฺส เจ ฺวิรัชฺฌเต.

๖๓๘. สฺมาเส ตฺ สฺมสฺสฺสิต- จานมฺหิ'เนกาวณฺณเช
 ฺวิจฺเฉทมิสํ กตฺวา นิสฺสงฺกรํ ปวฺจฺจเต.

ยถา-

- ก. นโม ยสฺส มโน สตฺต- หิตे สตฺตฺหิตฺเตสิโน
- นโม ตสฺส มโนภาว- นียสฺส พุรฺหมพุรฺหมฺโน.

๖๓๙. ปทปฺจฺยสํโยเค ปทา'พฺยยสฺมาหิตे
 ปุพฺพาปฺราเนกาวณฺเ- เสวสฺจเโทปิ ปชฺชเต.

ยถา-

- ก. อาณตฺโตสิ ตฺวํ ปาป- ตฺร นาถ ฺวธาย มํ
- ข. ฺทินิตฺถิ มาวธิ อพฺภุคฺ- คจฺฉ นาถ ปุเร มมํ.

- มารุงคณา ปิตราณา ปีตา ชินน์ ปโลภยฺญํ
 มารชฺชํ สมุมตฺถิ สกุกุ- เณยยํ เจ มา ปเตยฺย ภูํ.
๖๔๐. คาถายํ ตุ จตุตถํเส ทวยํเส จ วิเสสโต
 สฺฐิจิเต จ ยติภูจฺจาเน วิจฺเษชฺช วุจฺจเต ยถา.
- ก. ปารมิตานุภาเวเน ปลุลงฺก'มลภี ชิโน
 ข. ปาปิมา วิสมาจาเร- นุทฺทมเมเน ลภยฺย โน.
- ค. มาโร ปลุลงฺก'มาสี, พหุพลคณชฺชํ, สชฺช ภีโต ปลายี,
 นาโถ เมตตาย มารุ, สหพลสมิตฺถิ, ปชฺช สโต นิสฺสํ,
 อุกฺโขมฺสํ เทวพฺรหฺมา, กุตุลปฺรณํ, คชฺช นาคา ปหสฺสํ,
 เห เห มาโร ปราชฺชํ, พลคณนมุจฺจํ, เกชฺช นาโถ วิชยํ.
๖๔๑. ยติ นาม วิภตฺตยนฺเต สํหิเต จ สมสฺสเน
 ฉนฺทโส สฺฐิจิตฺตภูจฺจาเน วิจฺเษโทว สมณฺณเต.
๖๔๒. นิคฺคหิตา สเร ลุตฺเต สํโยคสฺส วิโยชเน
 ปทานํ สนนินฺธาเน จ อาเมชฺชิตเต จ โน ยติ.
- ยถา-
- ก. วจฺจวิณฺณตฺตวิปฺพารา อูปฺปนฺนํ มรฺุบายสํ
 สเจ ภูตฺโต ภเวยฺยหา สาชฺชิวํ ครหิตมม.

อุปปชชติ ปุပ္ผ์สา	กุลพีชส'มาสียา
วเน สุทินน'มาหจจ	ปุตุตฺ ฺสา ลภี ตาวเท.
ข. โลกา'โลกา หิต'หิตํ	ราคา'ราคา นมกกรูํ
โลกา'โลกา สิต'สิตํ	สุรา'สุรา นมกกรูํ.
ค. โจโร โจโร อัย หนตุ	วิชฌ วิชฌสฺส สตติยา
สาธุ สาธุ วโร โจริ	คจณ คจณ ลหุํ ลหุํ.
๖๔๓. ภายะ โภเช ปสํสายํ	ตุริเต โภตุหเลจณเร
หสเส โสเก ปสาเท จ	พฺโฐ อาเมหิตํ กเร.

อุจจารณปาวตติ

๖๔๔. สิริถิํ ฐนิตถจ ฑีฆํ	รสสํ ครุกํ ตถา ลหุกํ วิมุตุตํ
ปทสนุธิ ปทจเนทํ	นิกคหนนุติ ทส พยณชนวุตุติเกทา.
๖๔๕. ตตถ-	
สิถิลา วคคปจม-	ตติยา ทส พยณชนา
มุทุนาว ปโยเคน	อคาพฺเหเน สมีริตา.
๖๔๖. ฐนิตา วคคจตุตถ-	ทุติยา ทส พยณชนา
ถทฺเชเนว ปโยเคน	ปคาพฺเหเน สมีริตา.
๖๔๗. ฑีฆา ปณจ ทฺวิมตุตา จ	สรา ตํโยคพยณชนา
ทฺวิมตุตา ฑีฆกาลเณ	ตियทฺเพเน สมีริตา.

๖๔๘. รสสา ตโย เจกมตดา สรา ตโยคพยณชนา
 อจจราคุฆาฎกาเลน ทิยฯเทเมน สมิริตา.
๖๔๙. ครุกา ทีฆา สโยค- ปุพพสุสรา จ พยณชนา
 ตโยคา เต ตู ทีฆาว รสสาว จ สมิริตา.
๖๕๐. ลหุกา นาม รสสาว เอกจจรปปมาณดา
 สีมฺสสรปโยคตดา ลหุติ ปรีทีปิตา.
๖๕๑. วิมุตฺตา ส-หการา จ อการวชฺชิตา สรา
 วิสฺสชช กรณํ จานา วิวฏฺเณน สมิริตา.
๖๕๒. ปทนต์เรน สมฺพชฺฌม วตฺตพฺพา ปทสนฺธิตา
 ยถา เจ ชเม ตฺถนฺหสฺส ภาเสยฺย ยสฺส นกฺขเม.
๖๕๓. ปทนต์เรน วิจฺเฉชช วตฺตพฺพา ปทเฉทนา
 ยถา ชเม ตฺถนฺหี อสฺส น ชเม ยสฺส ภาสเย.
๖๕๔. นิคฺคหนนฺติ ยํ วุตฺตํ พินฺทุ รสฺสสฺสรานุกํ
 วิเสสาวิวฏฺเณนฺตํ จานํ นิคฺคยฺห วุจฺเจตฺติ.

อุจฺจารณฺูปเทโส.

๖๕๕. อิตฺเทห วากฺเย จ รวตฺถเมเท

นเย จ อุจฺจารฺูปเทสฺสาเร

วโรปเทโส คทิตโต สสมา เม
ปโพธิตุํ ยุณฺชถ โสเตรเตติ.

อิติ ปทสงฺคเห สหุตตวิภาโค นาม นวโม ปริจฺเฉโท.

สมุจฺจยกณฺโฑ.

&&&&

นิคมมน

๖๕๖. เอตตาวตฺตา จ-

“โพธนตถาย พาลานํ ภาสิสฺสํ ปทสงฺคหนฺ”ติ

ยทโวจฺมุหา. โส ทานิ-

ก.	สรูปโต จ ปทานํ
วากุโยปเทสโตปิ จ	มาลาโต ลิงฺคโต’ถ การนฺโตโต
นानาวินิจฺฉยโต จ สทฺทตฺถโต.
ข.	อุจฺจารณตปฺวตฺติ-
ภุสฺสิย ปิฎฺฎกปทานํ	นเยหิ จาติ วิวิเธหิ สารนเยหิ
สงฺคยฺห สมาสพฺยาสโต ภาชิตฺวา.
ค.	มรมฺมวิสเย ติปิฎก-
สาธายนฺติ’นฺุโมทํ	เนกานํ วรธไซปมเถรียานํ
ลทฺธา ปริทีปิตโต ปทสงฺคโหย.
ฅ.	สาโรทโย วิริจฺโต ปทสงฺคโห โย
จกฺเก ชินฺสฺส หิตโท หิตกามกานํ
สมฺพุทฺธสาสนนฺวเร ปริทีพฺพตํ โส
สทฺทตฺถธฺรสิกิริณฺ’ปริ โสตรานํ.	
ง.	โย เหตุถ วิตลสิโก ปริยาปุณฺเณยฺย
เนโก ส ธีรปวโร ปิฎฺฎเก ภเวยฺย	

ลทฐา วินิจฉยณย์ สุ่มตี ผเรยย
มนโต มุณินทมตโก นิปฺณํ คเมยย.

จ. มุพฺโหปิ โย อธมโต ภวตํ นิมุโค
อุสฺสาหิโก'ชฺมนโส ยทิ สุตตธารี
เอวํ หิ ทินมตโก มตฺตมา ภเวยย
สิกฺขเฆ สฺมาจฺริยเก ปทสงฺคเหทํ.

ฉ. พฺยตฺโต หิ พฺยากรณฺสฺส โยโค
โยโค'ภิธานวิสเย พฺยตฺโต
พฺยตฺโต จ ฉนฺทสิ'ลฺงกติกุสโล
กุสโล ส กิ น ภฺวเน พฺยตฺโต.

ช. ยาวายํ ทิพฺพตาทิจฺโจ ปุถพฺยํ รัสสิมालทํ
สฺตฺตทานํ หิตมาสตฺโต ตโมคณปฺปธฺสยํ.

ฉ. ตาวายํ ทิพฺพตํ คนฺโถ สาสนตฺถปฺปธารยํ
โสตุณํ หิตมาสตฺโต นโยปเทสกาบทํ.

อิติ อาทิจจวํสาจฺริเยน วิวฺจิตํ ปทสงฺคทํ นาม ปกรณํ ปรีนิฏฺฐิตํ.

นิฏฺฐิตํ จ ปทสงฺคโห.

&&&&